

INTERNATIONAL MAGAZINE

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਥ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

Monthly Issue "Atam Marg"

ਫਰਵਰੀ (February) 2013

ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਲ ਅਠਾਰਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਫਰਵਰੀ, 2013
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ

ਬਾਨੀ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
(ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

Postal Address for any Enquiry, Money Order, Cheque
and drafts :

VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.O. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
220/-	2020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

Annual Membership	2500/-
Life Membership	25000/-

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution (Regulation)
Act 1976 R.No.115320023

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਨੰ.-

Head Office INDIA- (M) 94172-14391, 9417214379, 9814612900
9855132009, 0160-2255002, Email:atammarg1@yahoo.co.in
U.S.A. - Baba Satnam Singh ji Atwal

Phone and Fax : 001-408-263-1844

Canada - Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408, Vancouver

Bhai Parmjit Singh Sandhu - Cell: 001-7788389135,

Bhai Tarsem Singh Bains - Cell : 604-862-9525

Phone : 604-599-5000

England - Bibi Gurbax Kaur /Jagtar Singh Jagi
Phone : 0044-121-200-2818, Fax : 0044-121-200-2879,
Raj Mobile : 0044-7968734058

Australia : Bhai Gurinder Singh
Cell : 469927233, Phone : 394091040

For more information please visit us on internet at:-

Email : atammarg1@yahoo.co.in

http:# www.ratwarasahib.net, http # www.ratwarasahibmedia.org

http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ	3
2. ਬਾਰਾਮਾਹਾ	4
3. ਸੋ ਅੰਤਰ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ	5
4. ਧੂ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਿਸੰਗ ॥	17
5. ਬਚਨ ਸਾਧ ਸੁਖ ਪੰਥਾ	30
6. ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ	40
7. ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ	53
8. ਪਦਮਾ	56
9. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ	60
10. ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ	63

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ (ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ)

Mobile : 9417214391, 9417214379, 9814612900, 0160-2255002

atammarg1@yahoo.co.in

ਜਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ
ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰਾਇਜ਼ਡ ਸਿਸਟਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪੋਸਟ ਵਾਲੇ ਲਿਫਾਫੇ ਤੇ ਆਪਣੇ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਰਿਨਿਊਵਲ ਡੇਟ ਚੈਕ ਕਰਕੇ ਮਨੀਆਰਡਰ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਜਾਂ
ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 9814612900, ਤੇ
ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਡੇਟਾ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਕੋਲ ਆਤਮ-
ਮਾਰਗ ਰੂਹਾਨੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪਹੁੰਚਦੀ ਰਹੇ।

ਸੰਪਰਕ ਨੰ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ) ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ	9855132009
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	01602255001
ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੁਕਿੰਗ ਸਬੰਧੀ	9417214386
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ	9417214381
ਬੀ. ਐਡ ਕਾਲਜ, ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ	9417214382
ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ	9872814385, 9417214385
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ (CBSE)	0160-2255003
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ (PSEB)	0160-2255004
ਜਰਨਲ	9417214384, 83
ਹਸਪਤਾਲ ਸੇਵਾ	- 0160-2255007, 8872485694
ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ	0160-2254459

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ
ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ - ਅਜੀਤ ਗੜ੍ਹ
(ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਚਲਾਇਆ ਉਸ ਦੀ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੂਰਨ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ 'ਖਾਲਸਾ' ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ 'ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ'। ਇਸ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹੀ 'ਆਤਮ ਰਸੀਆ' ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਆਤਮ ਰਸ ਜੋ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ'। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਇਸ ਆਤਮਿਕ ਰਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਦਾ ਇੱਕ ਭਰਪੂਰ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜੋ ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਪਾਂਧੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸਾਖੀ, 1995 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ, ਵਲੰਟੀਆਰ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਲੇਖ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗੋਚਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਤੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਆਤਮਿਕ ਸੇਧ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਉਲਝਣਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਵੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਲੱਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਕਸ਼ ਦਾ ਜਰੂਰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨ, ਮੰਨਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਓ ਸਾਰੇ ਰਲਕੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੀਏ! ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਤੇ ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਹਰ ਇਕ ਗੁਰਸਿਖ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਉਚਾ-ਸੁਚਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ। ਓਪਰੋਕਤ ਅਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਸਾਖੀ 1995 ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਹਸਤਕੰਵਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰੋਲ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਸਿਕ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਲੰਗਰ ਚਲਾ ਕੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ ਅਪ੍ਰੈਲ 2013 ਨੂੰ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ 18 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹਿੱਤ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕੇਵਲ 100/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਨਿਰੋਲ ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਅਪ੍ਰੈਲ 2013 ਤੱਕ ਇਹ ਰਿਆਇਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੱਸ ਮੈਂਬਰਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਫਤਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ।

ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟਰਸਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੱਚੇ ਅੰਤਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰੂਹਾਨੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਰਸਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਿਆਣੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ।

ਬਾਰਾਹਮਾਹਾ

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ॥
 ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ॥
 ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥
 ਇਛ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥
 ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ॥
 ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ॥
 ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ॥
 ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ॥
 ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ॥
 ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 136

ਫਲਗੁਣਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪੋਹ ਮਾਹ ਦੀ ਕਰੜੀ ਸਰਦੀ ਕੱਕਰ ਪਾਲਾ, ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਰੁੱਤ ਫਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੌਸਮ ਮਿੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਹੌਲੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਦਰ ਦੀ, ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਅਨੰਦੁ ਅਨੰਦੁ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਅਨੰਦੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣਿਆ॥
ਪੰਨਾ - 917

ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਅਕਸਰ ਗਮੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਅਨੰਦ, ਅਸਲ ਖੁਸ਼ੀ, ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਭੇਦ ਗੁਰੂ ਹੀ ਦਸਣਯੋਗ ਹਨ। ਇਹ ਅਨੰਦ ਅੰਦਰ ਦੇ ਖੇੜੇ ਦਾ ਅਨੰਦ ਹੈ ਜੋ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਕਦੀ ਵੀ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਫੱਗਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਜਣ-ਹਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ। (ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ) ਇਸ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ, ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ, ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ) ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਹਿਰਦਾ ਸੇਜ ਸੁੰਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਦੁਖਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਤਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ (ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਸੀਆਂ ਵਡਭਾਗਣੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਮਨੋ-ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਡੀਕ ਸੀ। (ਇਛ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ) ਇਸ ਮਿਲਾਪ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਹ ਸਤ-ਸੰਗੀਆਂ ਸਖੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਮਿਲਿ ਸਹੀਆਂ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ

ਅਲਾਇ) ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੋਰ, ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਿਤੇ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ (ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ)। ਐਸਾ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੂਰ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੰਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਵ-ਲੀਨਤਾ ਵਾਲੀ ਐਸੀ ਥਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਕੋਈ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਡੋਲਦੀ ਨਹੀਂ। (ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਗੇੜ ਦੀ ਦੌੜ ਭੱਜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ) ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਗੁਣ ਹਨ, ਬੇਅੰਤ ਵਡਿਆਈਆਂ ਹਨ -

ਅੰਤੁ ਨ ਸਿਫਤੀ ਕਹਿਣ ਨ ਅੰਤੁ॥
ਅੰਤੁ ਨ ਕਰਣੈ ਦੇਣਿ ਨ ਅੰਤੁ॥ ਪੰਨਾ - 5

ਪਰ ਸਾਡੀ ਜੀਭ ਇਕ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ -

ਤੇਰੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਾਵਾ
ਤੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨਾ॥ ਪੰਨਾ - 734

ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜੋ ਜੀਵ ਚਰਨੀ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੜ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਅਵੱਸ਼ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ)। ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਖਰੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਸਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਲੱਭਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਸੱਚੇ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚੋਂ ਸੱਚਾ ਸਦੀਵ ਅਨੰਦ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲਵੋ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਕੋਈ ਤਮ੍ਹਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਅਲਪਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਹੀ ਭਲਾ ਹੈ। (ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ)

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 ਤੇ)

ਕਾਲਸੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬
ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਮਹਿਮਾ ਤੇਰੀ ਨਾ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ,
ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ।

ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥
ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥
ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥
ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥
ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ ॥
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥
ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥
ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥
ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੪
ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ,
ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ।

ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ਕਰਤਾ ਕੋਲ ॥
ਆਪਿ ਬਿਛੋਰੈ ਆਪੇ ਮੇਲ ॥
ਇਕਿ ਭਰਮੇ ਇਕਿ ਭਗਤੀ ਲਾਏ ॥
ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਆਪਿ ਜਣਾਏ ॥ ੩ ॥
ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ॥
ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ ॥
ਨਹੀ ਲੇਪੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੪

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਹਫਤਾ ਵਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਸੇਭਤ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਪ ਕਾਫੀ ਕੁਛ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹ temporary (ਅਸਥਾਈ) ਹੈ, ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਹੜੀ permanent (ਸਥਾਈ) ਹੈ। ਇੱਕ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬਦਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ। ਮੋਟਾ ਹਿਸਾਬ ਇੱਕ ਨੂੰ ਰੂਹ ਆਖਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿੰਨਾ invisible

(ਆਦਿਸ਼) ਇਹਦੀ ਹਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ, ਚੌਦਾਂ ਖਰਬ ਸੈੱਲ ਇਹਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। 72 ਕਰੋੜ, 72 ਲੱਖ, 72 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਸੌ ਨਾੜੀਆਂ, ਬਲੱਡ ਚੈਨਲ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਵੱਡੀ ਨਾੜੀ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਜਿਹਨੂੰ life current (ਜੀਵਨ ਧਾਰਾ) ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕਸ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁੰਡਲਨੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਨੇ, vital forces ਨੇ। ਇੱਕ ਸਾਹ ਅੰਦਰ ਨੂੰ, ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਕੱਢਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਖੁਰਾਕ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਐਸਾ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਚਾਲੂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹਨ ਦਿੰਦਾ। ਇੱਕ ਐਸਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੋਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਵਕਤ ਮੈਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਸੈਕਿੰਡ। ਉਹ ਜੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਛੋਕ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ ਆਦਮੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੀ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੁੱਜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਹਿਰ ਫੈਲ ਜਾਏਗੀ ਅੰਦਰ। ਇੱਕ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਹਦਾ temperature (ਤਾਪਮਾਨ) ਸਾਢੇ 98 ਡਿਗਰੀ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੇਠਾਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਵੱਧ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਪੰਜ ਮੋਟਰਾਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਫੁਰਨੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਚਿਤਵਨੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਿੱਤ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਉਹ ਹੈ ਮੈਂ ਭਾਵ ਤੇ ਮੇਰੀ। ਇਹ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਫਸ ਗਿਆ। ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਅੰਸ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜੋਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਰੰਟ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਜੜ੍ਹ ਪੱਖ ਹੈ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਹੈ, ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ, ਝੂਠ, ਬਿਕਾਰ, ਮਹਾਂ ਲੋਭ, ਧ੍ਰੋਹ। ਬੇਅੰਤ ਜਜ਼ਬੇ ਤੇ ਛਲ ਕਪਟ ਸਭ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਜਿਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ separate (ਅਲੱਗ) ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰੂਹ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਐਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਰੀਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਨੱਠਦਾ-ਭੱਜਦਾ ਹੈ, ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗਮ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਵਿਛੜਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੇਵਲ ਸੱਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਹੇਠਲੀ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸੁਰਤ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਅਲੱਗ-ਬਲੱਗ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਏਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਰੋੜਾਂ ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 84 ਲੱਖ ਜੂਨ ਹੈ। ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨੇ ਰੱਬ ਹੋਏ? ਰੱਬ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਲੱਖ ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਲੱਖ ਤੱਸਲਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਇੱਕ ਚੰਦਰਮਾ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹਦਾ ਆਦਿ ਅੰਤ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, infinity (ਅਨੰਤਤਾ) ਹੈ ਹਰ ਪਾਸੇ। ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ; ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਓ ਹਰ ਪਾਸੇ infinity (ਅਨੰਤਤਾ) ਹੈ। ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕਿਨਾਰਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਪਰ ਨੂੰ ਜਾਓ ਤਾਂ (ਅਨੰਤਤਾ)! ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਜਾਓ ਤਾਂ (ਅਨੰਤਤਾ)! ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ ਦੱਖਣ ਕਿਤੇ ਜਾਓ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕਿਨਾਰਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਏਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - **ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥ ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥ ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ ॥** ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹਦੀ ਸੱਤਾ ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਸੌਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ। ਇਹ ਜੀਵ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾ 'ਚ ਘੁੰਮ ਕੇ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਜੂਨਾਂ, ਨਖਿੱਧ ਜੂਨਾਂ ਜੇ ਰੋਜ਼ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ -

**ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੋਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥** ਅੰਗ - ੧੭੬

ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥** ਅੰਗ - ੧੭੬

ਬੜਾ ਚਿਰ ਲੰਬਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਏਸ ਰੂਹ ਨੇ। ਬਾਕੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਭੋਗ ਜੂਨੀਆਂ ਨੇ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਚੱਕਰ 'ਚੋਂ। ਕਿਵੇਂ? ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੁਰਤ ਹੈ ਇਹ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਨਾਲ ਲਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੰਮ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ ਦੱਸ ਦਿਓ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ। ਸੰਤ ਬੇਵਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਰੀਏ ਕੀ? -

**ਫਰੀਦਾ ਕੂਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ ॥
ਜੇ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ ॥** ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਸ਼ੈਤਾਨ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਨੇ, ਈਸਾਈ ਮੰਨਦੇ ਨੇ;

ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਨ ਹੀ ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੈ। ਇਹੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਚੱਲਣ ਦਿੰਦਾ। ਸੋ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਜੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਏ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕੋ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਜਨਮ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ ਜੇਕਰ ਤੱਤ ਬੋਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੇ ਹੀ, ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ, ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਰਤਨਰਾਇ ਨੇ, ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਤੋਹਫੇ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੱਤੇ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਹਾਥੀ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਸਫੈਦੀ ਸੀ ਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਿੱਟੀ ਧਾਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਉਤੇ। ਉਹ ਸਿਖਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਬਣ ਆਦਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਫੜਾਏਗਾ, ਫੇਰ ਪਿੰਡਾ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਰਨਾ ਫੜਾਉਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੇਲ ਵਗੈਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵਸਤਰ ਦੇਣੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਾਏਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਫੇਰ ਉਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਉਥੇ ਲਿੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕੋਈ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸੁੱਚਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਥਾਂ। ਇਹ ਸਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਪੰਜ ਕਲਾ ਹਥਿਆਰ ਦਿੱਤਾ, ਓਹੀ ਹਥਿਆਰ ਕਲਾ ਦੱਬਣ 'ਤੇ ਬਰਛਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਗੰਡਾਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਤਲਵਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਖੰਜਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇੱਕੋ ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਸੀ, ਪੰਜ ਕਲਾ ਹਥਿਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਇੱਕ ਚੌਕੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਚੰਦਨ ਦੀ। ਜਿਸ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਪੁਤਲੀਆਂ ਸੀ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਮੁਣੇ ਖੜ੍ਹਦੀਆਂ ਸੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ। ਬੜੀਆਂ ਵਚਿੱਤਰ ਵਸਤਾਂ ਸੀ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਭੀਮ ਸੈਨ ਸੀ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ। ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲੜਕੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਂਪ ਗਏ ਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਕੀ, ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਦੱਬਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਆਇਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਮੇਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇ ਦਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। ਵੈਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਸਾਰੇ ਸਿਆਣਿਆ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕਰੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਲਾਂਭੇ ਚੱਲੀਏ ਤਾਂ ਆਪ ਉਥੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ, ਸਵਾ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਕੋਲ ਦੀ ਗੰਗਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਮਨਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ। ਉਹ ਥਾਂ ਰਾਜਾ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਉਥੇ ਆਪ ਨੇ ਡੇਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ੧੫ ਮੀਲ 'ਤੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਜਿਸਨੇ ਬੜੀ ਹੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ ਸੀ ਨਿਉਲੀ, ਧੋੜੀ, ਬਸਤੀ, ਕਪਾਲੀ, ਤੂਟਕ, ਭਾਠੀ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਕਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿੱਧੀਆਂ

ਸਿੱਧੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਰੱਬ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਥੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਇੱਥੇ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ -

ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭ ਮੋਹੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੩

ਇਹ ਤਾਂ ਮਾੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਐਸੀ ਹੁਕ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਆਸਾ
ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਆਸਾ।

ਇੱਕੋ ਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਭ ਹਾਰ ਗਈਆਂ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ -

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥
ਅੰਗ - ੩੩੮

ਰਸਤਾ ਉਡੀਕਦੀ ਹੈ ਕਾਮਨੀ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ -

ਉਰ ਨਾ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨ ਖਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥
ਅੰਗ - ੩੩੮

ਕਾਉਂ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਨੇ, ਕਾਵਾਂ! ਕੋਈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਦੱਸ, ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ -

ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥
ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥
ਏਕੁ ਆਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਨ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥
ਅੰਗ - ੩੩੮

ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਮਿਲਣ ਗਿਲਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਸਤੇ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕੋ ਹੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਰਾਮ ਪਿਆਰਿਓ!
ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਦੈ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ।

ਹਰ ਵਕਤ ਆਸ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆਸ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਉਹ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ -

ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੬

ਪਿਆਸ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹਾਂ, ਖੁਸ਼ਕ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਪੈਸਾ ਆਹੁਦਾ, ਜ਼ਮੀਨ

ਜਾਇਦਾਦ, ਕੋਠੀਆਂ, ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ; ਸਭ ਪਿਆਸ ਲਗਦੀ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕੋਈ-ਕੋਈ, ਟਾਂਵਾ-ਟਾਂਵਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ, ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ। ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰੀ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਸ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮਿਲਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਉਹਨੂੰ ਕੋਣ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਲੋਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਅੰਦਰ, ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਨੇੜੇ -

ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲੈ ਗੁਸਾਈ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ॥
ਕੋਈ ਐਸਾ ਸੰਤੁ ਸਹਜ ਸੁਖਦਾਤਾ
ਮੋਹਿ ਮਾਰਗੁ ਦੇਇ ਬਤਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੫

ਹੈ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਕੋਈ ਐਸਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਰਾਹ ਦੱਸ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਅਣਜਾਣ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਤਪ ਕਰਿਆ। ਬਹੁਤ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕਰਕੇ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਸਤੇ 'ਚ ਇੱਕ ਸੰਘਣਾ ਦਰਖਤ ਦੇਖ ਕੇ, ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਹਵਾ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਉਤੇ ਚੋਗਾ ਚੁਗ ਕੇ ਪੰਛੀ ਬੈਠੇ ਚੀ-ਚੀ-ਚੀ-ਚੀ-ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ, ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗੀ, ਖਿੱਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਿੱਝ ਕੇ ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਮਰ ਵੰਝੋ ਪੰਛੀਓ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਰ ਗਏ, ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਬੋਲਦੇ ਸੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਗੁਨਾਹ-ਏ-ਅਜ਼ੀਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹਦਾ ਲੇਖਾ ਮੈਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਤੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਦੇ ਸੀ, ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਜੀਅ ਵੰਝੋ ਪੰਛੀਓ। ਜਿਉਂਦੇ ਹੋ ਗਏ ਸਾਰੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਾਕਤ ਆ ਗਈ, ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੇ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਮਾਰ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਪੰਦਰਾਂ ਮੀਲ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਚੱਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਉਥੇ ਹੀ ਇੱਕ ਲੜਕੀ, ਖੂਹ ਸੀਗਾ, ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਲੱਜ ਦੇ ਨਾਲ ਡੋਲ (ਬਾਲਟੀ) ਫਿਰਾ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ, ਏ ਲੜਕੀ! ਦਰਵੇਸ਼ ਕੋ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਓ, ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਬਾਬਾ! ਇੱਥੇ ਬਹਿ ਜਾ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਬਹਿ ਜਾ, ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਜੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਗਿਰ ਜਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਇੱਕ ਮਿੰਟ 'ਚ ਗਿਰ ਜਾਏਗੀ। ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਮੇਰੇ 'ਚ। ਉਹ ਲੜਕੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ, ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਆਇਆ, ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਐ ਲੜਕੀ! ਦਰਵੇਸ਼ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਬਾਰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਨੇ ਕੋ ਕਹਾ, ਤੂੰ ਜਾਨਤੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹੂੰ? ਕਹਿੰਦੀ! ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਹੈ ਤੂੰ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਇਹ ਚਿੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਰ ਦਏਂਗਾ ਤੇ ਫੇਰ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਕਰ ਦਏਂਗਾ। ਬਹਿ ਜਾ ਟਿਕ ਕੇ, ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ।

ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਿਆਸ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹੈਂ! ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਡੋਲਦੀ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚਿੜੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਜੀਉਂਦੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੀ। ਅਰ ਮੇਰੇ ਤਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਕਰਕੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦੇਵਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਿੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਰ ਦੇਵੇਂਗਾ। ਠਰ ਗਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਪਾਣੀ ਡੋਲੀ ਗਈ, ਡੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਆਓ ਦਰਵੇਸ਼! ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਪੀਓ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬੀਬਾ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਾਹਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਵਾਂ। ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਸੰਸਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਕਿ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਡੋਲਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਐਵੇਂ ਹੀ ਦਰਵੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਡੋਲਦੀ ਹਾਂ। ਦੂਜਾ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚਿੜੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸੀ, ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ! ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵੀ ਗੁੱਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਮੀਲ 'ਤੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਸੀ, ਵੀਹ ਮੀਲ ਦੇ ਉਤੇ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਹੈ ਉਹਦਾ ਘਰ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਗਈ ਹੈ, ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਮੈਂ ਡੋਲ ਲਿਆ ਕੇ, ਪਾਣੀ ਡੋਲ-ਡੋਲ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਬੁਝਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਬੁਝ ਗਈ। ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਰਹੀ ਹਾਂ? ਕਾਹਦਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈਂ ਤੂੰ?

ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ੀਰੋ ਪੁਆਇੰਟ 'ਤੇ ਆ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂ, ਇਹ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਡੋਲਦੀ ਸੀ। ਆਖਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ ਬੀਬੀ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਦੱਸ, ਤੇਰੀ ਉਮਰ 20-22 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੀਹ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਘੋਰ ਤਪੱਸਿਆਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਭੁੱਖਾ ਰਿਹਾ, ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਲਟਕਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲ ਗਈ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ! ਅਸੀਂ ਪਤੀਵਰਤਾ ਔਰਤਾਂ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਸੰਤ ਵੀ ਸਾਡਾ ਪਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਰੱਬ ਵੀ ਸਾਡਾ ਪਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਕੇ ਪੂਜਦੀਆਂ ਹਾਂ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਚ ਕੁਦਰਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੇ ਚਾਹੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਚਾਲ ਰੋਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਰੇ ਘੁੰਮਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਉਛਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਮੂਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਲੱਖਾਂ ਸਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ 'ਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਨੀ ਸੱਤਿਆ ਉਹਦੇ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ

ਜ਼ੋਹਦ ਕੀ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਤੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਾਂ। ਉਥੋਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ ਮੇਰਾ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 'ਚ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੀਰਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਣਿਆ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਦੱਸੀ, ਕਹਿੰਦੀ ਫਰੀਦਾ! ਅਜੇ ਦਿੱਲੀ ਬੜੀ ਦੂਰ ਹੈ। ਜਾਹ ਫੇਰ ਤਪਸਿਆ ਕਰ। ਦੁਬਾਰਾ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਸੁੱਕਿਆ ਵੀ ਐਨਾ

**ਫਰੀਦਾ ਤਨੁ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਥੀਆ ਤਲੀਆਂ ਖੁੰਡਹਿ ਕਾਗ ॥
ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਾਗ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਤਲੀਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਕਾਵਾਂ ਨੇ ਠੁੰਗਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇਖੋ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ, ਅਜੇ ਵੀ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਬਹੁੜਿਆ। ਕਾਉਂ ਅੱਖ ਦੇ ਉਤੇ ਚੁੰਝ ਮਾਰਨ ਲੱਗਿਆ ਅਧਮੋਇਆ ਸਮਝ ਕੇ। ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਕਾਵਾਂ! ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਤਾਂ ਤੂੰ ਖਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਖਾ ਲੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾ ਖਾ ਲਈਂ ਕਿਤੇ। ਮੈਂ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ -

ਕਾਗਾ ਕਰੰਗ ਵਢੋਲਿਆ ਸਗਲਾ ਖਾਇਆ ਮਾਸੁ ॥

ਏ ਦੁਇ ਨੈਨਾ ਮਤਿ ਫੁਹਉ ਪਿਰ ਦੇਖਨ ਕੀ ਆਸ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਦੇਖੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਿਰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਖਾ ਜਾਏਂ। ਮੈਂ ਕਾਹਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਾਂਗਾ। ਬੜੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਅਖੀਰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਫਰੀਦਾ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਹਨੇ ਉਹਦੀ ਕੁਰਸੀ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਛੇ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਕੁਰਸੀ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਛੇ ਫੁੱਟ ਚਲੀ ਗਈ ਉਤੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਾਣ ਲੱਗੀ, ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ। ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਕੁਰਸੀ ਥੱਲੇ ਆ ਗਈ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਅਗਾਂਹ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਗੱਲ ਹੀ ਨਾ ਕਰੀ, ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦਾ! ਅਜੇ ਤੂੰ ਓ, ਅ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖੇਡ ਸਿੱਖ ਲਈ ਤੂੰ। ਚੋਵੀਂ ਸਾਲ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤਾਂ ਗਈਆਂ ਮਿਲ, ਲੇਕਿਨ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਅਜੇ ਪਿਆ। ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਖੁਦਾ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖਾ ਰਿਹਾ, ਖੂਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ -

ਫਰੀਦਾ ਰੋਟੀ ਮੇਰੀ ਕਾਠ ਕੀ ਲਾਵਣੁ ਮੇਰੀ ਭੁਖ ॥

ਜਿਨਾ ਖਾਧੀ ਚੋਪੜੀ ਘਣੇ ਸਹਨਿਗੇ ਦੁਖ ॥

ਰੁਖੀ ਸੁਖੀ ਖਾਇ ਕੈ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਉ ॥

ਫਰੀਦਾ ਦੇਖਿ ਪਰਾਈ ਚੋਪੜੀ ਨਾ ਤਰਸਾਏ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੯

ਸੁੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਈਆਂ? ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਦਿਆਂ, ਰੰਗ ਦਾ ਕੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਮੈਂ, ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਰੰਗ ਤੇ ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਵਰਗਾ ਰੰਗ ਮੇਰਾ ਨਿਕਲ ਆਇਆ -

ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਤੂ ਕਿਤ ਗੁਨ ਕਾਲੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੪

ਕਹਿੰਦੀ ਫਰੀਦਾ! ਤੂੰ ਵੀ ਕਾਲਾ ਮੈਂ ਵੀ ਕਾਲੀ। ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਦਰਦ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ ਹਉ ਬਿਰਹੈ ਜਾਲੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੪

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਬੈਰਾਗ 'ਚ ਸੜਦੀ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥੀ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਹਾਂ, ਜਿਹਨੂੰ ਜੋੜਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਤਰਸਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਬਿਰਹੁੰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਮਨ 'ਚ ਮਿਹਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਘੜੀ, ਪੰਜ ਮਿੰਟ, ਸੱਤ ਮਿੰਟ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਡਾ ਫੇਰ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਾਲੀ ਨਾ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵਾਂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਐਸਾ ਸਭ ਕੁਛ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ?

ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਰੀਦਾ! ਜਿੱਥੇ ਰੱਬ ਹੈ ਤੂੰ ਓਸ ਰਸਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੁਰਿਆ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਪਹਾੜਾਂ 'ਚ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਜਾੜਾਂ 'ਚ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ? -

**ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ ॥
ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਫੁਢੇਹਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਉਹ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਆਸਣ ਲਾਈਂ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਕਿਉਂ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

**ਧਾਰਨਾ - ਘਰ ਮਾਹਿ ਵਿਧਾਤਾ ਜੀ,
ਬਾਹਰ ਮੂਲ ਨਾ ਖੋਜੀਐ।**

ਫਰੀਦਾ! 24 ਸਾਲ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲਏ, ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇਖ ਕਿੰਨੀ ਹੋ ਗਈ 52 ਸਾਲ ਦੀ। 18 ਸਾਲ ਦਾ ਘਰੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, 24 ਸਾਲ ਤੇਰੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਗਏ। ਰੱਬ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਰੱਬ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜਿਥਹੁ ਹਰਿ ਜਾਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੩

ਹਰੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਓਸਨੂੰ ਨੇ, ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਜਾਈਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਐ ॥

**ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਐ ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਐ ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਐ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥ ੧**

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੭

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮਹਾਤਮਾ ਕਿ ਫਰੀਦਾ! ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਕੁਰਸੀ ਛੇ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀ, ਮੈਂ ਫੁੱਟ ਵੀ ਚੁੱਕ ਦਿੰਦਾ, ਹਜ਼ਾਰ ਫੁੱਟ ਵੀ ਚੁੱਕ ਦਿੰਦਾ, ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਓ, ਅ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਜੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖੇਲਾਂ ਨੇ, ਮਦਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਉਹ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ, ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ -

ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜਿਥਹੁ ਹਰਿ ਜਾਤਾ ॥

ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਪਾਇਆ ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੩

ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਟੋਲ੍ਹ ਲਏਂਗਾ ਰੱਬ ਨੂੰ। ਫੇਰ ਕੀ ਤੂੰ ਦੇਖੇਂਗਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਆਤਮਾ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਬਾਹਰਿ ਮੂਲਿ ਨ ਖੋਜੀਐ ਘਰ ਮਾਹਿ ਬਿਧਾਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੩

ਉਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਕਾਹਨੂੰ ਖੋਜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ, ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ -

ਤਨੁ ਨ ਤਪਾਇ ਤਨੁਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਨ ਬਾਲਿ ॥

ਸਿਰਿ ਪੈਰੀ ਕਿਆ ਫੋੜਿਆ ਅੰਦਰਿ ਪਿਰੀ ਨਿਹਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਤੁਰਾਂ ਜੇ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਥੱਕ ਜਾਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੰਨੀ ਗਲਤ ਤੇਰੀ approach ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅੰਨ੍ਹਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੀਗਾ, ਉਹਦੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੂਈ ਗੁਆਚ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਲਾਲਟੈਨ ਟੰਗ ਲਈ, ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਟੋਲ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੂਰਮਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੂਈ ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਗੁਆਚੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਆਚੀ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਸੀਗੀ ਤੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਲਾਲਟੈਨ ਲਈਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਾਨਣਾ ਹੈਗਾ ਚਾਨਣੇ 'ਚ ਦਿਸ ਜਾਊਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਨਾ ਇਹ ਚਾਨਣੇ ਨੇ ਸੂਈ ਟੋਲ੍ਹਣੀ ਹੈ, ਨਾ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਫੇਰ-ਫੇਰ ਕੇ ਲੱਭਣ ਨਾਲ ਸੂਈ ਲੱਭਣੀ ਹੈ, ਸੂਈ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਆਚੀ ਹੈ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਟੋਲ੍ਹ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਜਿੱਥੇ ਹੈਗੀ, ਉਥੇ ਟੋਲ੍ਹੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਲੱਭਿਆ ਅੰਦਰੋਂ ਲੱਭਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ -

**ਬਾਹਰਿ ਮੂਲਿ ਨ ਖੋਜੀਐ ਘਰ ਮਾਹਿ ਬਿਧਾਤਾ ॥
ਮਨਮੁਖ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ
ਤਿਨੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਤਾ ॥**

**ਸਭ ਮਹਿ ਇਕੁ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਪਾਇਆ ਜਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੯੫੩**

ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਭਲਾ ਅਰਥਾਂ ਰੁਪਈਏ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣ, ਖਰਬਾਂ ਰੁਪਈਏ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣ, ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਆਪਣੇ ਬਣ ਜਾਣ। ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਬਿਜ਼ਨਸ ਚਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈਗਾ, ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਹੈ, ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ -

**ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ ॥
ਨਾਗੇ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਨਮੁਖ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਸਾਰ ਕਿ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤੇ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਗਵਾ ਲਿਆ -

**ਸਭ ਮਹਿ ਇਕੁ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਪਾਇਆ ਜਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੯੫੩**

ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

**ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ ॥
ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੁਢੇਹਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਕਾਹਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ਼ੌਂਕ ਨਾ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਉਂਦਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਯਾਦ ਵਸ ਗਈ -

**ਸੇ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥
ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥**

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨

ਇਹੀ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲ ਨੂੰ ਰੁਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਡਾ ਰੁਖ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਲ ਨੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਮਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ, ਜਨਮ ਗਵਾ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ, ਗੁਰੂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ -

**ਅੰਤਰਿ ਏਕੋ ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਸਮਾਈਐ ॥
ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ
ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਈਐ ॥**

ਅੰਗ - ੫੨੮

ਉਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ, ਸਭ ਕੁਛ ਛੱਡ ਕੇ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਛੱਡ ਕੇ, ਨਿਮਰਤਾ 'ਚ ਆ ਕੇ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਉਸਨੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੁਰਦਾ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ, ਟੈਸਟ ਲਈਏ ਇਹਦਾ, ਕਸਵੱਟੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਕਸਵੱਟੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਡੋਲਾ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗ ਦਾ ਅੰਗਿਆਰ ਲੈ ਆਇਆ, ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ। ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਕਿ ਫਰੀਦਾ! ਅੱਖ ਕਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੈ? ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਆਪ ਕਿ ਜੀ ਮੈਂ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੋ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ ਜੀ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਜੀ ਅੱਗ ਸਾਰੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਬੁੱਝ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਡੋਲਾ ਮੰਗਿਆ, ਮੈਂ ਡੋਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਚਾਉ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨੇਮ ਨਾ ਟੁੱਟਿਆ। ਮੈਂ ਬਚ ਗਿਆ -

**ਤਨ ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਕੋਠੜੀ, ਹਰਿ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਖਾਣ।
ਸਿਰ ਦਿਤਿਆਂ ਜੇ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਸਤਾ ਜਾਣ।**

ਮੁਰਸ਼ਦ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਲਿਆ, ਜੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਭਗਤੀ ਸਭ ਜ਼ੀਰੋ 'ਤੇ ਆ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਔਖੀ ਹੈ -

**ਗੁਰ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੨**

ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰੜੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਜੇ ਚਲੀ ਜਾਵੇ, ਨੇਮ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜ਼ੀਰੋ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਕਰ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨੇਮ ਨਿਭ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਭਣ ਦੀ ਹੀ ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੀ ਨਿਭ ਜਾਇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ - ੨

**ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।
ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।
ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮੂਲੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ।**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੨੭/੪

ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅੱਖ ਦੇ ਆਂਦੀ, ਡੋਲਾ ਕੱਢ ਕੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ। ਪੁੱਛਿਆ, ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਨੇ ਕਿ ਫਰੀਦਾ! ਅੱਖ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ, ਗਈਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਖੋਲ੍ਹ ਦੇ ਪੱਟੀ। ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਡੋਲਾ ਸਾਬਤ। ਉੱਠ ਕੇ ਜੱਫੀ 'ਚ ਲਿਆ, ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਰ ਥਾਂ ਇੱਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਲਾ ਹੀ ਅੱਲਾ ਹੈ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਬੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਿੱਡੀ ਉੱਚੀ ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਬਾਬੇ

ਫਰੀਦ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਓਨਾਂ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿੰਨਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀ।

ਸੋ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਚਾ ਲੱਗ ਗਈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸਦੇ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਰਿਸ਼ੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਕਲਸ਼ੀ ਰਿਸ਼ੀ ਹੈ, ਇੱਕੋ ਹੀ ਲੋਚਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਸੁਣ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਵੀ ਉਡਦੀ-ਉਡਦੀ ਖਬਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਆ ਗਏ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੀਰ ਨੇ। ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਆਸ ਬੱਝ ਗਈ, ਬਈ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ ਉਹ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿਖਾ ਦੇਣਗੇ ਉਹ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਲ ਬੜੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਯਤਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਦਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਨਗਰ ਹੈ ਨਾ ਕਾਇਆ ਦਾ। ਇਹ ਗੜ੍ਹ ਹੈ, ਕਿਲਾ ਹੈ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦਾ -

ਕਾਇਆ ਨਗਰ ਨਗਰ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥

ਸਾਰਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੩

'ਪੁਰ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਨੂੰ। ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਲਾਰਾ ਲੱਪਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਦਿਲ ਪਰਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਵਕਤ। ਜੇ ਤਾਂ ਯਾਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ। ਸਿਰਫ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਹੋਗਾ, ਬੱਤੀ ਹੋਗੀ, ਠੁੱਠੀ ਹੈ, ਜਗਦੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲਟਲਟ ਮੱਚਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ, ਬੁੱਝ ਲਿਆ, 100% ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ -

ਅਸਥਿਰ ਬਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ

ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੩

ਆਪਣਾ ਥਾਂ ਵਸਣ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਵਸਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਭਾਰੀ ਜਿਹਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਮਹਿਲ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ, ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨੂੰ ਮੈਂ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਹਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ ਮੈਂ, ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਵ ਆਏਗਾ, ਮੈਂ। ਮੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਵਧੀਆਂ ਲਗਦੇ ਨੇ ਪਾਏ ਹੋਏ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ ਇਹ ਸਜਦੇ ਨੇ, ਤੇਰੇ

ਉਤੇ ਤਾਂ ਕੱਪੜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਉਤੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜਸ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਉਤੇ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪੈਂਦਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨੰਗਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿੱਡਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਪੀ.ਐਚ, ਡੀ ਕਰ ਲਈ, ਡੀ.ਲਿਟ ਕਰ ਲਿਆ। ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਪੰਡਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਥਾਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਲੈਕਚਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਨੇ ਸਾਰੇ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਅੰਨ੍ਹਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਖੂਹ 'ਚ ਧੱਕਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਬੜੀ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸੋਚਣ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਦੀ ਕਿਤੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਓਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਸਮਾਂ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਓਧਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝ 'ਚ ਆਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇਰੀ ਸਮਝ 'ਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਗੁਆਂਢੀ ਹੋਵੇ, ਚਲੇ ਮੰਨ ਲਓ ਘੜੀ ਦੀ ਘੜੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹੈਗੇ। ਇੱਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਠੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਵਸਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਹੀ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ। ਅਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਉਹ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਨੇ। ਮੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਹਨੇ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਯਾਦ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਕੋਠੀ ਜੇ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਕਿ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਕੋਠੀ 'ਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਕੋਠੀ 'ਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਸੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡੋ, ਇੱਕੋ ਸੇਜਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦੋਵੇਂ ਪਏ ਨੇ -

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਵਿਚਾਲੇ ਇੱਕ ਕੰਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, 'ਮੈਂ' ਭਾਵ ਦੀ, ਜੀਵ ਦਰਅਸਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਇਹ ਵੀ ਬੜਾ ਕੌਤਕ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਹ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਉਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਚੁੰਬਕ ਪੱਥਰ ਲਾ ਦੇਈਏ ਇੰਡਸਟਰੀ 'ਚ, ਉਥੇ ਟੁਕੜੇ ਪਏ ਨੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ, ਉਹਨੂੰ ਘੁੰਮਾ ਦਿੱਤਾ, ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਉਹ ਸਾਰੇ ਟੁਕੜੇ ਨੱਚਣ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਨੱਚਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਕਤ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਈ ਉਹ ਚੁੰਬਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਆ ਗਈ। ਹੁਣ ਉਹ ਖਿੱਚ ਨੂੰ ਜੇ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਟੱਪਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਰੱਜਦਾ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਮੂਰਖ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੱਤਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੱਤਾ ਹੈ। ਸੱਤਾ ਪੈਣਾ ਹੀ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਔਜ਼ਾਰ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਚਿੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਚਿੱਤ 'ਚ ਸੱਤਾ ਪੈ ਕੇ ਐਨਰਜੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਐਨਰਜੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਰਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਚਾਲੂ ਕਰਿਆਂ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਸ਼ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਗਿਆਨ

ਅਗਲਾ ਪਿਛਲਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਕੁ ਰਹੇ ਤਾਂ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਐਨਾ ਹੇਠਾਂ ਤਿਲਕਦਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਨੇ ਤਿਲਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ, ਇੱਕ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਅਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤੀਜੀ ਨੂੰ ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਚੌਥੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਮਯ, ਪੰਜਵਾਂ ਅੰਨਮਯ, ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦਲ-ਦਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਤੋਂ ਤਿਲਕਿਆ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਉਹ ਦਲ ਦਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ। ਹੁਣ ਜੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ, ਉਹਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਗੰਦ-ਮੰਦ, ਸਭ ਕੁਛ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਆਏਗਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਚੇਤਨ ਜੋਤ ਸੀ ਤਿਲਕ ਕੇ ਜੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਛੇਤੀ ਦੇ ਕੇ ਮਿਲ ਲੈਂਦੇ, ਕੋਈ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਤਿਲਕਦੀ ਹੋਈ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਈ ਇਹ ਪੰਜਾਂ ਹੀ ਦਰਜਿਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਲ ਗਈ -

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ

ਪਰਿ ਗਈ ਭੂਮਿ ਬਿਕਾਰ ॥

ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉ ਮਾਨਈ ਹੋਇ ਗਈ ਭਠ ਛਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਕੀ, ਉਹਦਾ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਦਾ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟ ਗਿਆ।

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ ਲੀਨੀ ਭੂਮਿ ਮਿਲਾਇ ॥

ਅਨਿਕ ਸਿਆਨੇ ਪਚਿ ਗਏ ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਜੋਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕੋਈ। ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਇਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਮਝ ਲਿਆ। ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਪੱਕਾ। ਉਹ ਭਰਮ ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਰਮ ਪੈ ਜਾਏ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਹੁੰਦਾ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਦ ਨਹਿਰ ਪੁੱਟੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ, ਪੁੱਲ ਬਣਾਇਆ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੱਡੇ ਵਗੈਰਾ ਲੱਗ ਕੇ ਟੁੱਟ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਮੁੱਢ ਲੈ ਕੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਦੇ ਇੱਕ ਛਾਂਗੜ ਜਿਹੀ ਸੀ, ਦੂਰੋਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਚੱਲੇ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਸੌਦਾ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਈਏ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਆਏ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਪੰਡਤ ਸੀਗਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਲੈ ਬਈ ਭੂਤ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਭੂਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਭੂਤ ਨੂੰ। ਕੋਈ ਚੋਰ ਡਾਕੂ ਹੈ। ਇੱਕ ਬਾਣੀਆਂ ਸੀ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਨੇ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਭੂਤ ਤੇ ਚੋਰ ਡਾਕੂ ਤੋਂ ਆਪਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਰਾਸ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ, ਐਵੇਂ ਨਾ ਲੁੱਟੇ ਜਾਈਏ, ਬਹਿ ਜਾਈਏ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੀਗਾ ਨਾਲ, ਉਹ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਦਲੇਰ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਜਪੂਤ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ

ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਸਾਰਾ ਭੱਠਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਜੇ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਭੂਤ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਮੰਤਰ, ਤਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹਟ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਠੀਕ ਹੈ ਮੈਂ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਮੈਂ ਡਾਕੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੀਰ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਇਹਦੇ। ਉਹ ਤੀਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਉਹ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਮਾਰਦੇ-ਮਾਰਦੇ ਤੀਰ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਜਾਵੇ ਨਾ ਉਹਦੇ। ਅਖੀਰ ਉਹਨੇ ਨਾਲਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਬਾਣੀਆਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ਫੇਰ ਦੇਖਾਂਗੇ। ਨੱਠਣ ਜੋਗੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਬਹਿਨੇ ਆਂ, ਜੇ ਨੱਠਿਆ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਪਾਂ ਡਾਹ ਦੇਣੀ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਚੌਥਾ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਲਿਆ ਤੂੰ ਰੋੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਦੇ ਏਧਰੋਂ ਓਧਰੋਂ। ਮੈਂ ਮਾਰਾਂਗਾ। ਮਾਰਦਾ-ਮਾਰਦਾ ਨੇੜੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਨੂੰ ਪਹੁ-ਫੁੱਟ ਗਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋ ਗਈ, ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਠਾਹ ਲੱਗਿਆ ਪੱਥਰ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਤਾਂ ਹਿੱਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਲ ਨੂੰ ਚਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਲੱਕੜ ਗੱਡੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਹੀ ਖਪੀ ਗਏ ਤੜਕੇ ਦੇ।

ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਕਿਉਂਕਿ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਭਰਮ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਦ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਸੁਰਤ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਹ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰ ਹਾਂ, ਰੱਬ ਹੋਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਉਹਦੇ। ਜੀਵ ਹੋਰ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਹੋਰ ਹੈ। ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ, ਪਿਆ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਸਲਾ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚੰਦ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਹਵਾ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਹਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਦ ਵੀ ਹਿਲਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦਾ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਹੈਗਾ। ਦੂਸਰਾ ਹੈਗਾ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸੰਜੀਵਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੁੱਧੀ ਨੇੜੇ ਲੱਗ ਗਈ, ਇਹਨੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਹਾਂ ਸੁਖੀ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਭੋਗਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਇਹਨੂੰ ਕਰਤੱਤ ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤੀਸਰਾ ਭਰਮ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਈਸਾਈ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇੰਡੀਅਨ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਾਂ; ਮੈਂ ਕਾਲਾ, ਮੈਂ ਗੋਰਾ, ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮੰਦਾ; ਸੀਗਾ ਆਤਮਾ ਅਖੰਡ, ਵਿਆਪਕ, ਲੇਕਿਨ ਭਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਸੰਗ ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਚੌਥਾ ਭਰਮ ਹੋਇਆ ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ; ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਵਾਂਗਣ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਰਤਨ ਹੈ ਮਿੱਟੀ ਦਾ, ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਵਿਚਾਲੇ base ਹੈ ਖਾਲੀ ਉਹਨੂੰ ਮਟਾ ਅਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਲੇ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਦੀ space ਇਹ ਵੀ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਜੇ ਬੱਦਲ ਹੋਏ ਹੋਣ ਤਾਂ

ਉਸਨੂੰ ਘਟਾ ਆਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਬੱਦਲ ਹਟ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਹਾਂਆਕਾਸ਼ ਹੈ। ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਹੀ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੋਈ ਨਾ। ਜੇ ਬਰਤਨ ਭੰਨ ਦਿਓ ਤਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਅਕਾਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਓਵੇਂ ਹੀ ਫੇਰ ਵੀ ਓਵੇਂ ਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥
ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਥੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥ ੧ ॥
ਕਵਨ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸਟਿਓ ਬਿਨਸਾਇਓ ॥
ਕਤਹਿ ਗਇਓ ਉਹੁ ਕਤ ਤੇ ਆਇਓ ॥

ਅੰਗ - ੨੩੬

ਜਾਣਾ ਆਉਣਾ ਕਿੱਥੇ ਸੀ, ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਗਿਆ। ਆਹ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਲਹਿ ਜਾਣਗੇ, ਆਹ ਆਕਾਸ਼ ਉਪਰਲੇ ਆਕਾਸ਼ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ, ਜਦੋਂ ਬੱਦਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਉਹ ਮਹਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਹੈ ਮਹਾਂਆਕਾਸ਼ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਰ ਬਿਆਪੀ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਬਣ ਗਏ, ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਆਤਮਾ, ਪਰ ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਾਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਹ ਟੁੱਟਦਾ ਨਹੀਂ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਓ। ਫੇਰ ਹੈਗਾ ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ। ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਰੱਬ ਹੋਰ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਹੋਰ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ, ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਸੀ ਪਈ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਸੱਪ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਸੀ। ਰੜੇ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਦਰਿਆ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਰਿਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰੇ ਚਲਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ 'ਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੀ ਗੈਸ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚੇਤਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ, ਹੈ ਇੱਕੋ ਹੀ ਚੇਤਨ, ਆਪੇ ਹੀ ਉਹਨੇ ਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਪੰਜਵਾਂ ਭਰਮ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹਾਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ। ਅੱਡ-ਅੱਡ ਨਹੀਂ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗਹਿਣੇ ਬਣ ਗਏ ਉਹ ਸੋਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਸੋਨੇ ਤੋਂ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸ਼ਕਲਾਂ ਕਰਕੇ ਅੱਡ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਸੌ, ਚਾਰ-ਚਾਰ ਸੌ ਫੁੱਟ, ਵਾ-ਵਰੋਲਾ ਪਾਣੀ 'ਚ ਅੱਡ ਲਗਦਾ ਹੈ ਬਈ ਵਰੋਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਹੈ ਕੀ, ਉਹ ਪਾਣੀ ਹੀ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਚਾ ਉੱਠ ਗਿਆ। ਇਹ ਭਰਮ ਪੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੀਰਾ -

ਅੰਤਰਿ ਏਕੋ ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਸਮਾਈਐ ॥

ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ
ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੮

ਇਹਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਆਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਆਦਮੀ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰੱਬ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ -

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥
ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ
ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੩

ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਹੋਏ ਨੇ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਕਿਤਾਬ ਆਈ ਹੈ ਨਾ ਹੁਣ, 'ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਇਹਦੇ ਆਖਰੀ ਚੈਪਟਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਅੱਡ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਹੋਏ ਨੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਮੈਂ ਆਹ ਹੱਥ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਹ ਵਾਜੇ 'ਤੇ ਉੱਗਲੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਸਿਤਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਗਜ਼ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਬਦ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ਇੱਕ ਹੈਗਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹਣਾ ਹੈ ਬਜਰ ਕਪਾਟ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਆ ਕੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੈਂਦੇ ਓ, ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਾਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਜਿਹਨੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਓਅੰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਏਕੰਕਾਰਹੁ ਸਬਦ ਯੁਨਿ ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰੁ ਬਣਾਇਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੬/੨

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਰ ਨਾਮ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਨੇ। ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ, ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੌਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਬਾਰ-ਬਾਰ -

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥
ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ
ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੩

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਣਾ ਹੈ ਉਹ। ਜਦੋਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ

ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ ॥
 ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥
 ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੩

ਪਰ ਇਹ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਾਧਵੇ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਏਸ ਜੀਵ ਨੂੰ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਏਸ ਜੀਵ ਨੂੰ।
 ਤੂੰ ਨਾ ਦਿਸਦਾ, ਖੋਲ੍ਹ ਪਿਆ ਖੋਲ੍ਹੇ।

ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ -

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥
 ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੇ ਫਿਰ ਏਕ ॥ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥
 ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਗਰਿ ਮਇ ਓਦਧਿ
 ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧ ॥
 ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭ੍ਰਮੁ ਐਸਾ ॥
 ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੭

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਸੀਗਾ, ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਟੁੱਟ ਗਈ ਤੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸਮੁੰਦਰ ਉਛਲਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪਾਣੀ, ਪਾਣੀ ਸੀ ਅਸੀਂ ਲਹਿਰਾਂ ਬਣਾ ਲਿਆ ਉਹਨੂੰ, ਇੱਕ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ -

ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਭਇਆ ਭਿਖਾਰੀ ॥
 ਅਛਤ ਰਾਜ ਬਿਛਰਤ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸੋ ਗਤਿ ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੮

ਆਤਮ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਸੀ, ਪਰ ਸੁਪਨਾ ਆ ਗਿਆ ਮਾਇਆ ਦਾ, ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦਾ; ਰਜੇ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁਰਤ ਫਸ ਗਈ। ਜੋਤ ਫਸ ਗਈ।

ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਸੁਪਨਾ ਆ ਗਿਆ, ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਾਗ ਆਈ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਖਤ 'ਤੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹੀ ਹਾਲ ਸਾਡਾ ਹੈ -

ਰਾਜ ਭੁਇਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੈਸੇ ਹਰਿ
 ਅਬ ਕਛੁ ਮਰਮੁ ਜਨਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੯

ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਰੱਸੀ ਸੱਪ ਦਿਸਦਾ ਰਿਹਾ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਹ ਸੱਪ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਸੀ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਕਰਕੇ ਦਿਸਦਾ ਰਿਹਾ -

ਅਨਿਕ ਕਟਕ ਜੈਸੇ ਭੂਲਿ ਪਰੇ
 ਅਬ ਕਹਤੇ ਕਹਨੁ ਨ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੬੬੮

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਸੀਗਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੋਨਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਗਿਣਨ ਲੱਗ ਗਏ ਉਹਦੇ ਗਹਿਣੇ ਕਿ ਆਹ ਗਹਿਣਾ ਹੈ, ਆਹ ਗਹਿਣਾ ਹੈ -

ਸਰਬੇ ਏਕੁ ਅਨੇਕੈ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਘਟ ਭੁੰਗਵੈ ਸੋਈ ॥
 ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਹਾਥ ਪੈ ਨੇਰੈ ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੮

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਸਾਰੀ ਨੇਤੀ, ਧੋਤੀ, ਬਸਤੀ, ਕਪਾਲੀ, ਤ੍ਰਾਟਕ ਵਗੈਰਾ; ਹਰ ਚੀਜ਼ ਉਹਨੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਬੜੇ ਔਖੇ ਸਾਧਕ ਕੀਤੇ ਹੋਏ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਰਾਜੇ ਉਹਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਯੋਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਅਜੇ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇੜੇ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ। ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ, ਸੁਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ, ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਨ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੈ ਤੇ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਬਣ ਗਈ, ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਰਹਿ ਗਏ,
 ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ ਜੀ।

ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਥਕੇ ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੩

ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਭਾਵ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਨਾਂ! ਹਿੱਲਣਾ ਜੁੱਲਣਾ ਵੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਅੱਗੇ ਵਾਂਗਣ ਮੈਂ ਤੁਰ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

ਫਰੀਦਾ ਇਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ ਥਲ ਡੁੰਗਰ ਭਵਿਓਮਿ ॥
 ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੁਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾਂ ਥੀਓਮਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਹੱਥ ਕੰਬ ਰਹੇ ਨੇ, ਪੈਰ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਸਰੀਰ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ, ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਸਣ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੰਨ ਸੁਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ ਤੇ ਦੰਦ ਉੱਖੜ ਗਏ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਛੱਡ ਗਏ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਬਾਲ ਸਖਾਈ, ਜਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ।

ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ ਸੇ ਸੁਣੀਅਰ ਬਹਿ ਗਏ ॥
 ਹੋੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ ਸੇ ਜਾਨੀ ਚਲਿ ਗਏ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਸਰੀਰ ਵੱਲ ਝਾਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨ ਹੋਰ ਇਹਦੀ ਮਿਆਦ ਹੈ, ਉੱਠਣਾ ਬੈਠਣਾ ਵੀ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਾ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਧਨ ਜੋਬਨ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾੜੀਆਂ,
 ਖਿੜੀਆਂ ਨਾ ਸਦਾ ਰਹਿਣੀਆਂ।

ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਅਰੁ ਫੁਲੜਾ ਨਾਠੀਅਤੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ॥
 ਪੁਬਣਿ ਕੇਰੇ ਪਤ ਜਿਉ ਢਲਿ ਢੁਲਿ ਜੁੰਮਣਹਾਰ ॥ ੧ ॥

ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ ਜਾ ਜੋਬਨੁ ਨਉ ਹੁਲਾ ॥
 ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਥਕੇ ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੩

ਐਸੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਨਾਂ! ਆਹ ਤਾਂ ਜਨਮ ਲੰਘ ਗਿਆ,

ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਰੀਝਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਤਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ। ਤਪ ਤੋਂ ਮੈਂ ਹੀਣਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚੱਲ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਆਏ। ਬੈਠੇ ਬਾਤਚੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਬਰ ਆਈ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸ਼ੇਰ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ। ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸਾਨ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਇੱਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਸਾਡੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰੋ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ, ਆਸਾਮ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸ਼ੇਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, ਆਪ ਵੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਇੱਕ ਡੋਲੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੋ। ਬਿਸਤਰਾ ਵਿਛਾ ਲਓ ਵਿੱਚ ਗਦੈਲੇ ਵਗੈਰਾ ਲਾ ਲਓ, ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਇਹ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਿੱਤ ਜਿੱਤਣੀ ਹੈ ਆਪਾਂ, ਇੱਕ ਆਤਮਾ ਜਿੱਤ ਕੇ ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ।

ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਹੋ ਗਈ, ਘੋੜਿਆ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ, ਪਾਲਕੀ ਵੀ ਨਾਲ ਚਲੀ ਗਈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਹੋ। ਇੱਥੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰੋ ਸਾਡਾ। ਆਪ ਗਏ ਉਥੇ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ, ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮੁੱਠੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਪਾ ਲਵੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਨੂੰ ਨਾ ਛੇੜੀਏ ਆਪਾਂ, ਇਹਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾ, ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰ ਕੇ ਮਾਰੀਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਕਿਧਰਲੀ ਬਹਾਦਰੀ ਹੈ। ਇਕੱਲਾ ਉਹ ਹੈ, ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਚੱਲੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਡੇ 'ਚ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਆਪ ਦੇਖ ਲਓ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗਏ, ਜਾ ਕੇ ਹਾਕ ਮਾਰੀ। ਉਹ ਉੱਠਿਆ ਨਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਇੱਥੇ ਗਿੱਦੜ ਬਣਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਉੱਠ ਜਾਗ, ਆ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ। ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਣਿਆ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਛਲਾਂਗ ਮਾਰੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਢਾਲ 'ਤੇ ਲਿਆ, ਪੰਜੇ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕੱਟ ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਟ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਖਦੇ ਕੀ ਨੇ ਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੂਹ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਕੀ ਕੌਤਕ ਹੈ, ਸ਼ੇਰ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਮਾਰੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਰੂਹ ਵੀ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਇਹ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਘੱਟ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੌਣ ਹੋਇਆ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਜੈਦਰਥ ਹੈ।

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ 'ਚੋਂ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਨੱਠਿਆ ਸੀ। ਇਹਦਾ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਲੱਗਿਆ, ਜੰਗ 'ਚੋਂ ਨੱਠਣ ਦਾ ਬੁੱਝਦਿਲੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਬਣਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਜੂਨਾਂ 'ਚ, ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਜੂਨੀ 'ਚ ਬੜਾ ਤਕੜਾ ਡਾਹਵਾ ਨਰੋਆ ਸੀ। ਇਹਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਸੀ। ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੂਲੇ ਨੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ, ਸੱਪ ਲੜੇ ਲੜਾਏ ਤਾਂ ਫਲ ਕੀ ਮਿਲਿਆ, ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਸਹਾ (ਖਰਗੋਸ਼) ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਉਹਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਇਹਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜੇ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਮਹਾਨ ਯੋਧੇ ਓ ਐਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਤੁਸੀਂ। ਗੁਰੂ ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਚਲੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰੂਹ ਐਸ ਵੇਲੇ ਬਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਪਹਾੜ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ। ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਰਸਤਾ, ਏਧਰ ਕਦੇ ਆਏ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਬਾਲਕਾ ਮਿਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਾਲਕੇ! ਰਿਸ਼ੀ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਦਾ ਸਰੀਰ ਛੁਟ ਗਿਆ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਉਹ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੈਰਾਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ? ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਉਂ ਲੈ-ਲੈ ਕੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਹ ਬੇਟਾ! ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਰਸਤਾ ਨਾ ਭੁੱਲ ਜਾਣ, ਤੂੰ ਰਾਹ ਚੰਗੇ ਲਿਆਈਂ, ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚੀਂ ਨਾ ਲਿਆਈਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਐਸੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਤਖਤਪੋਸ਼ ਦੇ ਉਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉੱਠਿਆ, ਉੱਠ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਕਿ ਮੈਂ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲਵਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ, ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਐਸਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੀਸ ਦੇ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਹੱਥ ਰੱਖਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੜਕ ਦੇ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਤੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਇੱਕੋ ਜੇਤ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋ ਹੈ॥

ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਉਸ ਜੇਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਸਾ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ, ਵਜਦ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਓ ਵੇਖ ਲਿਆ,

ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਸਿਆ।

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੁਣਹੁ ਜਨ ਭਾਈ

ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ॥

ਜਿਸ ਧੁਰਿ ਭਾਗੁ ਹੋਵੈ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ
ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਲੈ ਹਿਰਦੈ ਰਾਖੀ ॥
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸਰੋਸਟ ਉਤਮ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸਹਜੇ ਚਾਖੀ ॥
ਤਹ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ
ਜਿਉ ਸੂਰਜ ਰੈਣਿ ਕਿਰਾਖੀ ॥
ਅਦਿਸਟ ਅਗੋਚਰੁ ਅਲਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ
ਸੋ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ ॥ ਅੰਗ - ੮੭

ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਿਆ -

ਏ ਨੇਤ੍ਰੁ ਮੇਰਿਹੇ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਧਰੀ
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ ਨਦਰੀ ਹਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥
ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ
ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੨

ਅੰਦਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋਤ ਹੀ ਜੋਤ -

ਜਿਸੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋ ਹੈ ॥
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਬਾਹਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਵਜੂਦ ਨਿਰਾ ਹੀ ਜੋਤ ਖੜਾ ਹੈ,
ਅੰਦਰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਵੀ ਦੋਵੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦੇਖ ਕੇ ਐਸਾ ਮਨ 'ਚੋਂ
ਭਾਵ ਨਿਕਲਿਆ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੂੰਹੀਂ-ਤੂੰਹੀਂ ਮੋਹਿਨਾ।
ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੪੦੭

ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਦਿਸਦਾ ਕੀ ਹੈ -

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥
ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥
ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੁਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥
ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੇ ਠਾਉ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੪

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ 'ਚ ਪਾਓ।
ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੋ, ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆ ਕੇ ਮਹਾਂ

ਅਨੰਦ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ
ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਅੱਜ ਇਹਨੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਣਾ
ਹੈ। ਇਹਦਾ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸੀ ਅੱਜ ਤੇ ਚਿਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ
ਦਸਤ-ਏ-ਮੁਬਾਰਕ ਨਾਲ ਅਗਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਦਿੱਤਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੇ ਵੇਖਾਲਾ।
ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੁ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹ ਕਾਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੪/੧

ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦੇਣ।
ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ -

ਅਦਿਸਟ ਅਗੋਚਰੁ ਅਲਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ
ਸੋ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ ॥ ਅੰਗ - ੮੭

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ -

ਜਲ ਤੇ ਤਰੰਗ ਤਰੰਗ ਤੇ ਹੈ ਜਲੁ ਕਹਨ ਸੁਨਨ ਕਉ ਦੂਜਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੨

ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਭਰਮ ਪੈਣ
ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਭਰਮ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਿਵੇਂ
ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਾਮ ਚਲਦਾ
ਨਹੀਂ ਹੈ ਪੂਰੇ ਜੋਰ ਜੋਰ ਨਾਲ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ
ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੇ -

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੪

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੇ, ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ
ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਇਹ
ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਇੱਕ Knowledge ਹੈ
ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਇਵੇਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਖ
ਰੂਪ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਾਰੀ ਕਾਇਆ ਕਲਪ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਨਾਲ dealing ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਪਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੇਗਾਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।
ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਾਂ ਇੱਕ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਜੀਵਨ
ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਨ
ਵਾਲੀਆਂ, ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ; ਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ
ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬੋਲੋ, ਜਿਹੜੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ
ਬੋਲੇ ਉਹ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲਓ।
ਗੁਰਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ।

(ਫਿਲਮ ਨੰ. 736)

*****

ਧੂ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਿਸੰਗ ॥

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬
ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਮਹਿਮਾ ਤੇਰੀ ਨਾ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ,
ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ।
ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥
ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥
ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥
ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥ ੧ ॥
ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ ॥
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥
ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥
ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥
ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੪
ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ,
ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ।
ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ਕਰਤਾ ਕੇਲ ॥ ਆਪਿ ਬਿਛੋਰੈ ਆਪੇ ਮੇਲ ॥
ਇਕਿ ਭਰਮੇ ਇਕਿ ਭਗਤੀ ਲਾਏ ॥
ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਆਪਿ ਜਣਾਏ ॥ ੩ ॥
ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ॥
ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ ॥
ਨਹੀ ਲੇਪੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੪

ਸਾਪਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਵੇਦ ਜੋ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗਿਆਨ ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਿਣੀ ਗਈ ਹੁਣ ਵੀ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਹੈ, ਬਾਈਬਲ ਹੈ, ਅੰਜੀਲ ਹੈ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹਨ। ਨਾ ਤਾਂ ਵੇਦ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਹੈ, ਕਿੱਡੀ ਕੁ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਓਹਦੀ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਉਹਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਉਹਦੀ ਵੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵੇਦ ਨੂੰ -

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥
ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤੁ ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤੁ ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੨

ਅਭੇਦ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਗਤਿ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਦੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਏਕੰਕਾਰ ਕਹਾਇਆ -

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੋਇ ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਸਦਾਇਆ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੬/੨

ਏਕੰਕਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਹੋਈ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸੀ 'ਕੁੰਨ'। ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ 'ਓਅੰਕਾਰ'।

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੋ ਰਹਾ।

ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਜਿਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਈ ਉਹਨੂੰ ਓਅੰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ੧੬, ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਤੱਤ ਦੀ ਉਪਜ ਹੋਈ ਜਿਸਨੂੰ 'ਹਉਮੈ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਮਹਿਤਤ੍ਵ' ਦੀ ਹੋਈ, ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਹੋਈ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ; ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਆਕਾਸ਼, ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ ਹਵਾ, ਰੂਪ ਤੋਂ ਤੇਜ਼, ਰਸ ਤੋਂ ਪਾਣੀ, ਗੰਧ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ। ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਇਹ ਪਾਣੀ ਜਦੋਂ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ। ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ, ਜੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਮਰਿਆਦਾ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਉਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰੀ ਧਰਾ ਜੋ ਹੈ ਸਾਡਾ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ ਉਹ, ਜਿਹੜਾ ਦੱਖਣੀ ਧਰੁੱਵ ਹੈ ਉਥੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਭੂ-ਮੱਧ ਰੇਖਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਤਲਾ ਪਾਣੀ ਮਰਿਆਦਾ ਛੱਡ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕਈ-ਕਈ ਮੀਲ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ ਧਰਤੀ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ, ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਧਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਜੇ ਬਣੀ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਸੀ। ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਾਣੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਦੇ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰੀਂ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ, ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਉਹ ਮੈਂ ਹੋਰ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ 'ਤੇ ਬੈਠਾ

ਹੈਂ ਇਹਦੀ ਨਾਲੀ 'ਚੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਉਸਨੇ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ, ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਨਾਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਅੰਤ ਲੈਣ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਆਦਿ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਐਸਾ ਮੱਤ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕਿ ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀ, ਵੇਦਾਂ, ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਿ ਉਹ ਛੱਤੀ ਯੁੱਗ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ। ਨੌਂ ਚੌਂਕੜੀਆਂ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ, ਨੌਂ ਚੌਂਕੜੀਆਂ ਘੁੰਮਿਆ, 43 ਲੱਖ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਨੌਂ ਨਾਲ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਲਓ, ਤਕਰੀਬਨ ਇਹ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਘੁੰਮੀ ਗਿਆ, ਕੁਛ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਅਖੀਰ ਪੁਕਾਰ ਕਰੀ ਕਿ ਆਹ ਮੈਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ! ਤੂੰ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਹੈਂ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇਹ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ 'ਤੇ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਿਆ ਹੈ -

**ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪੁ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥**

ਅੰਗ - ੫੩੭

ਪਾਣੀ ਵੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਆਕਾਸ਼ ਵੀ, ਅੰਗ ਵੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਹੋਈ, ਧਰਤੀ ਬਣੀ, ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕਰ, ਤੇਰੀ ਅਸੀਂ ਡਿਊਟੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਿਆ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਤੂੰ ਲੈਅ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਵੀਨਤਾ ਰੱਖਣੀ ਹੈ, ਬੁਢਾਪਾ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਨਤਾ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੂੜਾ ਹੂੰਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦੇਈਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚੋਂ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਹੜ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕੱਢਣਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੇਰੀ ਡਿਊਟੀ, ਜਿੰਨੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਬਣਨੀ ਹੈ ਉਹ ਚਾਹੇ ਅੰਡਜ ਹੈ, ਜੇਰਜ ਹੈ, ਸੇਤਜ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਤਭੁਜ ਹੈ; ਇਹਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇਰੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਕੰਮ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ - **ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥ ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥ ੧ ॥ ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵ ॥ ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥ ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੪**

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰੇ ਨੂੰ ਫੜੋ, ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਫੜੋ, ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਨੂੰ ਨਾ ਫੜੋ। ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੇ। ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਕਾਰ ਕਮਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਜਨਮ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਾਇਆ 'ਚੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਸਾਰੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ,
ਤਿੰਨ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਨ ਜੀ।**

**ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿੰਨ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੭**

ਇੱਕ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪਰਵਾਣ ਹੋਏ, ਡਿਊਟੀਆਂ ਕੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ 'ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ' ਪੈਦਾ ਕਰਨ; ਦੂਸਰਾ ਹੈ 'ਭੰਡਾਰੀ' ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਸੰਭਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ; 'ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ' ਇੱਕ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਸਮੇਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਨਾ ਕੋਹੜ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ। ਬਹੁਤ ਕੋਹੜ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮਨੁੱਖਤਾ 'ਚ ਵੀ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਪੰਛੀਆਂ 'ਚ ਵੀ, ਬੁੱਢੇ-ਬੁੱਢੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ, ਸਾਰਾ ਕੋਹੜ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਇਹ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਨਿੱਤ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਹੈ, ਸਦਾ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ -

ਮੇਰੇ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਹੁ ਮਿਲੈ ਕਿਤੁ ਗਲੀ ॥ ਅੰਗ- ੫੨੭

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋਹੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੰਦ-ਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਸਚੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਿਤ ਨਵਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੩

ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਨਿਤ ਨਵਾਂ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ, ਉਹਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਉਹਦੇ ਪਿਆਰੇ, ਉਹਦੇ ਬਚਨ ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਪੁਰਾਣੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਨੇ। ਨਵੀਨਤਾ ਹੈ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ। ਸੋ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਤੂੰ ਹੈਂ ਫਸਲ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਖੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੀ। ਦਰਖਤ ਪੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕੋਹੜ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਦਾ, ਫੇਰ ਪੱਤੇ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ, ਟਾਹਣੀਆਂ ਵੀ ਸੁੱਕੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਸਮੇਟਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੱਝਾਂ ਗਊਆਂ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਪੁੜਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਦੰਦ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਧੱਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਕਿੰਨਾਂ ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸਮੇਟੀ ਜਾਹ। ਉਹਨੂੰ 'ਲਾਇ ਦੀਬਾਣੁ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਚਲਦੀ -

ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਹੁਕਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਇੱਥੇ ਆਉਣਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆ ਜਾਣਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਹ ਹੁਕਮ ਕਿਵੇਂ action ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਬਣਦੇ ਨੇ, ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਨੇ। ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸਮਾਂ ਕਢਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ -

**ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥**

ਅੰਗ - ੨੦੪

ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੁਕਮ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ -

ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥ ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਬ ਕੇ ਨਾਥ ॥

ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਬਪੁਰਾ ਜੀਉ ॥

ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਥੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੭

ਸੋ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ, ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ, ਨਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ। ਅਸੀਂ ਨਾਉਂ ਰੱਖ ਲਏ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਉਂ ਇਹਦਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਖ ਲਏ, ਅਸੀਂ ਕਾਹਨੂੰ ਰੱਖਣੇ ਨੇ। ਮਤਲਬ ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਝਗੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਗੱਲ ਫੜੋ ਅਸਲੀ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਖਤਿਆਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਚਰਜ ਦੀ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ 'ਚ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਨਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ 83 ਲੱਖ 9 ਹਜ਼ਾਰ 999 ਜੂਨਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ। ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸਾਡਾ ਮਾਨਸ ਜਨਮ, ਐਡਾ ਕੀਮਤੀ ਤੋਹਫਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਦੀ ਸਾਨੂੰ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਕੱਲ੍ਹ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਪਰਸੋਂ, ਚੌਥੇ, ਪੰਜਵੇਂ ਆਈ ਜਾਣੇ ਨੇ ਤੁਰੀ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਪਰ ਅਸਾਨੂੰ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਖੋਲ੍ਹੋ-ਖੋਲ੍ਹੋ ਕੇ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਤਮ ਦੇਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਏਸਨੂੰ-

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬

ਪਰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਫਟਾਫਟ ਮਿਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦੇਹ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਕੰਮ ਕੀ ਹੈ -

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ।

ਆਹ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਲਏ ਸੀ, ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਾ ਲਏ ਸੀ ਬੇਅੰਤ ਹੀ, ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਹੀ ਲਾ ਲਏ ਸੀ। ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਟਿਊਬਵੈਲ, ਬਿਜਲੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੇ, ਇੰਜਣਾਂ ਨਾਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਮਹਿੰਗਾ ਬਹੁਤ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇੰਜਣ ਖਰਾਬ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਧਾਨ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਐਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸਿੰਜਦਾ ਹੈ ਇਹ

ਖਾਲਾ। ਇਹਨੂੰ ਤਕਸੀਮ ਕਰੋ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂ ਦੱਸ ਦਿਨਾਂ 'ਤੇ। ਦੱਸ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਏਕੜ ਨੂੰ ਔਧਾ ਘੰਟਾ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਭਰੇ, ਚਾਹੇ ਖਾਲੀ ਰਹੇ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਉਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬੀਜੇ ਜਿਹੜੀ ਸਿੰਜੀ ਜਾਵੇ।

ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਿਓ। ਉਹ ਫਿਰ ਇੱਕ ਬੰਦਾ, ਬਾਪ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਘੜੀ ਹੁੰਦੀ, ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਐਨੇ ਵਜ ਕੇ ਐਨੇ ਮਿੰਟ, ਤੱਕ ਵਾਰੀ ਹੈ ਇਹਦੀ। ਐਨੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, 20 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ 10 ਘੰਟੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਪਰਚੀਆਂ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਐਨੇ ਵਜੇ, ਤੇਰੀ ਐਨੇ ਵਜੇ। ਰੋਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜੱਟਾਂ ਦਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ। ਪਾਣੀ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਵੱਢ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਲਈ ਫੇਰ ਹਰ ਬੰਦਾ ਚੌਕਸ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਫੇਰ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਨਾ ਲੰਘ ਜਾਵੇ। ਜਿਹਦਾ ਪਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਉਪਰਲੇ ਖੇਤ ਵਾਲੇ ਦਾ, ਜਾਂ ਹੇਠਲੇ ਖੇਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਉਥੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਘੜੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਕੋਲ ਵੀ ਘੜੀ ਹੈ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਂ ਮਿਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੈ ਹੁਣ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਰਹਿ ਗਏ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਚਲਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆ ਜਾ ਕੇ ਖਾਲੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦੇਵਾਂ। ਉਹਦਾ ਖੇਤ ਸਿੰਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਉਤੇ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਐਸੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਆ ਗਈ, ਭਈਏ, ਨੌਕਰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਲਏ, ਖਾਲਾ ਵੀ ਠੀਕ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੀ ਲਈ, ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੈ ਗਏ, ਹੋਇਆ ਕੀ, ਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਫੇਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਛੱਡਿਆ ਪਾਣੀ, ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪੇ ਜਦ ਆਉਣਗੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਣਗੇ, ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ ਉਹ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣਗੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਇਧਰ ਚਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਸੀ, ਉਹ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੀ ਪਏ ਰਹੇ, ਅਗਲੇ ਖੇਤ ਵਾਲਾ ਆਇਆ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵੱਢਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਗਿਆ, ਨੱਕਾ ਉਹਨੇ ਉਹਦਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਕੀ? ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦਾ, ਜਦੋਂ ਉਹਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ, ਹੁਣ ਲੜ ਤਾਂ ਸਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਭਾਈ! ਦੇਖ ਤੇਰਾ ਪਾਣੀ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪਾਣੀ ਵੱਢ ਲੈਂਦਾ। ਹੁਣ ਇਹਦਾ ਜਵਾਬ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਗੁਲਤਾਨ ਪਿਆ ਰਿਹਾ, ਪਾਣੀ ਵੱਢ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਹ ਲੰਘ ਜਾਣੀ ਹੈ-

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਜੇ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ, ਮਿਲ ਲਿਆ-ਮਿਲ ਲਿਆ,
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਆ ਫੇਰ ਜਿਹੜੇ ਚੱਕਰ 'ਚੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ
ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਇਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਉਸੇ ਚੱਕਰ 'ਚ ਫੇਰ ਪੈ ਜਾਵੇਂਗਾ

ਇਸ ਪਉੜੀ ਤੇ ਜੋ ਨਰੂ ਚੁਕੈ
ਸੋ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੫

ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ
ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ
ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਹੈਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਹੈ,
ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਧਾ ਰੱਬ ਕੋਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਨਹੀਂ
ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਅਹਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ
ਵੀ ਤਾਂ ਗੁਪਤ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ
ਜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੁਛ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੇ ਕਿ
ਦੇਖੀ ਆਹ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੇਰੇ ਬੜੇ ਖਤਰਨਾਕ ਚੋਰ
ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਧੋਖੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਐਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ
ਕਿ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਜਦੋਂ
ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਤਕੜੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਜੇ
ਉਹਦਾ ਡਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕੁਛ ਕਰਦੇ। ਜੇ
ਇਕੱਲਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਨੇ -

ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ
ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪੁਕਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੦੦

ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਕੁਛ ਬਣਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਬਣਾਉਣ
ਕਰਕੇ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਨੇ।
ਹੁਣ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋ।
ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਾਂ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਅਸੀਂ
ਰਾਹ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਰਸਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ
ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੭

ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ। ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਿ
ਪਉੜੀ-ਪਉੜੀ, ਡੰਡਾ-ਡੰਡਾ, ਉਹ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ
ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਦਿਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਸਕੈਚ ਖਿੱਚ
ਦਿੱਤਾ-ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
' ਆਹ ਕਿਲਾ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਚੋਵੇਂ, ਨੱਕ ਹੈ,
ਕੰਨ ਹਨ, ਮਲਮੂਤਰ ਦੇ ਇੰਦਰੇ ਨੇ, ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ
ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨੂੰ

ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ, ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਕਿੱਥੋਂ ਦੀ ਹੈ। ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੇ ਉਹਦੇ,
ਇੱਕ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਰੀੜ੍ਹ
ਦੀ ਹੱਡੀ ਜਿੱਥੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਨਾੜੀ ਹੈ ਭੁਅੰਗਾ
ਨਾੜੀ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੇ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੂੰਹ
'ਚ ਲੈ ਲਵੇ, ਸੱਪ ਵਰਗੀ ਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨੇ ਰੀੜ੍ਹ
ਦੀ ਹੱਡੀ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜਿੱਥੇ ਸੁਰਾਖ ਹੈ, ਉਹ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਮੂੰਹ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਹਦੀ ਵਿਚੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਰਾਹ, ਰਾਹ ਰੋਕ
ਲਿਆ ਉਹਨੇ। ਉਹ ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ, ਉਹਨੂੰ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਸ਼ਤਰ ਦੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਉਹਨੂੰ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।
ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨੇ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਦੇ ਨੇ।
ਸਾਹ ਖਿੱਚਦੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ। ਰੋਕਦੇ ਨੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਛੱਡਦੇ ਨੇ,
ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕਰਨ ਨਾ ਲੱਗ
ਜਾਇਓ, ਦਿਮਾਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਕੋਈ
ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਾਰੇ ਪਤਿਤ ਹੋਏ-
ਹੋਏ ਲੋਕ ਨੇ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਨੇ, ਦੂਜੇ ਵੈਸੇ ਨੇ। ਉਹ
ਨਹੀਂ ਏਸ ਰਸਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। 42 ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਲੈ ਕਹੋ, 84 ਵਾਰੀ ਰੋਕ ਕੇ ਕਹੋ, 42 ਵਾਰੀ
ਛੱਡ ਕੇ ਕਹੋ। 168 ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇੱਕ ਸਾਹ 'ਚ ਕਹਿਣਾ
ਹੈ। ਪੂਰਾ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗਰਮੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬੋਅੰਤ, ਦਿਮਾਗ
ਵੀ ਚਕਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਦਿਮਾਗ ਹਿੱਲ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਰਮੀ ਐਨੀ ਸਰੀਰ 'ਚ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
ਠੰਢੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਬੈਠੇ, ਠੰਡੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਵੇ, ਫੇਰ ਉਹ ਪਰੈਸ਼ਰ
ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਅਪਾਨ ਵਾਯੂ ਜਿਹੜੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹੈਗੀ, ਗੰਦ ਮੰਦ
ਨੂੰ, ਸਾਰੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੋਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ,
ਉਹਨੂੰ ਸਾਹ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ
ਰਲਾ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਗਰਮੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਜਿਹੜਾ
ਭੁਜੰਗਾ ਨਾੜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਹੈ ਉਹ ਗਰਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਵਾ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਖਾਲੀ
ਥਾਉਂ ਨੇ ਉਥੇ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ
ਸੁਰਾਖ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਅਗਾਂਹਾਂ ਇੱਕ ਮਾਸ
ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਚੱਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਮੂਲਧਾਰ ਚੱਕਰ
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਚੱਕਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਮੀ ਦਿੰਦੇ-ਦਿੰਦੇ ਤੋੜ
ਲਿਆ, ਉਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ, ਚਾਰ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਉਥੇ ਫੁੱਲ ਹੈ
ਤੇ ਰੰਗ ਹੈ ਉਹਦਾ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਅੱਖਰ ਬਣਦੇ ਨੇ, ਛੇ
ਸੱਤ ਅੱਖਰ ਉਥੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ
ਤੋਂ ਉਪਰ ਫੇਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਇਹ ਅਗਲਾ ਚੱਕਰ
ਤੋੜ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ, ਜਿਹਨੂੰ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਕਹਿੰਦੇ
ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਨਾਭੀ ਜਿੱਥੇ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਪੈਰਲਰ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ
ਹੱਡੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੀਸਰਾ ਚੱਕਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚੱਕਰ ਕੀ
ਹੈ ਉਥੇ ਗੋਲਾਈ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਪੋਲੀ ਹੈ।
ਭੁਅੰਗਾ ਨਾੜੀ ਹੈ, ਈੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਉਹਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੇ, ਇਹ
life lines ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਤੀਸਰਾ
ਮਣੀਪੁਰਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ। ਉਹ ਵੀ ਤੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ
ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਜਿੱਥੇ ਕੋਡੀ ਹੈ ਸਾਡੀ;

ਦਿਲ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਥੇ ਫੇਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਚੱਕਰ, ਉਹਨੂੰ ਵਿਸ਼ੁੱਧ ਚੱਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਅਨਾਹਤ ਚੱਕਰ। ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਫੇਰ ਇੱਕ ਦਮ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ-ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਗਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਿੱਥੇ ਗਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਗੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਵਿਸ਼ੁੱਧ ਚੱਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਪੱਤੇ ਨੇ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਜਿੱਥੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਇਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਇੱਥੇ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਦੇ ਪੱਤੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਐਨੀ ਤੇਜ਼ ਹੈ, ਚਿੱਟੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੇ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਤਿਕੁਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਫੇਰ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਹੰਸਾਰ ਦਲ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੈ ਉਥੇ, ਚਿੱਟੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ ਉਥੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਬੇਅੰਤ। ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਿ ਇਹਦਾ ਬਚਨ ਲਓ ਇਹ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਘਾਟਾ ਬਹੁਤ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਬਚਨ ਦੇ ਕੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਹਿਦ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਫੁੱਲਾਂ 'ਚੋਂ, ਲੋਕ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਖਾਲੀ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਰਸ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਥੋੜਾ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਲੋਕੀ ਕਿ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੇਰ, ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤ ਰਖੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸੀਗੇ। ਇੱਥੇ ਉਹ ਅੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਖੁਰਦਬੀਨ ਹੈ, ਦੂਰਬੀਨ ਹੈ ਉਹ; ਦੂਰ ਤੱਕ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਮੂਹਰੇ ਨਾ ਕੋਈ ਕੰਧ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਠਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਦੂਰੀਆਂ ਨੇ, ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕੁਛ ਉਥੇ ਹੀ ਦੇਖ ਲਏਗਾ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ ਐਸੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਕਿ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਚੱਲਿਆ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ, ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹ ਗਏ ਜਾ ਕੇ। ਦੇਖ ਰਹੇ ਸੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਭ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਾਣਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਲਾਈ ਹੈ, ਸਭ ਡਿਊਟੀਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਰਸਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਔਖਾ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਪੈਦਲ ਚਲਦੇ ਸੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨਿਆਂ 'ਚ, ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਆ ਗਏ, ਹੁਣ

ਪੈਦਲ ਚੱਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕਿਸਤੀ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਸਭ ਕੁਛ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਲਿਆਂਦਾ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਤਾਂ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਚਾੜ੍ਹਨੇ ਪੈਂਦੇ, ਰਹਿਤਾਂ ਰੱਖਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਰਹਿਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਛਪਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਰੂਪ 'ਚ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਰੂਪ 'ਚ ਤਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ ਸਮ ਤੇ ਦਮ। ਇੱਕ ਉਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਾਲ ਇੰਦਰੀਆਂ ਰੋਕੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਇੱਕ ਉਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤ ਹੈ ਦੋੜੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੁਰਤ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ ਇਹ, ਮਨ ਉਹਨੂੰ ਉਠਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਪਨੇ ਹੀ ਸੁਪਨੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਨਵੀਂ। ਉਹ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਰਤ ਫੜ ਕਾਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਤਾਂ ਫੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਹੁਤ ਟਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੀਰਤਨ ਗਾਓ ਤੁਸੀਂ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ, ਉਹ ਸੁਰਤ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਕੱਠੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਰਤ ਫੇਰ ਉਪਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸੇ ਦਰ ਵਲ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੁਰਤ ਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ -

ਕਲਜੁਗ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ।

ਮੈਂ ਐਨੀ ਬੇਨਤੀ ਤਾਂ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰੋਟੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ, ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ, ਜੇ ਤਾਂ ਮਿਲ ਗਏ, ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਓ! ਓਹੀ ਚੱਕਰ ਫੇਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਤਪ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧੰਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਲੈ ਮੈਂ ਦੇ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਬੈਠਾ, ਰੋਇਆ ਤੇ ਰੱਬ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੁਖਾਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਬੰਦੇ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹੀ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ। ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਧੰਨਿਆਂ! ਕੀ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਗਲਤ, ਇਕ ਜਨਮ 'ਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਆਹ ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾਂ। ਸੋ ਜਨਮ ਦੇਖਿਆ ਕਿਤੇ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕੁਛ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਸੁੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ,

ਨਿਰਮਲਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।
ਰਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹਾਂ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਰਗੰਧ ਹੈ
ਬੇਅੰਤ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਦੁਰਗੰਧ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਸੁਗੰਧੀ ਨਹੀਂ
ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ; ਹੁਣ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਗੰਧੀ ਕਿੱਥੋਂ ਪੈਦਾ
ਕਰੀਏ, ਫੁੱਲ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਈਏ। ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਐਸਾ ਥਾਉਂ ਹੈ
ਸਾਡੇ ਜਿੱਥੇ ਸੁਗੰਧੀ ਹੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੱਕ ਨੂੰ ਬਾਹਰ
ਵੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਿੱਬਾ ਨਾਸਿਕਾ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ,
ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਸੁਰਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥
ਅੰਗ - ੯੩੮

ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਬਹੁਤ ਹੀ
ਦੁਰਲੱਭ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ
ਜਾਣਾ ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਕਰਮ
ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਫਲ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਅਚਾਨਕ ਨਹੀਂ
ਕੋਈ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਆਵੇ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਉਹਨੇ
ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹਦੀ ਸੁਰਤ ਨੱਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟਿਕਦੀ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਸੋ ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਬੇਨਤੀ
ਕਰੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿਆਣੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿਸੇ
ਦੀ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ
ਸੀ ਸਾਰਾ ਹੀ -

ਪਾਂਚ ਬਰਖ ਕੇ ਅਨਾਥੁ ਧੂ ਬਾਰਿਕੁ
ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਅਮਰ ਆਟਾਰੇ ॥ **ਅੰਗ - ੯੯੯**

ਪਿਓ ਨੇ ਵੀ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਗਰੀਬਣੀ
ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਮਰ ਅਵਸਥਾ,
ਅਟਾਰੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ -

ਅਟਲ ਭਇਓ ਧੁਆ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ
ਅਰੁ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥
ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਤੈ ਕਾਹੇ ਬਿਸਰਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੯੩੨

ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਚਿੱਤ ਚੇਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਾਹਤੋਂ ਭੁੱਲਿਆ
ਹੈ ਉਹਨੂੰ -

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ **ਅੰਗ - ੪੫੦**

ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਦੇ ਕੋਲ ਉਸ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਿਆ ਕਿਉਂਕਿ
ਬੱਪੜ ਲੱਗ ਗਏ, ਵਿਚਾਰਾ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਿਓ ਦੀ ਗੋਦੀ
'ਚੋਂ ਖਿੱਚ ਲਿਆ, ਰੋਂਦਾ ਮਾਂ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ
ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਿਆ ਪਟਕਾ ਕੇ, ਤੇ ਨਾਲ ਆਹ ਗੱਲ
ਕਹੀ ਕਿ ਜੇ ਗੋਦੀ 'ਚ ਬਹਿਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪੇਟ 'ਚੋਂ ਜਨਮ
ਲੈਂਦਾ। ਉਹਦੇ ਪੇਟ 'ਚੋਂ ਕਿਉਂ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਮਾਤਾ ਉਹ ਕੌਣ
ਹੈ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ! -

ਸਾਵਾਣੀ ਹਾਂ ਜਨਮ ਦੀ ਨਾਮੁ ਨ ਭਗਤੀ ਕਰਮਿ ਦ੍ਰਿੜੀਤਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੧

ਮੈਂ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਠਾਣੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਪ
ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਨਵਾਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਉਹਦਾ
ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਪਿਆ,
ਹੁਣ ਦੱਸੋ -

ਕਿਸ ਉਦਮ ਤੇ ਰਾਜੁ ਮਿਲੈ.....।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੧

ਕੋਈ ਹੈ ਤਰੀਕਾ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਮੇਰਾ
ਹੱਕ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ। ਤੇ ਦੂਸਰਾ
ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਪਿਤਾ ਵੈਰ
ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਵੈਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਬਈ ਇਹ ਮਿੱਤਰ
ਕਿਵੇਂ ਹੋਣਗੇ -

ਸ਼ਤਰੂ ਤੇ ਸਭ ਹੋਵਨਿ ਮੀਤਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੧

ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੈਰ ਨਾ ਰਹੇ, ਸਾਰੇ ਮਿੱਤਰ
ਹੋ ਜਾਣ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਂ ਉਸਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਭੇ ਇੱਛਾ ਹੋਣ ਤੇਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ,
ਸਤਿਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਜੇ ਮਾਗਹਿ ਸੋਈ ਸੋਈ ਪਾਵਹਿ
ਸੇਵਿ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਰਸਾਇਣ ॥
ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਤੇ ਛੂਟਹਿ
ਭਵਜਲੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਣ ॥ ੧ ॥

ਖੋਜਤੁ ਖੋਜਤੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਓ
ਦਾਸ ਗੋਵਿੰਦ ਪਰਾਇਣ ॥
ਅਭਿਨਾਸੀ ਖੇਮ ਚਾਹਹਿ ਜੇ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸਿਮਰਿ ਨਾਰਾਇਣ ॥
ਅੰਗ - ੨੧੪

ਜਉ ਸੁਖ ਕਉ ਚਾਹੈ ਸਦਾ ਸਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ਲੇਹ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਬੇਟਾ! ਸਾਰਿਆਂ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ
ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ,
ਨਾਰਾਇਣ ਹੈ, ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ, ਅੱਲਾਹ ਹੈ; ਕੁਛ ਕਹਿ ਲਓ। ਉਹਦਾ
ਨਾਮ ਜਪਦੇ, ਉਹਦਾ ਧਿਆਨ ਜੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਬੈਠ ਜਾਵੇ, ਜੇ
ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥ **ਅੰਗ - ੨੬੩**

ਕੋਈ ਆਸਾ ਬਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਹਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ
ਦੀ ਜੇ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ - ਧਰਮ,
ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖਸ਼। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਕੋਈ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਰਹਿੰਦਾ। ਤੀਰਥ ਤੇ ਜਾਓ ਇੱਕ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਏਕ ਫਲ, ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਫਲ ਚਾਰ।
ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਫਲ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਵਿਚਾਰ।

ਜਿਹੜਾ ਏਧਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਬੇਟਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬੰਦਗੀ
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹਨੇ ਦੁਰਲੱਭ ਦੇਹ ਪਾ ਤਾਂ ਲਈ, ਪਰ ਜੇ ਨਾਮ
ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਤਮਘਾਤੀ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਪਾਈ ਵਡਭਾਗੀ ॥
ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਹਿ ਤੇ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ॥ ੧ ॥

ਮਰਿ ਨ ਜਾਹੀ ਜਿਨਾ ਬਿਸਰਤ ਰਾਮ ॥
 ਨਾਮ ਬਿਹੁਨ ਜੀਵਨ ਕਉਨ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਖਾਤ ਪੀਤ ਖੇਲਤ ਹਸਤ ਬਿਸਥਾਰ ॥
 ਕਵਨ ਅਰਥ ਮਿਰਤਕ ਸੀਗਾਰ ॥ ੨ ॥
 ਜੋ ਨ ਸੁਨਹਿ ਜਸੁ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥
 ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਤੇ ਮੰਦਾ ॥ ੩ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥
 ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੮

ਜਪਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਤੇ ਨਾ ਜਪਣ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ -

ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਤਿਸ ਨੇ ਸਦਾ ਸੁਖ ॥ ਅੰਗ - ੯੬੦
 ਦੁਨੀਆਂ ਸੁੱਖ ਭਾਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ -

ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ ॥
 ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਰੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੨

ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੁੱਖ ਸਾਰੇ ਮੰਗਦੇ ਨੇ। ਮੇਰਾ ਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੇਰਾ ਔਹ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਰੀ ਜਾ ਗੱਲਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ।

ਜਦੋਂ ਸਾਫ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭਰੋਸਾ ਲਿਆਉਂਦੇ, ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ, ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਤਿਸ ਨੇ ਸਦਾ ਸੁਖ ॥ ਅੰਗ - ੯੬੦

ਕੋਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੁੱਖ, ਦੱਸੋ? ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਦੁੱਖ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਸੁੱਖ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ, ਯਾਦ ਰਹਿ ਜਾਊ ਤੁਹਾਡੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ, ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਆਣ ਮਿਲਦੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਸਦਾ ਸੁੱਖ ਮਿਲੇ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ -

ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਹਿ ਬਤਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੨

ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਧੂ ਸੀ ਸੰਗਤ ਕਰ, ਜੇ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। ਹੁਣ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ ਬਹੁਤ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਾਧੂ ਦਸਦੇ ਨੇ ਅਗਾਂਹਾਂ ਨੁਸਖੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਤਿਸ ਨੇ ਸਦਾ ਸੁਖ ॥
 ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਤਿਸੁ ਜਮ ਨਾਹਿ ਦੁਖ ॥
 ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਤਿਸੁ ਕਿ ਕਾੜਿਆ ॥
 ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਮਿਤ੍ਰੁ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੬੦

ਮਿੱਤਰ ਬਣਾ ਲਓ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿੱਤਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ। ਆਪਣਾ ਧਿਆਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹਦਾ ਧਿਆਨ ਹਰ ਵਕਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ-

ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਕੇ
 ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੮

ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ਜਨੁ ॥
 ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਬਹੁਤਾ ਤਿਸੁ ਧਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੯੬੦

ਧਨ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ, ਐਨਾ ਧਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਕੋਲ, ਮਾਇਆ ਨੱਠ-ਨੱਠ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ -

ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਸੋ ਵਡ ਪਰਵਾਰਿਆ ॥
 ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਤਿਨਿ ਕੁਲ ਉਧਾਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੬੦

21 ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ, 101 ਕੁੱਲ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੋਵੀ ਦਾਦਕਿਆਂ, ਵੀਹ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੀਆਂ, ਸੋਲਾਂ ਜਿੱਥੇ ਵਿਆਹਿਆ ਹੈ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਲੜਕਾ ਲੜਕੀ ਵਿਆਹੇ ਨੇ, ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਭੈਣ ਵਿਆਹੀ ਹੈ, ਨੌਂ ਜਿੱਥੇ ਮਾਸੀ ਹੈ, ਅੱਠ ਜਿੱਥੇ ਭੂਆ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਸ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਵੇ। ਲੇਖ ਮੇਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਗੱਲ, ਆਹ ਗੱਲ ਕਰ ਤੂੰ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸਵਾਲ ਆਇਆ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਭੇਤ ਆਪ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਓ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਉਹ ਨੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਪਤ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਨੇ -

ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ॥

ਦਰਸਨ ਨਿਮਖ ਤਾਪ ਤੁਈ ਮੋਚਨ

ਪਰਸਤ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤ ਗ੍ਰਿਹ ਰੂਪ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੨

ਪਰਸਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਡੂੰਘਾ ਖੂਹ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਨਿਕਲ ਆਉਣਾ ਹੈ -

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ ॥

ਏਕ ਸਮੈ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ

ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੋ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੩

ਜੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਛੋਟੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਛੁਟਦੀ। ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆ ਕਰ ਲੈ। ਫੇਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕਿੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਚਿੱਤ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ,
 ਰਾਜਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ।
 ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ ॥
 ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ ॥
 ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਇਠ ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ ॥
 ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥
 ਤਿਸ ਕੀ ਧੁੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੭

ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ -

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ॥
 ਸੇ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੬

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤਾਂ ਚਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਚਲਦਾ ਹੈ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਦਰ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਮੰਗਦੇ ਨੇ
 ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ।

ਸੋ ਮਾਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਬੇਟਾ! ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ
 ਨਾਲ -

ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋਈ ਵਡ ਰਾਜਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੫

ਜਿਹਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆ ਜਾਵੇ।"

"ਮਾਤਾ! ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮ ਵੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੈ?"

"ਕਹਿੰਦੀ, "ਹਾਂ ਪੁੱਤਰ! ਇਹ ਸਰੀਰ ਜਦ ਤੇਰਾ ਬਣਿਆ
 ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜਿਸਨੂੰ
 ਮੌਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਬਾਦਲਾ ਹੋਇਆ
 ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਦੂਜੇ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ,
 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਇੱਕ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,
 ਦੂਜੇ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੇਟਾ! ਉਸ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤੂੰ ਕੁਛ
 ਕਰਿਆ, ਨਾ ਮੈਂ ਕਰਿਆ। ਫੇਰ ਮਾਤਾ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾ?
 ਕਹਿੰਦੀ, ਭਗਤੀ ਕਰ। ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ
 ਭਗਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ।

ਮਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਭਗਤੀ ਬੇਟਾ! ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ
 ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਉਹਦਾ
 ਨਾਮ ਜਪੀ ਜਾਣਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ... ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ-
 ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ..... ਕਰੀ ਜਾਣਾ।
 ਮੰਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਮੰਤਰ ਦੇ ਦੇਵੇ ਉਹਨੂੰ
 ਜਪੇ, ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਜਾਵੇ ਜਿਹਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ,
 ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਪਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ
 ਯਾਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ
 ਹੈ। ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ
 ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ। ਦੂਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਰਵਣ
 ਭਗਤੀ। ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਤੱਤ ਦੇ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਘਟੀਆ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ
 ਤੱਤ ਦੇ ਬਚਨ। ਇਹ ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹਦਾ

ਮਹਾਤਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ -

ਸੁਣਿਐ ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿ ਨਾਥ ॥
 ਸੁਣਿਐ ਧਰਤਿ ਧਵਲ ਆਕਾਸ ॥
 ਸੁਣਿਐ ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ॥
 ਸੁਣਿਐ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਲ ॥
 ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥
 ਸੁਣਿਐ ਦੂਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਤੀਸਰੀ ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕੀਰਤਨ, ਵਜਦ ਵਿੱਚ
 ਆ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ
 'ਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ
 ਕਹਿੰਦੇ, ਹਰ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਕੀਰਤਨ
 ਦਾ ਮੁੱਲ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਵੇਚਦੇ ਨੇ ਕੀਰਤਨ। ਉਹ ਹੀਰਿਆਂ ਨੂੰ
 ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵੇਚ ਰਹੇ ਨੇ। ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ,
 ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਪਰਾਲਬਧ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰ ਜੀਵ ਦੇ
 ਮੱਥੇ 'ਚ। ਇਹਨੂੰ ਵੇਚਣਾ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਿਤਵ ਲੈਣਾ ਕਿ ਐਨੇ
 ਪੈਸੇ ਲਵਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਵਾਂਗੇ, ਪਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਉਹ
 ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਸੁਣੀਏ,
 ਕੀਰਤਨੀਏ ਨੇ ਘੰਟਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦਾ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ
 ਹਜ਼ਾਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਪੰਦਰਾਂ ਲਵਾਂਗੇ, ਪੱਚੀ ਲਵਾਂਗੇ, ਦਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ,
 ਕਿ ਐਨਾ-ਐਨਾ ਰੇਟ ਹੋ ਗਿਆ ਜੀ। ਕੋਈ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ
 ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਲਵਾਂਗੇ ਸਾਰਾ, ਵਾਜਿਆਂ 'ਤੇ ਰਖਾਵਾਂਗੇ ਪੈਸਾ। ਆਉਣ
 ਜਾਣ ਦਾ ਲਵਾਂਗੇ ਖਰਚਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਸੀਂ ਐਨਾ ਰੁਪਿਆ
 ਹੋਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਸੋਦੇਬਾਜ਼ੀ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਇਹ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ
 ਤਾਂ art display (ਕਲਾ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ,
 ਉਹਦਾ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਗੁਣ ਨੇ, ਤਾਂ
 ਤੂੰ ਮੁੱਲ ਨਾ ਵੇਚ। ਉਹਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ -

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਸਾਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ॥
 ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੭੬੬

ਵਜਦ 'ਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪ ਜਪਣਾ, ਆਪ
 ਗਾਉਣਾ ਤੇ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣਾ ਇਹ
 ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਗਤੀ ਹੈ -

ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨੁ ਪਰਧਾਨਾ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪੀਐ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੨੫

ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ।
 ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਆਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਾਂ
 ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਚਲੇ ਰਾਗੀ ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਵਿੱਚ
 ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੈ ਕੀਰਤਨ ਸਾਰਾ। ਇਹਦਾ ਫਲ
 ਹੈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੫੪੬

ਕਈ ਕਰੋੜ ਜਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਜਿਹੜੇ ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਤੇ ਗਾਉਂਦੇ
 ਨੇ। ਇੱਕ ਕੀਰਤਨ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ
 ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬਾਹਰਲੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਅੰਦਰਲੇ ਬਾਰੇ

ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਬਾਹਰਲਾ ਵੀ ਹੈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਧੁਨ ਲਾ ਦੇਈਏ, ਵਾਜਾ ਵੱਜੇ, ਢੋਲਕੀਆਂ ਵੱਜਣ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਇਹ ਅੰਦਰ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਹੀ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੈਗਾ ਨਾ ਵਾਜਾ ਵਜਦਾ ਹੈ ਨਾ ਢੋਲਕੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਚਿਮਟਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਜ ਵੱਜਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਿਤਾਰ ਵੱਜਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਵੀਣਾ ਵੱਜਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਬੰਸਰੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਜ ਵੱਜ ਰਹੇ ਨੇ, ਝੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਾਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਇਹਨੂੰ ਹੋ ਗਈ, ਝੁੰਮਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਇਹ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਹੋਵੇ ਨਾਮ ਦਾ। ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ -

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ

ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੯

ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਯਾਦ ਰਹਿ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨੇ, ਪਰ ਜਦ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਹੀਂ ਯਾਦ। ਏਧਰ ਉਧਰ ਦੇਖੀ ਜਾਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿਤੇ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਬੈਠੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਦੱਸ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ। ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ attentive (ਸਚੇਤ) ਹੋਣ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਾ ਰਹੇ ਨੇ ਕੋਈ ਫਲ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕੱਢੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਬਾਹਰ। ਉਹਦਾ ਫਲ ਬਹੁਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਉਹਦੇ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਸਾਜ ਵੱਜਦੇ ਨੇ ਉਹ ਐਨੇ ਮਿੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਜਾਂ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮੋਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਅਨਹਤ ਬਾਣੀ ਬਾਨੁ ਨਿਰਾਲਾ ॥

ਤਾ ਕੀ ਧੁਨਿ ਮੇਰੇ ਗੋਪਾਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੯

ਗੋਪਾਲ ਵੀ ਮੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ। ਬੰਦਗੀ ਕਰੋ, ਬੈਠੋ, ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੁਟੀਆ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ, ਬੈਠੋ ਜੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਬੈਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ। ਸੁਣੇ ਅੰਦਰਲਾ ਕੀਰਤਨ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਏਗਾ, ਸਾਰੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈਣਗੇ ਉਹਦੇ ਆ ਕੇ। ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਕੀਰਤਨ ਜਾਗ ਪਵੇ। ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰਲੀ ਖੇਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਗਿਆ। ਓਹੀ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਏਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਲਈ, ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਮਿਲ੍ਹੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਘਿਉ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਬਦਾਮ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ ਕੋਈ ਜੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਮਾਂ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ ਉਹਨੂੰ। ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੯

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਰ ਪਏ ਨੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਨਾਮ 'ਚ ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਉਬਾਸੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਨੀਂਦ ਆਏਗੀ, ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਜੀਅ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਦੇ ਕੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖੀਏ, ਹੁਣ ਜੇ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਚਿੱਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਥੇ ਕੋਈ ਆਵੇ ਹੀ ਨਾ।

ਬੁੱਲਿਆ ਓਥੇ ਵੱਸੀਏ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੰਨ੍ਹੇ।

ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣੇ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮੰਨੇ।

ਇਹ ਬੜੀਆਂ ਤੱਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਪਰਖ-ਪਰਖ ਕੇ। ਸੋ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਭਗਤੀ ਨਮਸਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ॥

ਡੰਡਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਨਾ, ਯੂ.ਪੀ. 'ਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਇੱਕ ਨਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਓਥੋਂ ਉੱਚਾ ਥਾਉਂ, ਉਥੋਂ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਬੁਰਜ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁੰਬਦ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਓਧਰਲੇ ਭਈਏ, ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਫੜਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਜੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨਾਲ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਫੜਾ ਦੇਣਗੇ, ਫੇਰ ਉਹ ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਲਕੀਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ, ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਲਕੀਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਪੂਰਾ ਰਸਤਾ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦਾ ਆਵਾਂ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ 'ਚ। ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹਾਂ। ਇਹਨੂੰ ਡੰਡਉਤ ਭਗਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਪਾਦ ਸੇਵਨ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ। ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਵੀ ਕਰਨੀ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਦੇਖਣੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ, ਪਾਦ ਸੇਵਨ; ਫੇਰ ਅਰਚਣ ਹੈ; ਫੇਰ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਹੈਗਾ ਦਾਸਾ ਭਾਵ। ਦਾਸ ਭਾਵ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਜੇ ਕੁਛ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ ਲਵੇ।

ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਸੀ ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਦਾਸ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ, ਜਿਹਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੋਚ ਕੇ ਪੈ, ਇਹ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਜੀਉਂਦੇ ਮੁਰਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਕੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਜਾਵਣਾ।

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ,

ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।

ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।

ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਗੁਲਾਮ ਖਰੀਦਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਐ ਗੁਲਾਮ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਤੇਰਾ ਤੁਰਨਾ, ਫਿਰਨਾ, ਉੱਠਣਾ, ਬੈਠਣਾ, ਬੜੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਬੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈਂ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਈ

ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਓਹੀ ਸਲੂਕ ਕਰਾਂ, ਜਿਸਦਾ ਤੂੰ ਪਾਤਰ ਸੀਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ?

ਕੱਪੜੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?

ਤੀਸਰਾ - ਤੂੰ ਖਾਣਾ ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?

ਚੌਥਾ - ਤੂੰ ਕਦ ਸੌਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਕਦ ਉੱਠਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਆਲੀ ਜਾਨ! ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹੱਕ ਸਾਰੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ। ਮੁੱਲ ਵਿਕ ਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲਿਆਂਦਾ। ਪਸੂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋ। ਬੰਦੇ ਵੀ ਮੁੱਲ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹੋ। ਪਸੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੇ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿੱਲੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਗੋੜੇ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ, ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ, ਕਿੱਲੇ ਦੁਆਲੇ ਗੋੜੇ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ। ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੋੜੇ ਕੱਢੇਗਾ। ਲਬੇਰੇ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ, ਉਹਦੇ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੁਛ ਵੀ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵੀ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਆਲੀ ਜਾਨ! ਜਿਹੜਾ ਨਾਉਂ ਤੁਸੀਂ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਰੱਖ ਲਓ, ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਬੜੀਆਂ ਉਪਾਧੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਰਹੀ, ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਜੀਉਣ ਤੇ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਰੱਖ ਲਓ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਓ। ਚਾਹੇ ਕੁੱਤਾ ਰੱਖ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਬਿੱਲਾ ਰੱਖ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਸੂਰ ਰੱਖ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਸ਼ੇਰ ਰੱਖ ਲਓ, ਨਾਉਂ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਏਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਕੱਪੜੇ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਏ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਪੁਆ ਦਿਓ, ਚਾਹੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਦੇ ਦਿਓ ਮੈਨੂੰ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਚਾਹੇ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪੁਆ ਦਿਓ, ਉਹਦਾ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਖਾਣ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਦੇ ਦਿਓਗੇ, ਮੈਂ ਉਹ ਖਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਖਾਣਾ ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਤ 'ਚ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਖਾਉਂਗਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਹੂੰਗਾ, ਮਾੜਾ ਹੋਊਗਾ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਹਾਰ ਜਾਊਂਗਾ, ਸੌਣਾ ਮੇਰੇ ਹੱਥ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਹਿ ਦਿਓਗੇ ਜਾਹ ਪੈ ਜਾ, ਹਾਕ ਮਾਰ ਲਓਗੇ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਾਂਗਾ। ਸੋ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ,

ਜਿਹੜਾ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਜਦੋਂ ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੀਪ ਵਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲੋਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਰੱਬ ਸਮਝ ਲਓ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੈਕਟਰ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵਸ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਲੋਕ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਮਿੱਤਰ ਜਾਣ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਖਾ ਭਾਵ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ

ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁਲਬੁਲੇ ਦਾ ਖੋਜ ਖੁਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ, ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥

ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥

ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੮

ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ।

ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ

ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।

ਹੁਣ ਮਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਵਿਰਲੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਵਲ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਡਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰਨਾ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਖੋਟ ਬਹੁਤ ਆ ਗਈ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਡੋਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ, ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਸੱਚ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਕੂੜ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਬਹੁਤ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਲੈ ਲੈਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੱਲ ਕੋਈ ਢੋਲਕੀ ਵਜਾਊ, ਕੋਈ ਚਿਮਟਾ ਵਜਾਊ। ਰੁਹਾਨੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੇ। ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਮਾਵਾਂ ਵੀ ਕੀ ਕਰਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਨੌਕਰ ਹੋਏਗਾ ਪਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਮਾਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਤੈਨੂੰ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਏਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ। ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਧੰਨ ਨੇ ਮਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੂਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੮

ਜਿਹੜੀ ਕੁਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ, ਬੱਚਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਉਹ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ -

ਜਨਨੀ ਜਨੇ ਤਾਂ ਭਗਤ ਜਨ ਕੈ ਦਾਤਾ ਕੈ ਸੂਰੁ ॥

ਨਹੀ ਤਾਂ ਜਨਨੀ ਬਾਂਝ ਰਹਿ ਕਾਹੇ ਗਵਾਵੈ ਨੂਰੁ ॥

ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਗੱਲ। ਸੋ ਧਰੁੰ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਛੋਟਾ ਸੀ ਕਿ ਹੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ! ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਸਾਰੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਕੰਦ-ਮੂਲ ਚੁਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਵੈਰਾਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੈਰਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੈਰਾਗ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਹ ਤੀਬਰ-ਤਮ-ਤਰ ਬੈਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁੱਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ, ਮਾਤਾ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਨਾ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਛੋਟਾ ਹੈਂ ਤੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਤੈਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ। ਤੈਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਮੈਂ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਤੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਂਗਾ? ਏਥੇ ਤੇਰੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ ਉਥੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਕੀ ਖਾਏਂਗਾ? ਉਥੇ ਤਾਂ ਸਭ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਨੇ। ਤੇਰਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਅਜੇ ਨਾ ਜਾਹ, ਜਵਾਨ ਹੋ ਜਾ ਫੇਰ ਚਲੇ ਜਾਈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਾਤਾ! ਕੀ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਾਲ ਦਾ, ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਆ ਜਾਏ। ਚਲੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਉਵੇਂ ਹੀ ਬੁਰਕੀ ਬਣ ਜਾਏਗੀ। ਵੱਡਾ ਤਾਂ ਅਜੇ ਚੱਲ ਜਾਏਗਾ ਕੁਛ ਦੇਰ। ਛੋਟੇ ਨੇ ਕੀ ਚੱਲਣਾ ਹੈ -

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥
ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੪

ਸੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਸੌ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉੱਠਿਆ, ਉੱਠ ਕੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਪੰਜ ਕਰੀਆਂ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ, ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ-

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਹੋਇਕੈ ਬੈਰਾਗੀ ਉਠ ਚੱਲਿਆ।

ਪਰਮੇਸਰੁ ਆਰਾਧੀਐ ਜਿਦੁ ਹੋਈਐ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ।
ਬਾਹਰਿ ਚਲਿਆਂ ਕਰਣਿ ਤਪੁ ਮਨ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ ਅਤੀਤਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੧

ਪੂਰਾ ਬੈਰਾਗ। ਬੜੇ ਬੈਰਾਗ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਹ ਪੂਰਨ ਬੈਰਾਗ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬੈਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਚਿਤਿਆਂ ਦੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਬੋਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਬਘਿਆੜ ਬੋਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ। ਡਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਮਾਂ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੀਏ, ਉਹਦੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰੀਏ ਉਹ ਰਾਖੀ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚਲਦਾ-ਚਲਦਾ, ਇੱਕ ਨਦੀ ਆ ਗਈ, ਹੁਣ ਲੰਘਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਉਧਰੋਂ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜੀਅ ਕਰੇ ਚਲੇ ਜਾਵੇ। ਜਿੱਥੋਂ ਜੀਅ ਕਰੇ ਉਥੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਦਮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕਾਕਾ!; ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਬਾ! ਮੈਂ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਕਿਉਂ ਕਰਨੀ ਹੈ?

ਨਿਆਣਾ ਸੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਸੁਤੇਲੀ ਮਾਂ ਨੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰੇ। ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਆਪਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ -

ਸਾਵਾਣੀ ਹਾਂ ਜਨਮ ਦੀ ਨਾਮੁ ਨ ਭਗਤੀ ਕਰਮਿ ਦ੍ਰਿੜੀਤਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੧

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਬੇਟਾ! ਫੇਰ ਭਗਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਂਗਾ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨੌਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਆਪੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।"

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਭਗਤੀ ਰੰਡੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜ਼ੀਰੋ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤਿੰਨ ਜ਼ੀਰੋ ਨੇ ਇੱਕ ਏਕਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਰ ਜ਼ੀਰੋ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਏਕਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜ਼ੀਰੋ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੁੱਛਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹਦੇ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਚੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਆਦਮੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਪਤ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਖੋਜ ਅੰਦਰਲੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਲਏਗਾ ਜਦੋਂ ਰਾਹ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਸਤਾ ਲਾਈਏ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨੂੰ ਉਂਗਲੀ ਲਾਈਏ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਗਾਹਾਂ ਚੜ੍ਹੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਹੀ ਦੀਨ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬਾਬਾ! ਫੇਰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰਾਹ ਦੱਸ ਦੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਜ ਦਿਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਚੱਕਰ 'ਚ ਨਾ ਪੈ, ਨਿਆਣਾ ਹੈਂ ਤੂੰ। ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਹੋਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਸ਼ੇਰ ਬੋਲਦੇ ਨੇ। ਦਹਾੜਦੇ ਨੇ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ, ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘਣਗੇ, ਕੀ ਪਤਾ ਕੋਈ ਸ਼ੇਰ ਇੱਕ ਬੁਰਕੀ ਹੀ ਤੇਰੀ ਬਣਾ ਲਵੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਬਾਬਾ! ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਰੱਬ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗ ਜਾਈਏ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਖਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ, ਨਾ ਕੋਈ ਸੱਪ ਕੁਛ ਕਹੇ, ਨਾ ਸ਼ੇਰ ਕੁਛ ਕਹੇ, ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਨੇ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਦੱਸ ਦਿਤਾ।

ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੰਨਣਾ। ਨਾ ਇਹ ਰਾਜ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਰਾਜ ਦਿਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਮਿਲੇ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਮੈਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆ। ਨਦੀ 'ਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਕੇ ਬੱਚਾ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇਖ! ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਾਂਗਾ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਾਹ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਲੈ ਜਾਵੇਂ। ਦੂਸਰਾ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਮੰਤਰ ਦੱਸਾਂਗਾ ਜਿਸ ਮੰਤਰ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਵਿੱਲਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਵਲ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦੇਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੋਂ ਦੀ ਰਸਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਵਲ ਪਏਗਾ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਭੀੜਾ ਹੈ; ਵਲ ਪੈ ਜਾਏ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਨਾਲੀਆਂ 'ਚ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪਾਣੀ ਜਾਂਦਾ, ਉਥੇ ਹੀ

ਰੁਕ ਜਾਏਗਾ। ਵਲ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਹੀ current flow ਹੋਣੀ ਹੈ ਅੱਜ ਦੀ ਬੋਲੀ 'ਚ। ਉਹ flow ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚਲਦਾ ਨਹੀਂ ਫੇਰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਿੱਧਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਗੋਡਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲੈਣੇ ਨੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ, ਹਥੇਲੀਆਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਰੱਖਣੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਗੋਡਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਮੰਤਰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਉਹਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੋਲ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ -

ਓਨਮ ਵਾਸਦੇਵ ਭਗਵਤ ਕੋ।

ਓਨਮ ਵਾਸਦੇਵ ਭਗਵਤ ਕੋ।

ਓਨਮ ਵਾਸਦੇਵ ਭਗਵਤ ਕੋ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਤਰ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਬੋਲ ਕੇ ਕਰੀਂ। ਫੇਰ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਜਾਏਗੀ। ਫੇਰ ਨਾ ਬੋਲੀਂ। ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੋਈ ਜਾਏਗਾ। ਤੂੰ ਇਹ ਧੁਨ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇਈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਤੇ ਫੇਰ ਕੀਹਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਉਹਦੇ ਸੰਖ ਹੈ, ਫੁੱਲ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਐਨਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਐਨਾ ਮੁਕਟ ਹੈ, ਗਲ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਮਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਗਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਮੋਰ ਮੁਕਟ, ਇਹਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖ। ਤੇਰੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕੁਛ। ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਤੇ ਨਾਰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਜਾਹ, ਉਥੇ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਹ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਸੁਥਰਾ ਥਾਂ ਭਾਲ ਲਈਂ। ਅੱਗ ਹਰ ਵਕਤ ਉਥੇ ਜਲਦੀ ਹੈ ਸ਼ੇਰ ਵਗੈਰਾ ਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜੇ ਆ ਵੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਤੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕਹੇਗਾ, ਨੇਹੂੰ ਕੰਟਕ ਹੋ ਕੇ ਤੂੰ ਭਗਤੀ ਕਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰੁ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਬੱਚਾ ਸੀਗਾ, ਸਵਾਸ ਇੱਕ ਦਮ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਚੱਕਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ, ਅੰਦਰਲਾ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਉਹਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਉਹਨੇ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਪੂਰੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਕੰਦ ਮੂਲ ਸੱਤ ਅੱਠ ਦਿਨ। ਫੇਰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਫੇਰ ਪੱਤੇ ਖਾਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਖਾਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਖਾਣਾ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਸੁਰਤ ਖਿੱਚ ਲਈ ਤੇ ਪੈਰ ਦੀ ਪੇਤਲੀ ਹੈ ਅੱਧਾ ਪੈਰ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਲੱਤ ਪੱਟ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਉਪਰਲੇ ਲੋਕ ਨੇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਉਹ ਹਿੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੌਣ ਹੈ ਭਗਤ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ

ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਡੋਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਐਨਾ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਸੇਕ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਠੰਢ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਗਰਮੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਵਾਨ ਜਿਸ ਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਹ ਧਰਦਾ ਸੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੂਪ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਰੌਲਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਆਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਾਲੇ, ਇਹ ਜੀ ਬੁੱਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਹੈ, ਫਲਾਣਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਸਿੱਧ ਕਰ ਲਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਚੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬੇਅੰਤ ਆ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਧਰੀਏ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਾ।

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮਨੁ ਮਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੮੬੪

ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੇਅੰਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਨੇ। ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਵੇਰ ਦੇ ਬੈਠੇ, ਚਾਰ ਵਜੇ ਦਿਨ ਦੇ ਉੱਠੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਭਾਈ ਗੋਂਦੇ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜੇ ਹੋਏ ਸੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਉੱਠੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਉਹਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਏ, ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਰ ਲਓ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਉਹ ਮਿਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਕਿ ਉਹ ਆਏ ਸੀਗੇ, ਚਲੇ ਗਏ। ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ 'ਤੇ ਫੇਰ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਧਿਆਨ ਧਰ ਲਿਆ।

'ਓਨਮ ਵਾਸਦੇਵ ਭਗਵਤ ਕੋ' ਧਰੁ ਕੇ ਮੰਤਰ ਦੇਹ ਦਿੜ੍ਹਾਇਆ।

ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਏ, ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ। ਧਰੁ, ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਦੇ ਬੜੇ ਟੈਸਟ ਹੋਏ ਸੀ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਆ-ਆ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਸੀ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਡਰਿਆ, ਨਾ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਉਹ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਦੇਰ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਛੁਟਪਟਾਇਆ, ਇੱਕ ਦਮ ਰੋਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ?"

ਭਗਤ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾ ਜੀਵੇ ਮੱਛੀ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੋ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥
 ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
 ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
 ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੮

ਇੱਕ ਦਮ ਚੀਕ ਮਾਰੀ ਉਸਨੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਰੂ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜਾ ਹਾਂ, ਨੇਤਰ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜੇ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਕੋਈ ਆਰਤੀ ਉਚਾਰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਰਤੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਖ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ, ਛੂਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਛੂਹ ਜਾਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਸਾਰੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਇੱਕ ਦਮ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ, ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਧਰੂ! ਚੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬਿਠਾਵਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ -

ਪਿਛਹੁ ਰਾਜੇ ਸਦਿਆ ਅਬਿਚਲ ਰਾਜ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਨੀਤਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੧

ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਹਾਰਿ ਚਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗ ਜੀਤਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੧

ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ। ਮੈਨੂੰ ਜੇ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਅੱਧੋ-ਅੱਧ ਪੜ੍ਹਿਓ ਭਾਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੀ ਮੈਂ ਰਾਜ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਓਂ ਮੰਗਦਾ,

ਪ੍ਰੀਤੀ ਮੰਗਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ।

ਰਾਜ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹਉ

ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲਾਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੫੩੪

ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਨਾ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਧਰੂ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਆਰਤ ਭਗਤ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ, ਤੇਰਾ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ, ਤੇਰਾ ਫੁਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜ ਲਵਾਂ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕਰ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੋਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ -

ਅਟਲ ਭਇਓ ਧੂਅ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ

ਅਰੁ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੨

ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਮਿਲ ਗਈ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਵਾ ਵਾਹਵਾ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਧਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ।

ਐਸੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ ਜਗ 'ਤੇ - ੨

ਵਾਹਵਾ ਵਾਹਵਾ ਅਟੱਲ.....।

ਅਟਲ ਭਇਓ ਧੂਅ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ

ਅਰੁ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥

ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸੁਆਮੀ ਤੈ ਕਾਹੇ ਬਿਸਰਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੨

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਰੂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖੋ -

ਰਾਮ ਜਪਉ ਜੀ ਐਸੇ ਐਸੇ ॥

ਧੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਜੈਸੇ ॥

ਅੰਗ - ੩੩੭

ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਨ ਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ ਬਿਚਾਰੇ ॥

ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਨਕਾ ਸੀ ਉਧਰੀ

ਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੨

ਉਹਦਾ ਜਸ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ। ਨਾਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਦਾ ਕਰੋ-

ਬਧਾ ਚਟੀ ਜੋ ਭਰੇ ਨਾ ਗੁਣ ਨਾ ਉਪਕਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੭

ਨਹਾ ਵੀ ਲਿਆ, ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਵੀ ਗਿਆ ਤੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਹੈ, ਤੁੰਦਰਾ ਨੀਂਦ ਪੈ ਗਈ। ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ। ਨਾਮ ਦਾ ਅੰਦਰ ਸ਼ੌਂਕ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਏ ਨੇ, ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡੇ, ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣੇ ਸਭ ਛੱਡੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਨਾਮ ਨਾ ਜਪੋ। ਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਰਹੇ ਫੇਰ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹ ਜਾਓਗੇ ਸਿਰੇ। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਓਗੇ। ਜੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾ ਹਟੀ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਚੜਦੇ। ਫੇਰ ਵਿਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਵਿਚੀ ਇਹ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ, ਇੱਥੇ ਸਭ ਕੁਛ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰਾਲਬਧ ਨੱਠ-ਨੱਠ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕੱਪੜੇ-ਲੀੜੇ, ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬੇਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇੱਥੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਹੂਲਤ ਨਾ ਕਿਸੇ ਜੰਗਲ 'ਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਜੰਗਲ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ, ਫਸਲਾਂ ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਕੁਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜੰਗਲ ਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸ਼ੌਂਕ ਵਾਲਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੁਟੀਆ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ ਰੋਕ ਲੈ, ਤਾਂ ਰੋਕਦੇ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਡਰਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਜਾਣ ਤੋਂ। ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਾਂ। ਹੁਣ ਸਰੀਰ ਚਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਿੱਲਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਟੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕਦੇ। ਜ਼ੋਰ ਲਾ-ਲਾ ਕੱਢਦੇ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲਣਾ। ਐਨੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ, ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ਆ ਜਾਓ। ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਮਿਲੇਗਾ, ਸਾਲ ਲਾਓ, ਸਵਾ ਸਾਲ ਲਾਓ, ਦੋ ਸਾਲ ਲਾਓ। ਪਰ ਜੇ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵੀ ਓਹੀ ਬਿਰਤੀ ਰਹੀ -

ਇੱਕ ਫਕੀਰੀ ਲੇਖ ਦੀ, ਇੱਕ ਭੇਖ ਦੀ,

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 37 'ਤੇ)

ਬਚਨ ਸਾਧ ਸੁਖ ਪੰਥਾ...

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-36)

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਠੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਸੋਜਲ ਹੋ ਕੇ ਅਸਹਿ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਨੀਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਮ-ਛਮ ਕਰਕੇ ਵਹਿ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਤਾਰਨਹਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਦਰਸਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾਇਆ ਜੇ ਗੁਜਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੌਜੂਦਾ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਪੁਸਤਕਾਂ, ਆਡੀਓ ਸੀਡੀ, ਡੀਵੀਡੀ ਰਾਹੀਂ ਤਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਵੀ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਦੀ ਰਹੇਗੀ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਪਰਮ ਪੁਜਨੀਕ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਭਾ ਜੀ, ਸ. ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੇੜਾ ਯੂ.ਕੇ. ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ।
(ਅਭੰਨ ਯਾਦ)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਪਿੰਡ ਧਮੇਟ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ (ਮਿਸਤਰੀ) ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ। ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਬੀ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ 'ਭੂਆ ਜੀ' ਕਰਕੇ ਪੁਕਾਰਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਆਨਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵੀਰ ਜੀ (ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹ 'ਵੀਰ ਜੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ) ਨੇ ਪਿੰਡ ਧਮੇਟ ਵਿਚ ਆਸਾ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਵੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਹੁੰਦਾ, ਉਥੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਬੜੇ ਰਹਾਉ ਤੇ ਰਸ ਨਾਲ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਮ ਗੱਲ ਚੁੰਮੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਗਤ ਪਾਠ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪ ਦੀ ਇਸ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨ ਨੂੰ ਘੜੀ ਦੇ ਅਲਾਰਮ-ਕਲਾਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਜਾਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਬੀਬੀਆਂ ਚਾਟੀ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਦਰੀਂ ਰਿਤਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਤੇ ਭਾਈ ਹੱਲ ਛੋੜ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਤੁਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ 'ਆਲਾ' ਸੀ ਉਥੇ ਛੁਪ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪਵੇ। ਆਪ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੀਆਂ ਵਾਈ ਪੱਕੀਆਂ ਮਾਲਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਾਬਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਦਡ ਆਪ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਨੇਹ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ,

ਪਰਮ ਪੁਸ਼ਯ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਵਿਸਾਖੀ 1995 ਨੂੰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਰਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਆਪ ਬੜੇ ਚਾਅ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਮੰਗ ਕੇ ਲਈ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਪਾਠ ਲਈ ਗੁੰਝੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਠੀਆਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਬਿਆ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁੰਝੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਾਠੀਆਂ ਦਾ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਟੈਸਟ ਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਪਾਠ ਉਚਾਰਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਗੁੰਝੀ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਸਤਾ ਕੋਲ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਪਾਠ ਤੇ ਭੇਜ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ

ਕਿ ਬੇਟਾ! ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਚਕ ਲੈਣਾ ਪਰ ਆਪ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਰੋਲ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਹੀ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛੁੱਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ 1978 ਵਿੱਚ ਯੂ.ਪੀ ਫਾਰਮ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਕੇ ਸੈਕਟਰ 34 ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਕੋਠੀ ਲਈ ਸੀ। ਭੂਆ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਜੀ ਵੀ 34 ਸੈਕਟਰ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ, ਲੰਗਰ, ਪਾਠ ਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ (ਬੀਜੀ) ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਭੂਆ ਜੀ ਦੀ, ਬੀਜੀ ਨਾਲ ਭੇਟ ਹੋਈ ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਬੜੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭੂਆ ਜੀ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਲਈ ਪਿਆਰ ਦੂਣਾ ਚੋਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਭੂਆ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਭੂਆ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ 34 ਸੈਕਟਰ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ 15 ਦਿਨ ਦੇ 'ਰੂਹਾਨੀ ਦੀਵਾਨ' ਲੱਗੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕੀਰਤਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਿਆ। ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਸੰਨ 1980 ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੌਰਾਨ 34 ਸੈਕਟਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਬੀ ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਤੇ ਕਰਨਲ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰਕੇ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਜਿਵੇਂ ਚੁੰਬਕ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਐਸਾ ਰੂਹਾਨੀ ਝਲਕਾਰਾ ਵੱਜਿਆ ਜੋ ਹਾਲੇ ਵੀ ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਰਨਲ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਪਰ ਸੰਤ

ਘਨੌਰ ਵਿਖੇ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚੌਠਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਤਾਂ ਉਥੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਐਥੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਾਨ ਵਗੈਰਾ ਭਾਵ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ, ਪਿਆਸੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ, ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ, ਬੀਮਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਜਾਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਗੈਰਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਸੋ ਇੱਥੇ ਦਿੰਦੇ ਦਾਨ ਦਾ ਫਲ ਉਥੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਦੂਤ ਮੈਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ ਤਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਈ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਉਣਾ, ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੈ ਜੋ ਫਲਾਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਵੋ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਛੱਡ ਕੇ ਆਵੋ। ਦੂਤਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਘਰਵਾਲੇ ਰੋਂਦੇ ਤੇ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਤੇ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੀ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੁਣ ਫਲਾਣੇ ਘਰ ਗਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਮਾਈ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਵੇਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇੱਕ ਚਿਤੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਗੇ ਚਿੰਬੜ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਉਡਦੀ-ਉਡਦੀ ਇਕ ਬੇਰੀ ਦੇ ਝਾੜ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਤਰਸ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੋਲੇ ਜਿਹੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਫੜ ਕੇ ਉਥੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੰਜਿਆ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਧਾਗੇ ਤੋੜ ਕੇ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਉਡ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਈ।

ਮੈਨੂੰ ਜਦੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਬੜਾ ਬਰੀਕ ਤੇ ਤਿੱਖਾ ਪੁਲ ਸੀ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਨਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਪਾਰ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਰੁਕ ਗਈ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਕੀ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਵਰਗੀ ਬੀਬੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਈ, ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਫੜ ਕੇ ਉਹ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ? ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਉਹੋ ਚਿਤੀ ਹਾਂ ਜੋ ਝਾੜ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ

ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਗਏ।

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵੇਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 34 ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਮਾਈ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਥੈਲੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੀਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਉਸ ਮਾਈ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਆਟਾ, ਦਾਲ, ਚੀਨੀ, ਘਿਓ, ਨਮਕ ਆਦਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘਰੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਮੈਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਕੁਟਿਆ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬੜੇ ਲੰਮੇ ਰਸਤੇ ਲੈ ਗਏ ਜਿਥੇ ਹਨੇਰਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਜੇਕਰ ਇੱਥੇ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ

ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਬਲੌਂਗੀ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ।

ਉਥੋਂ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਪੁੰਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਬੀਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਬੀਜਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਨ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, 'ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ਸਦਾ ਸੁਖੀ।' ਇਸ ਪੁੰਨ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਤੇ ਰਸਤਾਂ-ਵਸਤਾਂ ਭੇਟ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚ ਬਰਕਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਭ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ

ਇਹ ਬਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ 34 ਸੈਕਟਰ ਕੋਠੀ ਆ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਦਾਨੰ ਪਰਾ ਪੂਰਬੇਣ ਭੁੰਚੰਤੇ ਮਹੀਪਤੇ ॥ ਬਿਪਰੀਤ ਬੁਧੰ ਮਾਰਤ ਲੋਕਹ ਨਾਨਕ ਚਿਰੰਕਾਲ ਦੁਖ ਭੋਗਤੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫੯

ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਰਾਜੇ ਹਨ ਉਹ ਇੱਥੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇੱਛਾ ਰੱਖ ਕੇ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਫਲਾਣਾ ਸੁੱਖ ਮਿਲੇ, ਆਹ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸਭ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਜੇ ਬੀਜਦੇ ਸਭ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੇ ਜਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੪

ਸਾਰੀ ਮੁਗਲ ਸਲਤਨਤ ਵਿੱਚੋਂ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਰਾਜ ਸ਼ਾਂਤੀ-ਅਮਨ ਤੇ ਸੁਲਹਕੁਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਗੰਢ ਲਏ, ਜੋਜੀਆ ਜੋ ਹਿੰਦੂਆ ਨੂੰ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਾਜ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਦੱਸੋ, ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੈਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲਗਾਇਆ ਤੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ! ਜੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਅਕਬਰ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਬਿਨਾ ਭਿਜਕ ਦੇ ਦੱਸੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ! ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਘਾਹ ਖੇਤਰ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਅਤਿ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਪਾਸ ਜੋ ਸਰਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਦਾਨ ਦਿਓ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਪੈਸਾ ਜਾਂ ਅਨਾਜ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਦਾਨ ਕਰਾਂ? ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਖੁਰਪਾ ਤੇ ਤੰਗੜ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਘਾਹ ਖੇਤਰ ਕੇ ਰੋਜੀ-ਰੋਟੀ

ਕਮਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਖੁਰਪਾ ਤੇ ਤੰਗਤ ਦੇਵੇਂ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੇਗਾ? ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਬੰਸ ਦਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੋਵੇ ਸਭ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਰੱਖਣਾ। ਇਸ ਪੁੰਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧਮੋਟ ਵਿਖੇ ਸਪੋਰਟਸ ਸਮਾਰੋਹ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜਗੰਦੀ, ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਜੇਕਰ ਨੇਕ ਬਣੀ ਰਹੇ, ਇਨਸਾਫ ਕਰਕੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਸ਼ਾਸਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ -

ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ ਪਤਿਆ ਸਚੁ ਧਿਆਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੪●

ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਪਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਮੱਦ ਉਛਾਲਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਨਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋਰ ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁੱਧੀ ਬਿਪਰੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੇਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੱਕ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬੀਰਬਲ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਨਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਦੁਖੀ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹਨ। ਬੀਰਬਲ ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ! ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ ਮੈਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਆਪ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬੀਰਬਲ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਬੀਰਬਲ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਇਸ ਜਨਮ ਦਾ ਦੁਖੀ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਸੰਨਿਆਸੀ ਤਪਸਵੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਾਲਾ ਤੇ ਸੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਾਰ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖ ਭੋਗੇਗਾ। 'ਤਪੋ ਰਾਜ ਤੇ ਰਾਜੋਂ ਨਰਕ'। ਦੂਜੀ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਔਰਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ

ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਪਰ ਸਰੀਰ ਵੇਚਦੀ ਹੈ। ਅੱਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗੇਗੀ।

ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੬੪੨

ਤੀਜਾ ਬੰਦਾ ਇੱਕ ਮੰਗਤਾ ਸੀ। ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਜਨਮ ਦਾ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਬੀਜਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਮੰਗਤਾ ਬਣ ਕੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਮੰਗ-ਮੰਗ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਗਰ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸ੍ਰੀਮਾਨ)।

ਚੌਥਾ ਬੰਦਾ, ਇਕ ਸੁੰਦਰ, ਹਸਮੁਖ ਤੇ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਧਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ, ਬੀਰਬਲ ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ! ਇਹ ਤਿੰਨ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਸੁਖੀ ਹੈ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਉਹ ਕਿਵੇਂ? ਕਹਿੰਦਾ ਇਸਨੇ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਪੁੰਨ ਬੀਜੇ ਹਨ, ਦਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਧਨਾਢ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਬੀਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਰਾਂ, ਬਣਵਾਈ ਹੈ, ਭੁੱਖੇ ਤੇ ਅਭਿਆਗਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲੰਗਰ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਗਰੀਬ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਜਨਮ ਦਾ ਸੁਖੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਤੇ ਮਾਇਆਵੀ ਸੁਖ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲੀ ਸੁਖ ਪੁਛੁ ਭਗਤੀ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਹੈ -

ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਰੇ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੧੦

ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਧਿਆਏ ॥ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨੁ ਬਡਭਾਗੀ ਪਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੪੫

ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁ ਦੇਸ ਕਮਾਏ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੪੭

ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਨ-ਭੰਗਰ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰੂਪਏ ਪੈਸੇ ਦੇ ਗਜ਼

ਨਾਲ ਨਾਪਦੇ ਹਾਂ ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਸੱਤ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਭਰਮ ਤੇ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਾਮ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਉ-ਨਿਧੀਆਂ, ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ -

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰ੍ਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ ਜੇ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੪੯

ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਪੈਸੇ-ਟਕੇ ਵਾਲੇ ਤੇ ਧੀਆ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਧਨਵਾਨ ਤੇ ਭਾਗਵਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਲੋਕ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਜੇ ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ

ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਿੰਡ ਚਾਹਤਮਾਜਰਾ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੁਰੀ ਮਾਨ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ। ਓਹੀ ਧਨਵਾਨ ਤੇ ਭਾਗਵਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਭਾਗਠਤੇ ਹਰਿ ਸੰਤ ਭ੍ਰਮਾਰੇ ਜਿਨ੍ ਘਰਿ ਧਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥ ਅੰਗ - ੭੪੯

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦੀ ਐਸੀ ਦੋੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਇਦਾਦ ਬਣੇ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੇ ਐਸ਼ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਇਨਸਾਨ ਜਾਇਜ਼-ਨਜਾਇਜ਼ ਢੰਗ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਧਨ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਲ੍ਹਾ-ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਨ ਹੀ ਉਸਦੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਟੀ.ਵੀ ਸਿਨਮੇ ਦਾ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਨਾਟਕ-ਨਾਚ-ਗਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਜੀਅ ਪਰਚਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਵਲ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵੱਡਿਆ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਨ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚੰਚਲਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾੜੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਗੰਧਣ ਵੈਣ ਸੁਣਹਿ ਉਰਝਾਵਹਿ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਅਲਕਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੦੨

ਜਦੋਂ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਖੋਟੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਰੁਖ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਅਸਲੀ ਕੰਮ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਵੇਸਲਾ ਆਲਸੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਹਨ। ਜੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰੋਗੇ, ਭੁੱਲ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਲੁ-ਕਲੇਸ਼

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ

ਬੀਬਾ ਉਜਾਗਰ ਕੌਰ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਸਦੀਵੀ ਸੁਖ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸਭ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਜਿਹ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਲ ਵੱਧਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੮

‘ਚਲਦਾ.....’

ਇੱਕ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੇਖਦੀ।

ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਫਕੀਰੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚਿੰਤਾ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਉਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਆਦਰ-ਅਨਾਦਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ (ਸ੍ਰੀ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ। ਹੁਣ ਵੀ ਮੇਰੇ ਯਾਦ ਆ ਜਾਣ, ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਹੰਝੂ ਨਹੀਂ ਸੁੱਕਦੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਪਿਆਰ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਉਹ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਚਨ ਮੰਨਣਾ, ਬਚਨ ਮੰਨ ਲਿਆ ਠੀਕ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਔਖਾ ਹੋ ਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਤਾਰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੋਹਾਂ ਦਾ, ਫੇਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਦੱਸੋ ਜੀ ਕਿਵੇਂ ਜਪਾਂ, ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਦੀਵਾਨਾਂ 'ਚ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਈ! ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪ ਲਓ, ਚੇਲੇ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਕੋਈ ਵੀ, ਨਾ ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਹੀ ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਮੈਂ ਸੰਤ ਵਗੈਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀਗਾ, ਸਰਦਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਮੈਨੂੰ, ਕੋਈ ਮੈਂ ਵਰਦੀ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤੀ ਬਦਲੀ ਹੋਈ। ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਟਾਈ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੁਝਤਾ ਪਜਾਮਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ, ਪੈਂਟ ਨਾਲ ਬੈਠਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਕੱਪੜਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਾਉਂਦਾ ਸੰਤ। ਲੋਕ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ਼ਾਂ ਹੀ ਕੱਢਦੇ ਨੇ। ਕੱਢੀ ਵੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸ਼ੀਸ਼ੀਆਂ ਵਲ ਨਾ ਦੇਖੋ, ਦਵਾਈ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਦਵਾਈ ਕੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੁਛ ਲੈਣਾ ਹੈ ਨਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਅਸੀਂ ਛਕਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਮੱਝਾਂ ਗਾਈਆਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਚਾਹ ਪੀਣੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ, ਕਿਤੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਾਧਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੁਛ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ, ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡੋ ਨੇ, ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚੋ ਓ, ਆਹ ਢੋਲਕੀ ਚਿਮਟੇ ਵਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਟਣਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ। ਸੇਵਾ ਇੱਕ ਪੱਖ ਹੈ ਜੇ ਦੂਜਾ ਪਹੀਆ ਨਾ ਲੱਗਿਆ, ਜਹਾਜ਼ ਚਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਪਹੀਏ, ਦੇ ਫੰਘ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਕਰੋ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰੋ। ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਮਰਤਾ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਚੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਕਰੋ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੇ -

**ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਰ ਲੁਭਾਈਐ ॥**

ਅੰਗ - ੨੬

ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਵਾਸਾ ਤਾਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ। ਸੇਵਾ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ -

**ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥** ਅੰਗ - ੨੮੬

ਜੇ ਕਾਮਨਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਉਹ ਐਵੇਂ ਬਕੇਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੋਕ ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਗੱਲ ਕੋਈ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਅੱਠਵੀਂ ਵਿੱਚ ਸਾਢੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦਾਖਲਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਨੌਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਮੁੰਡਾ, ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗਿਣਤੀ 'ਚ? ਇਕਹਿਰਾ ਜਿਹਾ ਕੱਦ ਸੀਗਾ। ਸਾਢੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਲਗਾਤਾਰ ਹੀ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਚਾਹੇ ਖੇਤੀ ਕਰੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਚਾਹੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਕੀਰਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਮੈਂ ਇਹੀ ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਨਾਮ ਦੇ, ਫਾਰਮ 'ਚ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬਾਂ-ਕਬਾਬਾਂ, ਡੰਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਰੀਆਂ, ਕਤਲ; ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਹਾਲ ਸੀ, ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਮਾੜਾ ਹੋ ਜਾਊ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘਰੋਂ ਹੀ ਖਰਚਦਾ ਰਿਹਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ। ਬਚਪਨ 'ਚ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਸੁਭਾਅ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ, ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭੋਜ ਦੇਣਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰ ਆ, ਬਸਤਾ ਮੇਰਾ ਫੜ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਣਾ, ਮਾਈ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਦੁੱਧ ਪੀ ਪਹਿਲਾਂ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ, ਨਾ ਬੀਬੀ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ। ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਤੂੰ ਪੀਂਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਹੈਗਾ ਦੁੱਧ। ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ, ਸ਼ੱਕਰ ਘਿਉ ਰਲਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਖਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੇਵਾ ਕਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਏਵੇਂ ਬਾਹਰ ਰਿਹਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਆਪਣਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਪਾਣੀ ਵੀ ਆਪਣਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਘਰ ਤੋਂ। ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਾਵਾਂ ਪੀਵਾਂ। ਇੱਥੇ ਜੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲੰਗਰ ਛਕਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਸਭ ਕੁਛ ਕਿ ਕਿਤੇ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਨਾ ਸਾਡੇ ਹੱਡਾਂ 'ਚ ਰਲ ਜਾਏ।

ਸੋ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇੱਥੇ ਆ ਗਏ ਉਹ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਕੁਟੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਬੇਰੁਖੀ ਨਾ ਦਿਖਾਓ, ਓਧਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਏਥੋਂ ਕੀ ਲੈ ਲਓਗੇ ਤੁਸੀਂ, ਗੱਡੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਕੀ ਲੱਭਣਾ ਹੈ ਏਥੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ। ਲੱਭਣਾ ਜਦ ਹੈ ਜਦੋਂ ਏਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ-ਪੰਜ, ਸੱਤ-ਸੱਤ ਘੰਟੇ ਬੈਠੋਗੇ। ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦਿੰਦਾ

ਹਾਂ, ਕੋਈ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ, ਸਭ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਸੰਗਤ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਜੇ ਸਰੀਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ, ਸਾਰਾ ਅਸੀਂ ਸੰਭਾਲ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਬੰਦਗੀ ਤਾਂ ਕਰੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ। ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਵਧੀਆ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ, ਨਾਹੁੰਣ ਧੋਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਵੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਕੋਈ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਆਵੇ।

ਸੋ ਇਹ ਜੇ ਧਰੁੰ ਨੇ ਜਪਿਆ ਹੈ ਕਿੱਡਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਸੀ, ਕਿੱਡਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਸੀ, ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਨਾ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ, ਆਪ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਜ਼ਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰਲੀ ਪੂਰੀ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਟੋਪਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵੀਹ ਟੋਪਾਂ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈ, ਤੇਰਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚੱਲ ਜਾਏਗਾ। ਅਨਪੜ੍ਹ ਬੰਦੇ ਟੋਪਾਂ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਕਿ ਟੋਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦੱਸਣਗੇ ਸਾਰਾ ਕੁਛ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਗੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਰਜਨੀਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਤੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ great parrot ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਬਣੇ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਨੁਭਵ ਕੱਢੋ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਜ ਕਰੋ ਬਾਣੀ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੋ, ਹੋਰ ਅਗਾਂਹਾਂ ਨਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਆਓ, ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ। ਸੋ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਭਲਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ। ਜਿਹੜੇ ਇੱਥੇ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ, ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਬੀਬੀਆਂ

ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰ ਨਾਮ ਘੱਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪਾਠ ਕਰੋ, ਮੂਲਮੰਤਰ ਦਾ ਐਨਾ ਕਰੋ, 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਦਾ ਐਨਾ ਕਰੋ, ਸਭ ਹੁੰਦਾ ਸੀਗਾ, ਹੁਣ ਆ ਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕਲਜੁਗ ਪੈ ਗਿਆ। ਨਾਮ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੇਵਾ ਹੈਗੀ, ਜੀਵਨ ਬਣ ਗਏ, ਸੋਹਣੇ ਜੀਵਨ ਬਣ ਗਏ, ਇਹ ਵੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਮਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਆਪਣਾ ਪੜਦਾ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ-ਹੁੰਦੇ ਜੇ ਜਪ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੰਮ ਚਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੱਤਣਾਂ ਦੇ ਵਾਕਫ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਇੱਥੇ ਰੁਕ ਗਿਆ, ਇਹ ਰੁਕਣ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਅਗਾਂਹਾਂ ਚੱਲ। ਹੁਣ ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿਓ, ਭਾਂਡਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ੇਰਨੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਲੈਣਾ ਹੈ ਸੋਨੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਟਿਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਾਕੀਆਂ 'ਚ ਗਲੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਥੱਲੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਰਾਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ ਕੈ ਕਬੀਰਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਖੋਲੁ ॥
ਨਹੀ ਪਟਣੁ ਨਹੀ ਪਾਰਖੁ ਨਹੀ ਗਾਹਕੁ ਨਹੀ ਮੋਲੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਪਰ ਜਿਹੜਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਲਕੋ ਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਬਿਲਕੁਲ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਫੜ ਲਓ ਜਿਹਨੇ ਫੜਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੇ, ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬੋਲੋ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ। (ਫਿਲਮ ਨੰ. 761)

*****

(ਪੰਨਾ 4 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਸਾਲ ਦੀ ਅਖੀਰਲੇ ਮਹੀਨੇ 'ਫਲਗੁਣਿ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੇ ਆਖਰੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ - ਅਰਥਾਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ, ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤਾਂ, ਸਭ ਰੁੱਤਾਂ, ਸਭ ਘੜੀਆਂ ਤੇ ਪਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਲਈ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਭ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਹਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ -

ਚਲਤ ਬੈਸਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਰਿਦੈ ਚਿਤਾਰਿ ॥
ਪੰਨਾ-1006

ਅਰਥਾਤ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ, ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ, ਸੌਂਦਿਆਂ ਜਾਗਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੰਦ ਵਿਚ ਨਿਰਣੇ ਵਜੋਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ

ਵਿਚ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸੁਰਖਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਿਖੜੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਲਦੇ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਅਰਥ ਝੂਠੇ ਲਾਲਚ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਟੇਕ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਸਾ ਕੇ ਸਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੰਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ, ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ, ਸਭ ਦਿਨ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਹੁਰਤ ਸ਼ੁਭ ਤੇ ਸੁਲੱਖਣੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਵੀ ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਦਾਤਿ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਸਾਡੀ ਸਭ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

*****

ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਲਾ ਲਓ ਜੀ,
ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ।

ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ
ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ ॥
ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਅਬੋਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਾਗਿ ਜੀਵਉ
ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੯੪

ਸਾਪਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ, ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਸਾਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਾ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ, ਲੇਖਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਏਸਨੂੰ account for ਕਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਗੱਲ ਲੱਗ ਜਾਣੀ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇੱਕ debit ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ credit ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਘਾਟਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਧਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦਾ balance ਵੱਧ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਮਨ ਜੋ ਕਦੇ ਹਰ ਵਕਤ ਸੋਚਦਾ ਹੈ -

ਚਿੰਤਤ ਹੀ ਦੀਸੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਚੇਤਹਿ ਏਕੁ ਤਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੨

ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹਦਾ ਮਨ ਨਿਚਲਾ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਏ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹਰ ਵਕਤ ਮਨ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਸੋਚਣ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਬੇਅੰਤ ਖਾਤੇ ਨੇ। ਕਿਤੇ ਵੈਰ ਦਾ ਖਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਈਰਖਾ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕਾਮ ਦਾ ਖਾਤਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਲੋਭ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਖਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੇਵਾ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ। ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ, ਕੀਰਤਨ

ਦਾ, ਹੁਣ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਘਾਟੇ ਦਾ ਖਾਤਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਵਾਧੇ ਦਾ, ਘਾਟੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ punishment ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ, ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਜਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਸਾਡਾ ਜਾਏਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥
ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੫

ਚਾਰ ਉੱਗਲ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ 'ਚ, ਉਹਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਕੀਤੇ ਨੇਕ ਕਰਮ ਜਿੰਨੇ ਨੇ ਸਭ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਈਰਖਾ ਦੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਫਲ ਹੋਏਗਾ -

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ
ਤਿਸ ਕਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੈ ਭਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੮

ਕਿਉਂਕਿ ਈਰਖਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਹੈ ਈਰਖਾ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਈਰਖਾ ਹੈ ਗੁੱਸਾ ਕਰੇਗਾ ਇਹ। ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ। ਓਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾਂ, ਉਥੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਹੀ ਈਰਖਾ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸੋਚੇ ਕਿ ਇਹਦਾ ਫਾਇਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾੜਾ ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੀਜਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਭਜਨ ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਭਲਾ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੀਮਤੀ ਲੇਖਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਐਨੇ ਗਾਫਲ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਸਹੀ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ। ਕਈ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ, ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਤਰੀਕੇ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਇੱਕ ਡਾਇਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਤਕਰੀਬਨ 60 ਕੁ ਹੈਗੇ, 75 ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਗਿਣੇ ਸੀ ਦੀਵਾਨ 'ਚ। ਐਨੇ ਕੁ ਹੈਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਸਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ credit ਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ debit ਦਾ ਹੈ। ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਜੇ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿੰਨੀ ਮੈਂ ਈਰਖਾ ਕਰੀ,

ਕਿੰਨੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੀ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰੀਆਂ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਗਲਤ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚੀਆਂ, ਕਿੰਨਾਂ ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ 'ਚ ਲੰਘਿਆ, ਕਿੰਨਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੰਘਿਆ, ਕਿੰਨਾਂ ਨਾਹੁਣ ਧੋਣ 'ਚ ਲੰਘਿਆ, ਭਜਨ 'ਚ ਮੇਰਾ ਕਿੰਨਾ ਲੰਘਿਆ। ਉਹ ਫੇਰ ਖਾਨਾਪੂਰਤੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਨਤੀਜਾ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨਾ ਘਾਟਾ ਇਹਨੂੰ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਜਨਮਦਿਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜਨਮਦਿਨ ਨਹੀਂ ਮਨਾਇਆ। ਚਲੋ, ਫੇਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਕੌਮਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜਦੋਂ ਜਨਮਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਸਾਖੀ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਲੇਖਾ ਪੱਤਾ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਸੋ ਜਿਹੜਾ ਐਨਾ ਸੁਚੇਤ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇੱਥੇ ਜਿਹੜਾ ਅਚੇਤ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਸਮਾਂ ਘਾਟੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇੱਕ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਇੱਕ ਕਬਰਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ, ਜੋ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਪੱਥਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ 'ਤੇ ਉਮਰ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੱਸ ਸਾਲ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੋ ਸਾਲ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲ, ਕਬਰਾਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਨੇ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਏਧਰ ਕਬਰਸਤਾਨ 'ਚ ਗਿਆ ਸੀ ਇੱਥੇ ਉਮਰ ਬੜੀ ਘੱਟ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੀ ਏਸ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ? ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੱਸ ਸਾਲ ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਨਗਰ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛ ਆ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ। ਮਰਦਾਨਾ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਦਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ। ਇਹਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬਜ਼ੁਰਗੋ! ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਬੈਠੇ ਓ ਤੇ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਕਬਰਸਤਾਨ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਦੱਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਠੀਕ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਰਦੇਸੀ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਸੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਨਗਰ ਦੀ ਜੋ ਰੀਤ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸਾਡੇ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਨਿਗੁਰਾ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪੀਰ ਪੁਸ਼ਤ ਹਾਂ। ਪੀਰ ਦੇ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲੇ ਨੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਨਗਰ ਦੀ ਰੀਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਭਾਈ! ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਾ। ਨੇਕ ਕੰਮ

ਕਰਾਓ ਇਸ ਤੋਂ ਤੇ ਆਹ ਡਾਇਰੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਾਡੀ ਓਹੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਡਾਇਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ਓਨਾਂ ਸਮਾਂ ਲਿਖਦਾ ਜਾਈਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਜਦੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਾਡੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਗਿਣਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਮਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹਦੀ ਕਬਰ 'ਤੇ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਬੰਦੇ ਦੀ ਉਮਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਐਨੀ ਹੀ ਹੈ।"

ਉਮਰ ਓਹਾ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਦੇ

ਜੋ ਯਾਦ ਸਾਂਈ ਵਿਚ ਗੁਜਰੇ,

ਪੈਂਦੀ ਮੁਜਰੇ।

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀ ਹੈ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਨੀਲੇ ਹੁਜਰੇ, ਸੰਝ ਤੇ ਫਜਰੇ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕਹਿੰਦੇ, "ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।"

ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਝੀ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ, 75 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 65 ਬਚ ਗਏ, ਬਾਕੀ ਦਸ ਤਾਂ ਗਏ ਪਹਿਲੇ। 65 ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ? ਸਾਢੇ ਛੇ ਸਾਲ ਹੋਇਆ ਸਾਰਾ ਹੀ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਜੋ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਸਾਢੇ ਛੇ ਸਾਲ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੇ ਲੇਖੇ ਤੇ ਅਠਾਹਠ ਸਾਲ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਬਰਬਾਦ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਮਾੜਿਆਂ ਲੇਖੇ 'ਚ ਹੈ -

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥

ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਯੋਹ ॥

ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੮

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਿਆਂ 'ਚ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਵਾਸ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੀਮਤ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ

ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ।

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇੱਕ ਸਵਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਾਦ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕਾਲ ਫਾਸ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਸਵਾਸ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। 75 ਸਾਲ ਵਾਲੇ ਦੀ, ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 66 ਕਰੋੜ 44 ਲੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ 66 ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ, 60 ਸਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਹੋ ਗਏ, ਛੇ ਸਾਲ ਕੱਢ ਦਿਓ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬਰਬਾਦ ਗਏ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਕਿਤੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਵਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਨਾ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ। ਨਾ ਇਹ ਜਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ vibration ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਠੋਰ ਬੰਦੇ ਹਾਂ -

ਕੁਚਲ ਕਠੋਰ ਕਾਸਿ.....// ਅੰਗ - ੧੦੦੧

ਕਠੋਰਤਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਤੇਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ।

ਧਾਰਨਾ - ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਲਾ ਲਓ ਜੀ,
ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ।

ਸੋ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸਾਡਾ ਸਫਲਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਫਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੜੇ ਚੱਕਰ ਖਾਧੇ ਨੇ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ //
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ //
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ //
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ // ੧ //
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ //
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ //

ਅੰਗ - ੧੨੬

ਬਹੁਤ ਮੁਦੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦੇਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, seriously (ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ), ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ, ਜਿਹੜੇ ਉਤਲੇ-ਉਤਲੇ ਧਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਾਰਿਆ ਕਰਦੇ, ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਹਨੂੰ ਲਗਨ ਲੱਗ ਗਈ -

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਉਰੇ ਠਹਿਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੋ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਸਾਡਾ ਝੂਠੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ 'ਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਝੂਠੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਫੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ //
ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ //

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਇਹ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਕੇ ਇਹਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਛਲ ਹੈ। ਨਾ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ, ਜਿੰਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਰਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਜਿੰਦਗੀ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੀ। ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਮੰਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੀ ਜਿੰਦਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ,

ਜੀ ਜਿਹੜੇ ਸੋਹਣੇ ਸੁਨੱਖੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ //

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ //

ਅੰਗ - ੨੫੩

ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਝੂਠਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਮਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕਦੀ। ਬਾਕੀ ਪਿਆਰ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਨਿਭਦੇ ਨਹੀਂ। ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇੱਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨਾ ਮੁੰਡਾ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਨੂੰਹ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੱਲ ਬੀਬੀ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਲੈਨੀ ਐਂ? ਕ੍ਰਿਆ ਕਰ ਲੈਨੀ ਹੈਂ? ਚੱਲ ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਉਥੇ ਬਹਿ ਜਾ ਭਾਈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁੱਛ ਲਏਗਾ ਤੈਨੂੰ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ, ਪਰ ਉਹਦੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹੀਂ। ਉਥੇ ਨਾ ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ ਕਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਨੂੰਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਿਆਰ ਨਿਭਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ -

ਜਗਤ ਸੈ ਝੂਠੀ ਦੇਖੀ ਪ੍ਰੀਤਿ //

ਅੰਗ - ੫੩੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਈ, ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ ਜਿੰਨੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੀਤ ਸੱਚੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੀਰ ਮੁਰੀਦ ਦਾ ਨਿਭਦਾ ਹੈ ਪਿਆਰ ਨਾਲੇ।

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।
ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।
ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮੂਲੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੨੨/੪

ਪੱਕੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ, ਚੰਦ ਤੇ ਚਕੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੱਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਕਵੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ। ਕਮਲ ਤੇ ਜਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ, ਮੋਰ ਤੇ ਬਬੀਹੇ ਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ -

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੨੨/੪

ਜਿਸਨੇ ਵੀ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਇੱਥੇ ਵੀ ਨਿਭੇਗਾ, ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਨਿਭੇਗਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਪਿਆਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਓ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈਦੀ ਸੀ ਅੱਗੇ ਕਿ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਉਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ

ਪੁਰਖਾ! ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਈਏ?

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ? ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ ਹੈ, ਉਲਟਾ ਮੈਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੈ, ਮਰ ਕੇ; ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਸ਼ਮ ਤਾਂ ਸੀ ਉਹ ਬੈਲ ਬਣ ਗਿਆ।

ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਕੁੱਤਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦੇਈਏ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਐਡੇ ਨਲਾਇਕ ਨੇ, ਨੂੰਹਾਂ ਐਨੀਆ ਨਲਾਇਕ ਨੇ ਜਿੰਦੀ ਜਿਹੀ ਲਾ ਕੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਜਾ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਚੋਰ ਆ ਕੇ ਜਿੰਦੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਭੌਂਕਦਾ ਹਾਂ, ਦੇਖੇ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਤੋੜੀ ਪਈ ਹੈ, ਡੰਡੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਗਰੀਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਸਾ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਘਰ 'ਚ ਸੱਪ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਛੋਟਾ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਆਪ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਘੁੰਡੇ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੱਪ ਪਘੁੰਡੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਿਆ ਖੋਲ੍ਹਣਾ। ਜਦੋਂ ਮੁੰਡਾ ਆਇਆ ਬਾਹਰੋਂ ਵੱਡਾ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਸੱਪ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨੇ ਡੰਡਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੱਪ ਦੀ ਸਿਰੀ 'ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ, ਸੱਪ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਫੇਰ ਸੁੰਡ ਬਣ ਗਿਆ, ਇਹ ਪਿਆਰ ਕਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਜੇ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪੀਰ ਦਾ, ਸਿੱਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਇਹ ਇੱਥੇ ਵੀ ਨਿਭਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਨਿਭਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਨਿਭਦਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਕੋ ਪਿਆਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਿਭਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਾਧਨ ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੇਗਰਜ਼ ਪਿਆਰ, ਕੋਈ ਗਰਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ।

ਸੋ ਐਸੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਾਇ ਭੋਇੰ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ 'ਚ, ਜੋ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਸੀ ਇਹਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕੌਤਕ ਦੇਖੇ। ਸੀ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਨਫਰਤ ਦਾ ਅੱਖਰ ਹੈ, ਇਹ ਮਲੇਛ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਕਾਫਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਏਸ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਉਪਰ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਹੈ ਵਜੂਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੀ ਹੈ। ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਉਸਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਕੋਲ ਗਏ, ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੀ। ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਮਿਲੇ ਹੋ,

ਜੁਗਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਕਰਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਕਾਬੂ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਭਗਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕੀਲ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਭਗਤਿ ਬਸਿ ਕੇਸਵ ਅਜਹੂੰ ਬਲਿ ਕੇ ਦੁਆਰ ਖਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੦੫

ਅਜੇ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜੇ ਬਲ ਦੇ ਦੁਆਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦਰਬਾਨ ਬਣ ਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਠਹਿਰ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਜਾਹ ਤੂੰ ਤਲਵੰਡੀ ਖਬਰ ਸਾਰ ਲੈ ਆ ਆਪਣੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਨਾਨਕ?"

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਵੇਈਂ ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ, ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਕੌਤਕ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ ਓਏ! ਤੁਸੀਂ ਭੱਠਾਂ ਬਹਾਇਆ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਐਨਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾਇਆ ਸੀ, 760 ਰੁਪਏ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ, ਬਾਕੀ ਨਿਕਲੀ। 760 ਹੁਣ ਦੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਵਰਗੇ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਮੱਤ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਨਾਨਕ ਨੂੰ। ਬੜੀ ਹੀ ਲੜਾਈ ਕਰੀ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਨੂੰ ਲੜਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਿਓ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਓਵੇਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਾਡੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਕਤ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ। ਬੜੇ ਮੇਹਣੇ ਦਿੱਤੇ, ਬਹੁਤ ਮੇਹਣੇ ਦਿੱਤੇ, ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਮੇਹਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਜਦੋਂ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਗਏ ਨੇ ਜਦ ਵੀ ਤੂੰ ਪੈਸੇ ਖਰਾਬ ਕਰਾਏ, ਹੁਣ ਵੀ ਤੂੰ ਪੈਸੇ ਖਰਾਬ ਕਰਾਏ। ਤੂੰ ਪੈਸੇ ਉਹਦੇ ਸਾਂਭ-ਸਾਂਭ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਕਰ ਹਾਂ, ਦਾਸ ਹਾਂ। ਮੁੱਲ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਦਾਸ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰਜਾ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਮਾਲਕ ਦੀ 'ਚ। ਮਹੀਨਾ ਠਹਿਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਰਾਏ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲੋਂ ਆਏ ਓਂ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛ ਲਈ,

ਫੇਰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਬਾਰ-ਬਾਰ। ਹੋਰ ਸੁਣਾਓ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲ ਕੋਈ। ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਨੇ। ਕੋਈ ਸੁਣਾਓ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕੁਛ ਦੇ ਦੇਈਏ ਆਪਾਂ, ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਮਨ ਵੀ ਹੈ, ਤਨ ਵੀ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਵੀ ਹੈ, ਘਰ ਵੀ ਨੇ -

ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਸੁਣਾਵੈ

ਸੋ ਭਾਈ ਸੋ ਮੇਰਾ ਬੀਰ ॥

ਅੰਗ - ੮੬੨

ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਾਂ ਜਾਇਆ ਬੀਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਾਵੇ। ਸੋ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਵੱਢ ਕੇ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂ ਮੂੜ੍ਹਾ,
ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਸੁਣਾਵੇ ਤੇਰੀਆਂ।

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥

ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੮

ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਗੱਲ ਕਿੰਨੀ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬੱਚਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ, ਸੁਨੇਹਾ ਮਾਮੂਲੀ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਆਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਵੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਗੱਲ ਕਿੰਨੀ ਵਧ ਜਾਏਗੀ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਓਹੀ ਗੱਲ ਹੋਏਗੀ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਕੀ ਕਹਿਆ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁੱਛੀ ਜਾਣਾ। ਓਹੀ ਗੱਲ ਵਧੀਆ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮਜਨੂੰ ਨੂੰ ਕਾਫਲਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਈਰਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫਲਾ ਉਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੋਈ ਲੈਲਾ ਦੇ ਗਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਹੈ? ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ। ਉਹਦਾ ਬੋਝ ਵੀ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਦੀ ਇਸ਼ਕ-ਮਜਾਜ਼ੀ ਵਾਲਾ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ਼ਕ-ਹਕੀਕੀ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ ਮੇਰੀ ਕਰਿਓ। ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਤੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਦਿਓ।

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੰਦ ਬਚਦੀ ਨਹੀਂ ਗੁਰ ਦਰਸ ਬਿਨਾਂ।

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੂੰਦ ਵਿਗੁਣਾ ਚਾਤਿਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਆਖਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੮

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂ ਸਕਦੀ ਤੇ ਹਰਨ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਤਨ ਮਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਰਹਿੰਦੀ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਿਓ ਤੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਿਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਨੂੰ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਵਿਛਾਵਾਂ,

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾ ਮਾਲਕਾ।

ਮੂ ਥੀਆਉ ਤਖਤੁ ਪਿਰੀ ਮਹਿੰਜੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥

ਪਾਵ ਮਿਲਾਵੇ ਕੋਲਿ ਕਵਲ ਜਿਵੈ ਬਿਗਸਾਵਦੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯੮

ਐਸੇ ਭਾਵ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹੋ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਏ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਨੇ, ਮੈਂ ਸੇਜ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਸੇਜ ਦੇ ਉਤੇ ਵਿਛਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਮੇਰੀ ਜਾ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਨਾ ਜਗਤ ਉਤੇ ਕੋਈ,

ਸਾਰਾ ਜਗ ਚੁੰਡ ਲਿਆ।

ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਹਰਿ ਮਿਲਣ ਕਉ ਕਿਉ ਦਰਸਨੁ ਪਾਈਆ ॥

ਮੈ ਲਖ ਵਿੜਤੇ ਸਾਹਿਬਾ ਜੇ ਬਿੰਦ ਬੋਲਾਈਆ ॥

ਮੈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੀਆ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਨ ਸਾਈਆ ॥

ਮੈ ਦਸਿਹੁ ਮਾਰਗੁ ਸੰਤਹੋ ਕਿਉ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਈਆ ॥

ਮਨੁ ਅਰਪਿਹੁ ਹਉਮੈ ਤਜਹੁ ਇਤੁ ਪੰਥਿ ਜੁਲਾਈਆ ॥

ਨਿਤ ਸੇਵਿਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪਣਾ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਈਆ ॥

ਸਭੇ ਆਸਾ ਪੂਰੀਆ ਗੁਰ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਈਆ ॥

ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਹੋਰੁ ਨ ਸੁਝਈ ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰੁ ਗੋਸਾਈਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯੮

ਧਾਰਨਾ - ਆਵਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ,

ਜੇ ਬਲ ਹੋਵੇ, ਤਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਮੈਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਖੁਦਾ ਹੈ, ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦਿਓ, ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਰਗਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਬਿਰਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਚਲਣਾ ਫਿਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਐਡੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਕਰਦਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਚੱਲ ਕੇ ਜਾਂਦਾ।" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ -

ਜਿਉ ਸਰਿਤਾ ਨਿਸਬਲ ਬਿਨ ਬਾਰੀ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਨਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਉਹਦੇ 'ਚ ਪਾਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਹੀਨ ਮਿਯੰਕ ਸਰਵਰੀ ਕਾਰੀ।

ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਰਮਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ -

ਜਿਉਂ ਅਨਾਥ ਬਿਨ ਭਰਤਾ ਨਾਰੀ।

ਨੌਜਵਾਨ ਨਾਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅਨਾਥ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ -

ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਸੈਂ ਬਿਨ ਦੇਹ ਹਮਾਰੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਦੇਹ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ -

ਜੇ ਹੋਵੈ ਬਲ ਤਨ ਬਿਖੈ ਆਵਹੁੰ ਸਿਰ ਕੇ ਭਾਰ।

ਜੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਬਲ ਹੁੰਦਾ, ਸੰਸਾਰ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪੈਰੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ। ਐਸੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਦੇਖੇ ਨੇ ਨਾਨਕ ਮਤੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਬਾਣਾ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਲ ਐਸੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗੁਰੂ 'ਤੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਕੀਹਦੇ ਉਤੇ ਦਇਆਲ ਹੈ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪੇ ਹੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੀਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਟਰੈਕਟਰ ਲੈ ਕੇ, ਕਾਹਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੁਣ ਵਾਂਗੂੰ ਕਾਰਾਂ ਦੱਬੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰਿਆ ਟਰੈਕਟਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪਰ੍ਹੇ, ਉਹ ਪੁੱਲ ਲੰਘ ਕੇ ਉਥੋਂ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਉਥੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਥਾਰੂ ਲੋਕ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ, ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਘਰਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਰਹੇ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾਹੁਣ ਲੱਗਣਗੇ ਨਦੀ 'ਚ। ਦਮ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ, ਟਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ, ਕਈ ਜਣੇ ਸੀ। ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਉਥੋਂ ਹੀ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ। ਸਿਰ ਦੇ ਕੋਲ ਲਕੀਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਕਰਨ, ਫੇਰ ਲੰਮੇ ਪੈ ਜਾਣ, ਫੇਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਕਰਨ, ਫੇਰ ਪੈ ਜਾਣ। ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - 'ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ.....।' ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਦਾ ਕਲਸ ਦਿਸ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੋਂ ਕਲਸ ਦਿੱਸ ਗਿਆ ਫੇਰ ਉਹ ਪੈਰਾਂ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਾਰ ਤੁਰਦੇ ਸੀ, ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ। ਅਗਾਂਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਰੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਛਾਤੀਆਂ 'ਚੋਂ ਖੂਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਲੱਗ-ਲੱਗ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ। ਜੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਈਸ਼ਟ ਕੋਲ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਾਖੋਲ ਜਿਹਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਹੀ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ 'ਚ ਬਲ ਹੋਵੇ -

ਤਨੁ ਤਪੈ ਤਨੁਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਬਲੰਨਿ ॥

ਪੈਰੀ ਥਕਾਂ ਸਿਰਿ ਜੁਲਾਂ ਜੇ ਮੂੰ ਪਿਰੀ ਮਿਲੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤੁਰਦਾ-ਤੁਰਦਾ ਥੱਕ ਜਾਵਾਂ

ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੈਂ ਸਿਰ ਲਾ ਲਵਾਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਤੁਰਾਂ, ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਸਿਰ ਬਣ ਜਾਣ।

ਸੋ ਐਡਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਏਸ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਜਿਹਨੂੰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੭

ਉਹ ਪੀੜਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪੀੜ ਦੀ ਦਵਾਈ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਓ ਬਾਣ ਲੱਗ ਕੇ,
ਦਾਰੂ ਏਸ ਦੀ ਵੈਦ ਨਾ ਜਾਣੇ।

ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਵੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ ॥

ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੭੯

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਵੈਦ ਨੂੰ, ਵੈਦ ਜੀ! ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਮੇਰੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਸੋ ਐਸਾ ਬਾਣ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਾਗੈ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵੈ ॥

ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਿਸੁ ਵੇਦਨ ਹੋਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੩

ਆਸ਼ਕਾਰਾ ਨਵ ਨੀਸ਼ਾਨੀ ਐ ਪਿਸਰ,

ਨੌਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਨੌਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆ 'ਚ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ -

ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਾਗੈ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵੈ ॥

ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਿਸੁ ਵੇਦਨ ਹੋਵੈ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਕਾਨ ਲਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਵੈਦੁ ਕਿ ਜਾਣੈ ਕਾਰੀ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੩

ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤੀਰ ਲੱਗ ਗਏ ਵੈਦ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ, ਪੱਟੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਹੰਝੂ ਕੱਢ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੇਰਾ ਖੁਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਅੱਲਾਹ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਉਪਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਰਾਇ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਜੋ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹੋ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮਿਲਾਪ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਵਸਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰੀ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਾ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ।

ਉਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਤੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਣ। ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤਾਂ ਐਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਨੀਰ ਨਹੀਂ ਬੰਮਦਾ ਜਦੋਂ ਆਪ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗਲਾ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਬੜੀ-ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੰਭਲ ਕੇ ਫੇਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਗਲ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਨੇਤਰਾ 'ਚੋਂ ਜਲ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ 'ਚ ਕੱਟ ਰਹੇ ਨੇ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਮਝ ਲਓ ਐਸੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਜਦੋਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੈਦਪੁਰ ਹੋ, ਏਮਨਾਬਾਦ। ਏਸ ਸੇਧ ਨੂੰ ਹੀ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਐਸ ਤਰਫ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਮਾਂ ਦਾ, ਨਾ ਪਿਉ ਦਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਵਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਇਹ ਨੇਤ ਹੈ-

ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤ ਦਾ ਭੁਖਾ।

ਪਿਆਰ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਹ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

**ਧਾਰਨਾ - ਰੱਬ ਵਸ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ,
ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰੀਆਂ।**

**ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬਹੁਤ ਘਿਣਾਵਣੇ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬੇਦ ਪੜਾਵਣੇ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਧਰਤੀ ਧਾਈਐ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਕਿਤੈ ਸਿਆਣਪੈ ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬਹੁਤਾ ਦਾਨੁ ਦੇ ॥
ਸਭੁ ਕੋ ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰਾ ॥
ਤੂ ਭਗਤਾ ਕੈ ਵਸਿ ਭਗਤਾ ਤਾਣੁ ਤੇਰਾ ॥**

ਅੰਗ - ੯੬੨

ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੋਹ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਸ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਮਿਸ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ, ਜਦੋਂ ਐਨੀ ਬੇਨਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ, ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਠੀਕ ਹੈ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ, ਪਰ ਉਥੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਹੈਗੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਹੈਗੇ; ਪਿਤਾ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀਓ ਲੜਾਈ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ

ਤਾਂ ਲੜਨਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ, ਚਲੇ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਖੂਹ ਦੇ, ਸੋਹਣਾ ਥਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਥੇ ਆਪ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਮਿਲਿਓ। ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਂਦਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਰਦਾਨਾ! ਐਨੀ ਛੋਟੀ ਮੁੜ ਆਏ। ਕਿੱਥੇ ਨੇ ਪੁੱਤਰ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਥੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੌੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੋਲ ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮਸਤਕ ਲਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਂ ਨੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਬੁੱਕਲ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਜੋ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਨਿਕਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸਾਂਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵੀ ਕੱਪੜੇ ਭਿਉਂ ਦਿੱਤੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵੀ ਸਰੀਰ ਭਿਉਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਗਰ ਸੋਂ ਲਾਇ ਨੀਰ ਦ੍ਰਿਗ ਜਾਈ।

ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮਾਤਾ ਬਿਰਮਾਈ।

ਤਜਿ ਨ ਸਕਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਨਿਜ ਅੰਕਾ।

ਜਿਉਂ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਸ ਕਿਤਿ ਰੰਕਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੨੧

ਜਿਵੇਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪਾਰਸ ਲੱਭ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੱਫੀ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦੀ, ਹੱਥ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ -

ਅਸੁਪਾਤ ਸੋਂ ਭੀਗੇ ਅੰਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੨੧

ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਗਏ -

ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਵਾਹਿ ਉਮੰਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੨੧

ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਆ ਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਤੇ ਐਨੇ ਨੂੰ ਕਾਲੂ ਵੀ ਆ ਗਿਆ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਆਏ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਪਰਨਾ ਜਿਹਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਦੋ ਗਜ਼ ਤੇ ਇੱਕ ਤੇੜ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ ਨੰਗਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਰਨ, ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹ ਕੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹੇਗਾ ਸ਼ਰੀਕਾ, ਕਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਫਕੀਰੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਹੈ, ਕਿੱਡਾ ਤੇਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੀ ਤੇ 760 ਰੁਪਿਆ ਤੈਨੂੰ ਬਚਿਆ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ, ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ, ਕੱਪੜੇ ਲੈ ਕੇ ਪਾ ਲੈਂਦਾ। ਆਹ ਕੀ ਵੇਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਜੜ੍ਹ ਪੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਜਤ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚ। ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਾਲੂ ਦਾ

ਪੁੱਤ ਫਕੀਰ ਬਣ ਗਿਆ।

ਐਸੇ ਮਿਹਣੇ ਜੋ ਆਮ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ ਸਾਰੇ ਦਿੱਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹੀ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੋਲ ਹਟੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨਾਲ ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਦੋਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ, ਪਲੰਘ ਤੋਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਦਮ ਕਾਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਹਦਾ ਸੀਸ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਓਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗਿ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ,

ਨੈਨ ਅਨੰਦ ਕੇ ਨੀਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹੰਝੂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਰੁਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਗੇ। ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਗੱਦ-ਗੱਦ ਉਹਦੀ ਬਾਣੀ ਹੋ ਗਈ, ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ -

ਮਾਨਹੁ ਗਯਾਨ ਸਨੇਹ ਦੇ ਧਰਿ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸਰੀਰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਮਿਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਬ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਭਗਤ ਹੈ।

ਭਯੋ ਨਿਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਗਾਹੁ।

ਪੈਰਨ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਾਹੁ।

ਲੋਚਨ ਤੇ ਮੋਚਤਿ ਜਲਧਾਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰ ਵੱਗ ਰਹੀ ਹੈ -

ਪੁਲਕਤਿ ਦੇਹਿ ਨ ਬੋਲ ਉਚਾਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਗਲ ਰੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਰੁਮਾਂਚਿਕ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਰੋਮ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ -

ਭਗਤਨ ਕੇ ਨਿਜ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ।

ਦੇਤਿ ਦਾਸ ਕੇ ਵਡ ਵਡਿਆਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ ਬਹਿ ਜਾਓ ਪਲੰਘ 'ਤੇ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਵਲ ਬੈਠੋ, ਏਧਰ ਬੈਠੋ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਵਡਿਆਈ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੋਂ ਤੁਰਿਆ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਇਹ ਭਗਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਜਗ ਨਈ ਨ ਰੀਤੀ।

ਅਹੈ ਸਨਾਤਨ ਸਭਿ ਜੁਗ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਹੈ ਸਨਾਤਨ ਸਭਿ ਜੁਗ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤੀ ਹੈ -

ਪਾਂਡਵ ਹੁਤੇ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਰਾਊ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਿਯੇ ਬਸਿ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਾਊ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਵਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਸੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਖੁਦਾ ਹੋਂ, ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਮੁਸਮਲਮਾਨ ਦੇ ਘਰ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਖੁਦਾ ਓ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਹੋਂ, ਐਸੀ ਉੱਚੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਣੀ 'ਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ,

ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨਾ ਭਾਈ।

ਸਮੁੰਦ ਵਿਚੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਕੇ ਦੇਖੀ, ਜਦੋਂ ਚੀਨ-ਚੀਨ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਇੱਕ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅੰਦਰ ਸਰੀਰ ਦੇਖਿਆ-

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ ਹੋ, ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸੀ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਚੰਗਾ, ਭਾਈ ਤੂੰ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਹੋਇਆ।"

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਰਹੇ ਓ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀਗੇ ਪੂਰਨ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਏ।"

ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ, "ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੋ? ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ, ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਿਆ?"

ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਅਖੀਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ?"

ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ, ਆਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਹੁਲਾਰਾ ਵੱਜਿਆ, ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਲ ਦੇ ਦੋ ਕਤਰੇ ਆ ਗਏ। ਬੋਲ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰਮੁਖੋ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ -

**ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੯੫**

ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੀਗੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਮੇ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਰੂਪ। ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਨਾ ਤੁਸੀਂ, ਜਦੋਂ ਸੱਚਖੰਡ ਗਏ ਨੇ। ਉਥੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਭੇਦ ਜਾਣੇਗਾ ਉਹ ਮੇਰੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਨਹੀਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏਗਾ। ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇ ਤੂੰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਵਣ ਕਰਿਆ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹੋ, ਐਡੀ ਉੱਚੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ।

ਸੋ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ -

.....ਜੇਹਾ ਭਾਉ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੬੦੨

ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਕਰੋ -

**ਜਿਉਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੪/੧

ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਸੀਸੇ 'ਚ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਖੋਗੇ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਦਿੱਸੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਏਗੀ, ਉਸੇ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਰਸਨ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਹਨੂੰ ਭਾਵਨਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋ -

**ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੂੰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਿਰਪਾਲ ਸਨਾਤਨ।
ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪ।
ਸਾਹਿਨਸਾਹ ਭੂਪ ਕੋ ਭੂਪ।**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - ੪੭੫

ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਕਿਵੇਂ ਬੈਠ

ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈਂ, ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇ ਜੋਤੀ ਰੂਪ, ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹ, ਭੂਪਾਂ ਦਾ ਭੂਪ ਹੈਂ। ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੁੱਪ ਛਾ ਗਈ, ਕੋਈ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੋਂ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ, ਫੁਰਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਫੁਰਨਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਪੁੱਛਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਦੇਖੋ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਮਾਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਸੋਚੋ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਏਗਾ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਭਜਨ ਕਰੇ, ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ। ਕੋਈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਦੇਖ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਹ ਪਰਨਾ ਜਿਹਾ ਤੇੜ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤੇ ਉੱਤੇ ਆਹ ਦੇ ਗਜ਼ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਦੀ ਰੀਤ ਤੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤੂੰ ਰਹਿ ਇੱਥੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਨਾ ਚਾਕਰੀ ਦਾ ਪਰ ਤੂੰ ਕੰਮ ਬੜਾ ਖਰਾਬ ਕਰਿਆ ਬਈ ਕਿੱਡਾ ਸੋਹਣਾ ਉਥੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਬਚਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਲੁਟਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਕੀ ਖਾਣ, ਉਥੇ ਹੀ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ ਉਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ, ਕਹਿੰਦਾ-ਕਹਿੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਰਤੀ ਮਾਇਆਕਾਰ ਸੀ ਸਾਰੀ ਉਹਦੀ। ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਇਹ ਸਨੇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੁੱਤਰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੇ ਜਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੇ। ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹੋਵਾਂ, ਬਹੁਤਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾਵਾਂ ਤੇ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਧਨੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਵਪਾਰੀ ਹੈ ਵੱਡਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਜੇ ਆਪ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮਾਮਲਾ ਮੈਂ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ, ਨਾ ਵਟਾਈ ਲਵਾਂਗਾ, ਉਹ ਜੱਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਮਾਫੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ। ਤੁਸੀਂ ਉੱਥੇ ਖੇਤੀ ਕਰੋ ਬੈਠ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ, ਜ਼ਮੀਨ ਬੜੀ ਉਪਜਾਊ ਹੈ, ਖੂਹ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਖੇਤੀ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਬੀਜ 'ਤੇ ਆਈ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਮੁੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਨਾਨਕ ਜੀ! ਕਿੱਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਓਧਰ, ਮੁਰੱਬੇ ਵਗੈਰਾ ਲੈ ਲਏ, ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਓ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੁਰੱਬੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨੇ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਖੇਤ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਨ

ਹੈ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਕਿਰਸਾਣ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਬਣੀ ਹੁਣ ਫੁਰਨਾ ਨਾ ਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਰਸਾਣ ਬਣ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਹਲ ਚਲਾ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹਾਲੀ ਬਣ ਕੇ। ਹਲ ਕਾਹਦਾ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਤਿਨਾਮ ਕਹਿ, ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਹਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤ। ਜਿਹੜੀ ਸੁੱਭ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹਦੀ ਮੈਂ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਜਿਹੜੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਤਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਦਾ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤਨ ਨੂੰ ਖੇਤ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਬੀਜ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਹ ਬੀਜ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਹਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥
ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੧

ਜਿਹਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਬੀਜ ਮੈਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੁਹਾਗਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਫੇਰ ਇਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਗੋਡੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਮੈਂ ਭਉ ਦੇ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਗੋਡੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਨੌਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ, ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ, ਨਮਸਕਾਰ ਭਗਤੀ, ਅਰਦਾਸ ਭਗਤੀ, ਅਰਚਣ ਭਗਤੀ, ਪੂਜਾ ਭਗਤੀ, ਸਖਾ ਮਿੱਤਰ ਭਗਤੀ, ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਰਗੀ ਭਗਤੀ, ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਕੇ ਭਗਤੀ ਤੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਿਟਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਦੇਣਾ।

ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਅਪਰਾ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਆਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਏਸ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੰਮ ਪਈ ਫੇਰ ਇਹ ਜਿਸ ਘਰ 'ਚ ਵੀ ਆਏਗੀ, ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਘਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹਦੇ ਭਾਗ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਆਪ ਵੀ ਖਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਖਲਾਏਗਾ, ਕਦੇ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ-

ਧਾਰਨਾ - ਬੀਜ ਪਾਉਣਾ ਓ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ,
ਵਾਤ ਕਰਨੀ ਐ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸ ਵਾਲੀ।
ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥
ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥
ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਮਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਹੈ ਇਹ ਸੁੱਭ ਕਰਨੀ ਦੀ ਹੈ, ਨੇਕ ਕਰਮਾਂ

ਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫਸਲ ਜੰਮ ਪਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਸਲ ਜੰਮਦੀ ਹੈ ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ -

ਜਿਸ ਨੇ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੫
ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥
ਅੰਗ - ੨੦੨

ਉਹਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ -

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ॥
ਸੇ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥ ਅੰਗ -
੧੮੬

ਉਹਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਝੂਠੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਸੱਚੇ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਜਿਹੜੇ।

ਜੇ ਸੱਚ ਨਾਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਭ ਝੂਠੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਫਜ਼ੂਲ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ, ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਕੋਊ ਹਰਿ ਸਮਾਨਿ ਨਹੀ ਰਾਜਾ ॥
ਏ ਭੂਪਤਿ ਸਭ ਦਿਵਸ ਚਾਰਿ ਕੇ ਝੂਠੇ ਕਰਤ ਦਿਵਾਜਾ ॥
ਅੰਗ - ੮੫੬

ਝੂਠੇ ਪਾਖੰਡ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਝੂਠੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੱਚੇ ਤਾਂ ਓਹੀ ਨੇ -

ਸਚਾ ਅਮਰੁ ਸਾਚੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਸਚੇ ਸੇਤੀ ਰਾਤੇ ॥
ਅੰਗ - ੨੪੯

ਜਿਹੜੇ ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜਹਾਂਗੀਰ ਜੋ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ, ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਆਗਰੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਚੁੱਭਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਮੈਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਲੱਖਾਂ ਮੁਰੱਬਾ ਮੀਲ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਧਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਮੇਰੇ ਭਰੇ ਪਏ, ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰੇ ਪਏ, ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਬੰਦੇ ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਮਰਦੇ ਹੋਏ ਜੀਉਂਦੇ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ ਤੇ ਐਡੇ ਮੈਂ ਅਖਤਿਆਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ

ਹੈ ਮੇਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਆਪੋ।

ਅੱਜ ਕੈਂਪ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇੱਕ ਘਾਹੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੇ ਹੋਏ। ਚਾਉ ਜਾਗਿਆ ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੂੰ, ਪੈਰ ਧਰਤੀ ਨਹੀਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਗਦਾ। ਖੁਰਪਾ ਲਿਆ, ਦਾਤੀ ਲਈ ਤੇ ਇੱਕ ਤੰਗੜ ਲਿਆ, ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਬਚਾਏ ਹੋਏ, ਉਹ ਇੱਕ ਲੀਰ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਪੰਜ ਛੇ ਗੱਠਾਂ ਦੇ ਕੇ ਖੀਸੇ 'ਚ ਪਾ ਲਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਐਸੇ ਥਾਉਂ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਘਾਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੈਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਸੁੱਚਾ ਘਾਹ ਵੱਢ ਕੇ ਪੰਡ ਭਰੀ, ਪੰਡ ਭਰ ਕੇ ਗਰਮੀ-ਗਰਮੀ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਨੇ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਸੀਨੇ ਦਾ ਮੁਸ਼ਕ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਤੰਗੜ ਰੱਖ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ, ਉਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਕੈਂਪ ਅੱਗੇ ਦੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਉਹਦਾ ਟੈਂਟ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਖਬਰਦਾਰ! ਜੇ ਇਧਰ ਆਇਆ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਰੋਕੋ ਨਾ।

ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਇਹਨੂੰ ਆਉਣ ਦਿਓ ਮੇਰੇ ਪਾਸ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ। ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਲਿਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਘਾਹ ਦੀ ਪੰਡ ਸੁੱਟੀ ਤੇ ਨਾਲ ਲੀਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿਓ।

ਹੁਣ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ਇਹ ਗੱਲ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਜਨਮ ਮਰਨ 'ਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

"ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿਓ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

ਜਹਾਂਗੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਦੇਖ ਘਾਹੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੁੜ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਘਾਹ ਖੋਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਗਵਰਨਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਤੈਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਕੋਠੀਆਂ, ਮਹੱਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਨਾ ਜੰਮਣ ਮਰਨਾ ਇਹ ਮੇਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।"

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਨਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਹਾਡੇ ਤਾਂ ਸਭ

ਕੁਛ ਅਖਤਿਆਰ ਹੈ।"

ਅਖੀਰ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਘਾਹੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਾਂ ਭਾਈ। ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਓਸ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਚੁੱਕ ਲਏ, ਘਾਹ ਦੀ ਪੰਡ ਚੁੱਕ ਲਈ, ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਕਿ ਕਿੱਡੀ ਭਾਰੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋਈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਨਿਵ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੌਲਤਾਂ ਉਹਨੇ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਆਂ। ਰੋਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਬਚਨ ਸੁਣ ਲਏ ਸੀਗੇ ਸਾਰੇ ਤੇ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੰਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਇਹ ਘਾਹੀ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਇਹਨੇ ਪੰਡ ਸੁੱਟੀ। ਉਹ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੀ ਮੈਂ ਬਹੁੜ ਜਨਮ ਨਾ ਆਵਾਂ,
ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲੱਥਪੱਥ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਗਰਦ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੱਪੜੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਨੇ ਬਦਬੂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਿਆਰ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਜੱਫੀ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਸਿੱਖਾ ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ। ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਝਰਨੂਟਾਂ ਛਿੜ ਗਈਆਂ ਤੇ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਗਈ, ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਪੀਏ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੋਗੀ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਧੰਨ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਝੂਠਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਰੁੱਤ ਹੈ ਇਹ ਨਾਮ ਬੀਜਣ ਦੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰੁੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਲ੍ਹ ਆਇਓ ਰੇ
ਇੱਕ ਨਾਮ ਬੀਜ ਲਓ।

ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰਹੀਂ ਹੈਂ।
ਸਤਜੁਗਿ ਸਤੁ ਤੇਤਾ ਜਗੀ ਦੁਆਪਰਿ ਪੁਜਾਚਾਰ ॥
ਤੀਨੋ ਜੁਗ ਤੀਨੋ ਦਿਤੇ ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੪੯

ਅਬ ਕਲ੍ਹ ਆਇਓ ਰੇ ॥
ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੇਵਹੁ ਬੇਵਹੁ ॥
ਅਨ ਰੁਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ॥
ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਹੁ ਭੁਲਹੁ ॥
ਵਤ ਲਗੀ ਸਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਜੋ ਬੀਜੇ ਸੋ ਖਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੫

ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੧

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਪਿਤਾ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਜੋ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਇਸ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਦੁੱਖ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿੰਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਏ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਾਮ ਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੋਂ ਜਦੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਨੇ ਜਾਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਸੁੱਖੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਹੋਏ,

ਰੋਂਦੇ ਵੇਖੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦੁ ਰੋਆਇਆ ॥

ਪਰਸ ਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥

ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥

ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥

ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥

ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਡਉਰੁ ਵਾਇ ॥

ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਹ ਭਏ ਮਜੂਰ ॥

ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥

ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥

ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੩-੫੪

ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ, ਜੋ ਇੰਦਰ ਹੈ ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਦਾ ਸੁੱਖ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਦੱਸ ਖਰਬ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਰੋਂਦਾ ਸੀਗਾ -

ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ

ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦੁ ਲੁਭਾਇਆ ॥

ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੁਏ ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪੪

ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਪਾਟ ਗਿਆ, ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਬਦਸੂਰਤ ਹੋ ਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ - 'ਪਰਸ ਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥ ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥ ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥ ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਡਉਰੁ ਵਾਇ ॥ ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਹ ਭਏ ਮਜੂਰ ॥ (ਅੰਗ ੯੫੪) ' ਜਦੋਂ ਮਜੂਰ ਬਣ ਗਏ ਉਥੇ ਰੋਂਦੇ ਨੇ ਫੇਰ, ਸਾਲ ਭਰ ਰੋਂਦੇ ਰਹੇ। 'ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥' ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਕਲਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਦੁਆਪਰਿ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀਗੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ -

ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥

ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥

ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ ॥

ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ॥

ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥

ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥

ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ ॥

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥

ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਸੋ ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਹੈ ਉਹ ਲੇਖੇ 'ਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦਾ -

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਬਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਇਆ ਕਿਤੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? -

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੱਥੇ ਲੇਖਾ ਜਿੰਦੜੀ ਨੇ ਦੇਣਾ,

ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਓ ਨਾਲ ਜਾਵਣੀ।

ਕਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਛੱਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ ॥

ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ ॥

ਹੁਕਮ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਰਾਹਿ ਭੀੜੈ ਅਗੈ ਜਾਵਣਾ ॥

ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ ॥

ਕਰਿ ਅਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੧

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਬਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਇਹਨੇ ਕਿਤੇ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਆਹ ਰੂਪ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਮਕਾਨ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਨੇ ਉਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ, ਨਗਨ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪਾਂ ਦਾ, ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਛਾਪਾ ਹੋਏਗਾ, ਧੱਬੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ, ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦੇਖਣਗੇ। ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਫੇਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਛਾਵੋਂ ਬੈਠੋ, ਵਣਜ ਕਰ ਲਓ। ਸੌਦਾ ਪੱਤਾ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ, ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਰੱਖ ਲਓ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵਣਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਹਾਣੁ ਹਟੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ ..... ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਉਮਰ ਹੈ ਇਹ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹੱਟੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ -

.....ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਧੁ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵੱਥ ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ,

ਲੇਖ ਜਿਹੜੇ ਗੁਣ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ -

ਸੁਰਤਿ ਸੋਚ ਕਰਿ ਭਾਂਡਸਾਲ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਤਿਸ ਨੇ ਰਖੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਸੁੱਚੀ ਸੁਰਤੀ ਦੇ ਅਸੀਂ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਸੁੱਚੀ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ -

ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨ ਹਸੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਬੈਠ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਵਣਜ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਫਿਰਨ ਤੁਰਨ ਦਾ ਹੈ ਸੁਭਾਅ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਥੋਂ ਘੋੜੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰੋ ਓਧਰ ਵੇਚ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਓਧਰੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਏਧਰ ਵੇਚ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਅਸੀਂ ਵਪਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ -

ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ ਸਉਦਾਗਰੀ ਸਤੁ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ ॥
ਖਰਚੁ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਮਤੁ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਕਲੁ ॥
ਅੰਗ- ੫੯੫

ਜਿਹੜੇ ਧਰਮ ਗੁੰਥ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਡੀ ਸੌਦਾਗਰੀ ਹੈ। ਸਤੁ, ਸੰਤੋਖ, ਧੀਰਜ, ਧਰਮ, ਵਿਚਾਰ; ਇਹ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਘੋੜੇ ਨੇ। ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦਾ ਖਰਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਕਾਲ ਦਾ ਗੁਲੇਲਾ ਆ ਕੇ ਵੱਜ ਜਾਏ -

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥
ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥
ਅੰਗ - ੨੫੪

ਸੋ ਜਦੋਂ ਕਾਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖਿ ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਜਦੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਕਰਕੇ ਬੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਫੇਰ ਮਹੱਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖ ਤੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਸੀ, ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਆ ਕੇ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਕਿੰਨੀ ਭਾਰੀ ਬੱਚਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੋ ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। 760 ਜਦੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਨੌਕਰੀ ਆਪ ਦੀ ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰ ਲਓ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ -

ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੰਮੁ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੫

ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਿੱਤ ਲਾ

ਕੇ ਚਾਕਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ। ਸਾਰੇ ਉਹਦੀ ਜੋਤੀ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ -

ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ ਤਾ ਕੇ ਆਖੈ ਧੰਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣ ਵੰਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੫੯੫

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਨਦਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਹੈ ਨਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਪਿਤਾ ਜੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਸਾਧੂ ਬਣੇ 'ਚ ਰਹੋ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੇ ਖਿਆਲ ਐਸੇ ਨੇ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੇ ਸਾਧੂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਸਾਧੂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਸੀ ਇਹ ਤੁਅਸਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਧੂ ਇਹਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਧੂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲੰਗਰ ਚਲਾਓ ਲੰਗਰ ਚਲਾ ਕੇ ਉਥੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਗੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਜਗੀਰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ। ਜਿੰਨੀ ਧਰਤੀ ਰੋਕਣੀ ਹੈ ਰੋਕ ਲਓ ਉਹਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਨਾਲ। ਮੁਜਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਹਿੱਸਾ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਓ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਲੰਗਰ ਐਡਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਕਦੇ ਤੋਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜਦ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਜੀਵ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਨੇ ਰੋਜ਼। ਕਹਿੰਦੇ, ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। 42 ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, 42 ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਪਰ, ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਇਸ ਲੰਗਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਰਾਇ ਜੀ-

ਧਾਰਨਾ - ਚਿੰਤਾ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਓਸਨੂੰ,
ਜਿਹਨੇ ਇਹ ਜਗ ਸਾਜਿਆ।

ਪੁਰਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤਟਾਂ ਮੇਘਾਂ ਖੇਤਾਂਹ ॥
ਦੀਪਾਂ ਲੋਆਂ ਮੰਡਲਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਰਭੰਡਾਂਹ ॥
ਅੰਡਜ ਜੋਰਜ ਉਤਭੁਜਾਂ ਖਾਣੀ ਸੋਤਜਾਂਹ ॥
ਸੋ ਮਿਤਿ ਜਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ਸਰਾਂ ਮੇਰਾਂ ਜੰਤਾਹ ॥
ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕੈ ਸੰਮਾਲੇ ਸਭਨਾਹ ॥
ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਚਿੰਤਾ ਭਿ ਕਰਣੀ ਤਾਹ ॥
ਸੋ ਕਰਤਾ ਚਿੰਤਾ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਉਪਾਇਆ ਜਗੁ ॥
ਤਿਸੁ ਜੋਹਾਰੀ ਸੁਅਸਤਿ ਤਿਸੁ ਤਿਸੁ ਦੀਬਾਣੁ ਅਭਗੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਟਿਕਾ ਕਿਆ ਤਗੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੨

ਚਲਦਾ.....

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ

ਰੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਐਕਟਿੰਗ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ

ਬਾਬਾ ਜੋ., ਫ.ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਮੋਰਿੰਡਾ

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਸੰਤ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਭਗਤ, ਕਰਮਯੋਗੀ, ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰਕ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ, ਪੁਜਾਰੀਵਾਦ, ਕਰਮਕਾਂਡ, ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਤੇ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਾਹਰੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਹਮਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਦੂਸਰੇ ਬਨੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਪੁਜਾਰੀ, ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਭੌਲੀ-ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵੀਂ ਹੱਥੀਂ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਸੀ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਇਹਨਾਂ ਕਰੂਪ ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਮਾਨਵੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

"ਜਾਤੀ-ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਵਰਗ ਪੀੜਤ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੂਜਾ ਉਪਾਸਨਾ ਤੇ ਰੋਕ ਸੀ। ਮਨੁੱਖਵਾਦੀ ਸੋਚ ਹਾਵੀ ਸੀ। ਉਚ-ਨੀਚ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਅਛੂਤ ਅਤੇ ਸੰਕੁਚਿਤ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮਾਜ ਪੁੱਟ ਰਿਜਾ ਸੀ, ਜੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਖੜੋਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਿਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੂੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਨਵ ਜਾਗਰਣ ਦੀ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਫੈਲਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਸੂਦਰਾਂ, ਨਿਮਨ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਣਗੌਲੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਭਗਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕ-ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ। ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਸੀ।"

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਚਾਹੇ ਉਸਦਾ ਧੁਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕਤਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਅਤੇ ਦਰਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਬਾਣੀ ਨੇ ਖੜੋਏ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿਨ-ਪਰ-ਦਿਨ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਧਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਣ-ਕਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਉਚ-ਨੀਚ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ-ਸੂਦਰ, ਰਾਜਾ ਰੰਕ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਤਾਂ ਰੂਪ ਹਨ ਫਿਰ ਇਹ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਕਿਉਂ? ਸੂਦਰਾਂ, ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਅਛੂਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਧੰਦਾ ਹੋਛਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ, ਸਗੋਂ ਭਗਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਚਮਾਰ ਜਾਤ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਿਪੜਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ 'ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਕਹਿਆ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ

ਦਾ ਹੱਕ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਜਾਤੀ ਓਛਾ ਪਾਤੀ ਓਛਾ ਓਛਾ ਜਨਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥

ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੬

ਜਾ ਕੇ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਢੇਢ ਸਭ ਢੇਰ ਢੇਵੰਤ

ਫਿਰਹਿ ਅਜਹੁ ਬੰਨਾਰਸੀ ਆਸ ਪਾਸਾ ॥

ਆਚਾਰ ਸਹਿਤ ਬਿਪ੍ਰ ਕਰਹਿ ਡੰਡਉਤਿ

ਤਿਨ ਤਨੈ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾਸਾਨ ਦਾਸਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੩

ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਤੇ ਤਰੁੱਠਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਛੱਤਰ ਧਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੀਚ ਜਾਤ ਵਾਲਾ ਵੀ ਪੂਜਣਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚੀ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਵੀ ਉਸ ਅੱਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਸਮੱਸਤ ਵਿਸ਼ਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ ਮਾਥੈ ਛਤੁ ਧਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੦੬

ਦਾਰਿਦੁ ਦੇਖਿ ਸਭ ਕੇ ਹਸੈ ਐਸੀ ਦਸਾ ਹਮਾਰੀ ॥

ਅਸਟ ਦਸਾ ਸਿਧਿ ਕਰ ਤਲੈ ਸਭ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੮

ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤੀ ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਚੇਤੰਨਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। 'ਜੀਓ ਅਤੇ ਜੀਣ ਦਿਉ' ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰੋ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਡਰਾਓ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣਾਉ ਜੋ ਬੇ-ਗਮ ਹੋਵੇ।

ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੇ ਨਾਉ ॥

ਦੁਖੁ ਅੰਦੋਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਠਾਉ ॥

ਨਾਂ ਤਸਵੀਸ ਖਿਰਾਜੁ ਨ ਮਾਲੁ ॥

ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ ॥ ੧ ॥

ਅਬ ਮੋਹਿ ਖੂਬ ਵਤਨ ਗਹ ਪਾਈ ॥

ਉਹਾਂ ਬੈਰਿ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ॥

ਦੋਮ ਨ ਸੇਮ ਏਕ ਸੇ ਆਹੀ ॥

ਆਬਾਦਾਨੁ ਸਦਾ ਮਸਹੂਰ ॥

ਉਹਾਂ ਗਨੀ ਬਸਹਿ ਮਾਮੂਰ ॥ ੨ ॥

ਤਿਉ ਤਿਉ ਸੈਲ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ॥

ਮਹਰਮ ਮਹਲ ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ ॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥

ਜੋ ਹਮ ਸਹਰੀ ਸੁ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੪੫

ਇਸ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਖਦਾ ਹੋਇਆ ਇਨਕਲਾਬੀ ਭਾਂਬੜ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੇ ਧਰਮ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਉਚ-

ਨੀਚ, ਪ੍ਰਾਧੀਨਤਾ, ਹਰਖ ਸੋਗ, ਦੂਈ-ਦਵੈਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਕੇ ਨਵੀਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਆਰੋਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹੋ ਹੀ ਸੱਚੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਸੈਕੂਲਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਹਰ ਇੱਛਕ ਆਪਣੇ ਲਈ ਲੋਚਦਾ ਹੈ?

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਵਨ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਖੰਡਨ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗਵਾਰ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੇ ਬੋਲ ਕਿਸੇ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਨਿਰਮਲ ਸੱਚ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਨੇਹ, ਸਹਿਯੋਗ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅਮਰ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਾਰੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ-ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸਬੰਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ।

ਸਹ ਕੀ ਸਾਰ ਸੁਹਾਗਨਿ ਜਾਨੈ ॥

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਸੁਖ ਰਲੀਆ ਮਾਨੈ ॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਇ ਨ ਅੰਤਰੁ ਰਾਖੈ ॥

ਅਵਰਾ ਦੇਖਿ ਨ ਸੁਨੈ ਅਭਾਖੈ ॥

ਅੰਗ - ੭੯੩

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਗੁਣ-ਸਰਗੁਣ ਭਗਤੀ ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾਪ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਦਵੰਧ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਪਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨਾਲ ਸੇਵਕ-ਸੁਆਮੀ, ਮਿੱਤਰ, ਪ੍ਰੇਮੀ, ਪਤੀ-ਪਤਨੀ, ਮਾਂ-ਪੁੱਤ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ 'ਅਨਿਨ ਭਗਤੀ' ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਸਤਿਸੰਗ, ਆਪਾ ਵਾਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਸੂਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੱਧਤੀ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਮਿਟਾ ਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਸਬਰ-ਸਬੂਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਜੀ ਰਾਮਮਯੀ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣ, ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮਦਮਸਤ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਮਹਿ ਉਦਾਸ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਪਰਮਤੱਤ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅੰਤਤਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੀ ਝਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਡੁੱਲ੍ਹ-ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ -

ਜਉ ਹਮ ਬਾਂਧੇ ਮੋਹ ਫਾਸ ਹਮ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਨਿ ਤੁਮ ਬਾਧੇ ॥

ਅਪਨੇ ਛੂਟਨ ਕੋ ਜਤਨੁ ਕਰਹੁ ਹਮ ਛੂਟੇ ਤੁਮ ਆਰਾਧੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੮

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਸੀ ਕਿ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਬੜੇ ਨਿਹੋਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਨੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਜੇਕਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਭੁੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਤੂੰ ਨਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਪੀ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਬਖਸ਼ਦ ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ -

ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ ਮੋਹੀ ਤੋਹੀ ਅੰਤਰੁ ਕੈਸਾ ॥

ਕਨਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ ॥ ੧ ॥

ਜਉ ਪੈ ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ ਅਹੇ ਅਨੰਤਾ ॥

ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਹੁੰਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੩

ਐਨੀ ਇਕਮਿਕਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਸੀ। ਜਗਹ-ਜਗਹ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ, ਜੋਦਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਦਾ ਖਿਮਾ ਦੇ ਹੀ ਜਾਚਕ ਬਣੇ ਰਹੇ-

ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ

ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥

ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ

ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੬੯੪

ਤੁਮ ਚੰਦਨ ਹਮ ਇਰੰਡ ਬਾਪੁਰੇ ਸੀਗਿ ਤੁਮਾਰੇ ਬਾਸਾ ॥

ਨੀਚ ਰੁਖ ਤੇ ਉਚ ਭਏ ਹੈ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਨਿਵਾਸਾ ॥ ੧ ॥

ਮਾਯਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥

ਹਮ ਅਉਗਨ ਤੁਮ ਉਪਕਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੬

ਨਿਰਮਲਤਾ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਆਪ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਰਾਣੀ ਝਾਲਾਂ ਬਾਈ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਾਣੀ ਝਾਲਾਂ ਬਾਈ ਨੇ ਜੱਗ-ਹਿਤ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਜੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਸ ਦਿੱਤਾ, ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਹਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਭੋਜਨ ਛਕਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਹੋਭਾਵ ਵਿੱਚ ਉਚਾਇਆ -

ਐਸੀ ਲਾਲ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਕਰੈ ॥

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ ਮਾਥੈ ਛਤੁ ਧਰੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥

.....
ਨੀਚਹ ਉਚ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦੁ ਕਾਹੂ ਤੇ ਨ ਡਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੬

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ, ਪੀੜਾ ਦੇਣਾ, ਪਰ ਨਿੰਦਾ, ਪਰ ਨਾਰੀ-ਗਮਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨੀਚ ਕਰਮ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ਰਾਬ ਜੇਕਰ ਗੰਗਾ ਜਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਪੀਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।

ਸੁਰਸਰੀ ਸਲਲ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਰੁਨੀ ਰੇ ਸੰਤ ਜਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਪਾਨੰ ॥

ਸੁਰਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ਨਤ ਅਵਰ ਜਲ ਰੇ

ਸੁਰਸਰੀ ਮਿਲਤ ਨਹਿ ਹੋਇ ਆਨੰ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੩

ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਸਿਕ, ਬੈਰਾਗੀ ਅਤੇ ਜਾਗ੍ਰੂਤ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਵੈਦ ਹੋਵੇ। ਹਉਮੈ ਦੇ ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋਵੇ। ਭਗਤ ਹਰੀ ਜਸ, ਹਰੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ

ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਭੂ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਤ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਆਮ ਦੁਨਿਆਵੀ ਜੀਵ 'ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ' ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ ਉਚੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ 'ਚਉਥੈ ਪਦ' ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਝਗੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਕਦੇ ਖਿਮਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

ਜੇ ਓਹੁ ਅਠਸਿਠ ਤੀਰਥ ਨਾਵੈ ॥

ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਸਭ ਬਿਰਥਾ ਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਸਾਧ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਕੈਸੇ ਤਰੈ ॥

ਸਰਪਰ ਜਾਨਹੁ ਨਰਕ ਹੀ ਪਰੈ ॥

ਨਿੰਦਾ ਕਹਾ ਕਰਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਪਰਗਟਿ ਪਾਹਾਰਾ ॥

ਨਿੰਦਕੁ ਸੋਧਿ ਸਾਧਿ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥

ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਪਾਪੀ ਨਰਕਿ ਸਿਧਾਰਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੫

ਅਸੀਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ, ਨਿੰਦਿਆ, ਬਖੀਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਚਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਖੂਹ ਦੇ ਡੱਡੂ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸੀਮਿਤ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੀ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਗਤ ਹੀ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕੂਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ ਕਛੁ ਦੇਸੁ ਬਿਦੇਸੁ ਨ ਬੁਝ ॥

ਐਸੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਖਿਆ ਬਿਮੋਹਿਆ

ਕਛੁ ਆਰਾ ਪਾਰੁ ਨ ਸੁਝ ॥

ਮਲਿਨ ਭਈ ਮਤਿ ਮਾਧਵਾ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥

ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭ੍ਰਮੁ ਚੁਕਈ ਮੈ ਸੁਮਤਿ ਦੇਹੁ ਸਮਝਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੪੬

ਅਸੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਾਰ ਤਾਂ ਹੀ ਲੈ ਸਕਾਂਗੇ ਜੇਕਰ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿੱਥੋਂ ਸਾਨੂੰ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਉਲਟ ਮਨਮੱਤ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪਸੂ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-

ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਮਾਧਉ ਜੈਸੇ ਮਧੁਪ ਮਖੀਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੬

ਅਸੀਂ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਦੁਬਿਧਾ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਕਾ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਸੌਖਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੱਜ ਵਿਸ਼ਵ ਸਮਾਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਰੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ,

ਸਰੀਰਿਕ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਾਗਲ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕਾਮ, ਚਾਮ ਅਤੇ ਦਾਮ ਦਾ ਹੀ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ-ਭੋਗ ਦੇ ਥੱਕ-ਹਾਰ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਤਿਲਮਿਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸੁੱਖ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਤਨਾਅ ਰਹਿਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਭਾਵ ਤਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਧਨ ਲੱਭਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਤਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਾਨਵ ਮਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਨਾਵ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਟ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣਾ ਹੀ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਦਉਪਯੋਗ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਾਰੂ ਅਥਵਾ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਪਰਖ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਪੂਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਹ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਤਮਸਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਰੂਹਾਨੀ (ਆਤਮ) ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੋਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਛੂਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਪੱਕੀਆਂ ਰੂੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਅਤਿਅੰਤ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਦਮ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹਰਿ ਜਪਤਿਆ ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਪਾਇ ॥

ਰਵਿਦਾਸੁ ਚਮਾਰੁ ਉਸਤਿਤ ਕਰੇ

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਨਿਮਖ ਇਕ ਗਾਇ ॥

ਪਤਿਤ ਜਾਤਿ ਉਤਮੁ ਭਇਆ

ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਪਏ ਪਗਿ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੭੩੩

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ - (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 64 'ਤੇ)

ਪਦਮਾ

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 62)

੪.

ਸੋ ਡਢਵਾਲਣੇ! ਮਨ ਵਧੇ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਕਰ। ਫਕੀਰ ਰੱਬੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਧਣੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਜਗਤ ਖੁਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਬੋਕਦੀ ਹੈਂ, ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਕੁਪਾਹ ਹਾਸਾ ਨਾ ਹੱਸੀਂ ਜੋ ਪਈ ਝੰਬੀਵੇਂ ਤੇ ਛੁਟਵੇਂ?

ਰਾਣੀ ਡਢਵਾਲਣ - ਵਾਹ ਪੰਡਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ! ਆਖੀ ਤਾਂ ਕਲੇਜਾ ਸਹਿਮ ਨਾਲ ਠੰਢਾ ਯਖ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹਈ, ਪਰ ਜ਼ਾਲਾ ਮੁਖੀ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਖਬਰੇ ਜੇ ਖਸਮ ਨੇ ਤੁਹਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਰਫਾਂ ਲਹਿ ਵੀ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਬੀ ਲਟ ਲਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਮੇਰੇ ਉੱਚੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਨਾ ਕਰੇ ਆਪ ਜੁ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਉੱਚਾ ਰੱਖਣਾ ਉਸ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ। ਹੈ ਨਾਂ? (ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ); ਪਰ ਹੁਣ ਦੀ ਘੜੀ ਕੌਣ ਦਿਲਗੀਰੀ ਕਰੇ?

ਸਨਿੱਕੋ (ਹੌਲੇ ਜਿਹੇ) ਕਾਸ਼! ਹੁਣ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਅੰਤਰ ਮੁਖ-ਮੁਖ ਦੀ ਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਰਾਣੀ ਡਢਵਾਲਣ (ਸੁਣ ਕੇ) - ਇਹ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਕੌਣ ਕੁਸਕੀ ਹੈ? (ਤੱਕ ਕੇ) ਅੱਛਾ! ਇਹੋ ਭਾਵੇਂ ਪੰਡਤਾਣੀ ਦੀ ਸਖੀ ਤੇ ਅੰਤਰਮੁਖ ਸਹੇਲੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੀ ਆਖਿਆ ਈ ਅੰਤਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ 'ਹੁਣ ਵਿੱਚ' ਸੁਖੀ ਜੀਵਾਂ? ਓ ਭੋਲੀਏ! ਅੰਤਰਮੁਖ ਅਗਲੇ ਜਨਮ, ਇਹ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਈ। 'ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ' ਬੱਸ ਇਹ ਨਸ਼ਾ ਇਸ ਜਨਮ ਲਈ ਬਤੋਰਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ, ਭਗਤੀ, ਪਿਆਰ, ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਕਮਾਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਜਨਮ ਤਾਂ ਇਹ ਨਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਨਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜੇਹਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਖਯਾਤ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ? ਜਿਸ ਲਈ ਜੋਗੀ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਤੇ ਤਪੀ ਤਪ ਸਾਧਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨੈਣੀਂ ਵੇਖ ਲਿਆ, ਕਿਸ ਨੇ? ਮੇਰੇ ਵਰਗੀ ਬੜ-ਬੋਲਣ, ਬੇਅਕਲ, ਗੁਸਤਾਖ ਨੇ, ਪਤੀ ਅਵੱਗਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨੇ, ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾ ਲਿਆ। ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੀ ਨੂੰ ਭੀ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਏ। ਏ ਨਸ਼ਾ ਕਲ ਦਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲਹਿਣ ਲੱਗਾ ਸਨਿੱਕੋ? ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਹਾਂ, ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਤਪ ਕਰਾਂਗੇ, ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਾਂਗੇ। ਏਸ ਜਨਮ ਖੁਸ਼ੀਆਂ; ਰੱਬ ਨੇ ਧਨ ਦਿੱਤਾ, ਧਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਪਤੀ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪਤੀ ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਪਤੀ ਦਿੱਤਾ, ਫੇਰ ਗੁਮਾਨ ਭਰੀ, ਅਭਿਮਾਨ ਭਰੀ, ਮਾਨਮਤੀ ਦੀ ਗਿੱਚੀ ਦੇ ਮਣਕੇ (ਤਾਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ) ਨਹੀਂ ਤੋੜੇ ਸੂ। ਆਪਣਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਸੂ, ਮੈਨੂੰ ਬਰੀਕ ਪੀਹ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬਰੀਕੀ ਨਹੀਂ ਸੁ ਦਿਖਾਈ, ਮੇਰੇ ਮੋਟੇ ਹਰਨਾਂ ਵਰਗੇ ਤੇ ਕੰਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਨੈਣ-ਕਟੌਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ - ਹਾਂ ਦਿੱਸਦੇ ਚਮਕਦੇ ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨਾਂ, ਜ਼ਾਹਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ

ਦਾਤ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਸੂ। ਕਿਉਂ ਸਬਿੱਕੋ! ਏਸ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਇਕ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦੱਸਅੰਤਰ ਮੁਖ! ਅੱਖਾਂ ਕਿਉਂ ਨੂਟ ਬੈਠੀ ਏਂ? ਮੀਟੇ ਛੱਪਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੋਤੀ ਨਾ ਕੇਰ, ਮੈਂ ਜੋਹਰੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਗੋਚਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹੁ ਖਾਂ, ਕੀ ਇਕ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਏਸ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ, ਇਕ ਪਾਪੀ, ਜਿਸਦੇ ਲੂੰ ਭੀ ਜੀਭਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਕਰਦਾ ਬੀ ਸ਼ੁਕਰ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਰਹੇ, ਕਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਹੋਵੇ ਆਪ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਬਲਦਾ ਭਾਂਬੜ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਅਭਿਮਾਨੀਆਂ ਨੂੰ। ਸਨਿੱਕੋ! ਇਸ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ, ਇਸ ਮਿਹਰ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਨੀ ਆਹੋ ਨੀ ਗਿਆਨਣੇ! ਇਸ ਮਿਹਰ ਦਾ ਅਘੁਮਾਨ ਨੀ, ਅਘੁਮਾਨ, ਨੀ ਨੀ ਮੈਂ ਭੁੱਲੀ, ਅਭਿਮਾਨ ਨੀ ਅਭਿਮਾਨ, ਕਾਫੀ ਹੈ, ਬੱਸ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਤੇਰੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਫੇਰ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ, ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਧਿਆਨ ਤੇ ਹੁਣ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਾਂਗੇ ਕਿਸੇ ਹੋ ਸੁਖ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਮਹੀਨ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵਾਂਗੀ, ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੈਗਲ ਹਾਂ, ਮੋਟੀ ਮੋਟੀ, ਫੁੱਲੀ ਫੁੱਲੀ, ਠੁੱਲੀ ਠੁੱਲੀ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰ ਸ਼ੁਕਰ ਬੱਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਸੂ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨ।

ਪਦਮਾ (ਗਲ ਟੁੱਕ ਕੇ) ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਕਟਾਖਯ ਗੁਹਸ ਹਨ।

ਰਾਣੀ ਡਢਵਾਲਣ - ਮੂੰਹ ਫਿੱਟੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹਾਂ ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਗਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਇਹ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਆਪਣੇ ਇਸ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ, ਉਤੋਂ ਅੱਜ ਹੋਰ ਨਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਸੀ ਕਮਲੀ ਉਤੋਂ ਪੀ ਲਈ ਭੰਗ।

ਰਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰਨ - ਮੇਰੀ ਵੀ ਸੁਣੋਂ! ਮੇਰਾ ਜੀ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਾਰ ਹੇਠ ਹੈ, ਰਾਜ ਉਪਦ੍ਰਵ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਧਰਾ-ਭਾਰ ਹਰਨ ਆਏ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨ ਆਏ ਹੋ, ਸੁਲ੍ਹਾ ਹੀ ਨਾ ਕਰੋ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਭਾਰੀ ਦਲ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭਾਰ ਹਰ ਦਿਓ। ਸੋ ਭੈਣੋ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਧਰਾ ਭਾਰ ਹਰਨ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ।

ਰਾਣੀ ਬਿਲਾਸਣ - ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਿਆ ਇੱਕ ਚਾਨਣਾ ਸੀ ਤੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਚਾਨਣਾ ਸੀ ਤੇ ਚਾਨਣ ਦੇ ਫੁੱਲ ਚਾਨਣੇ ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਢਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਖਾਕੀ ਜਾਮੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਸਾਖਯਾਤ ਗੁਰੂ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਮੰਤ੍ਰ ਲੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਯੰ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਨਿੱਤ ਜਾਪਦੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਜੀਭ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਇਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਕਿ ਜੁਗ ਜੁਗ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਇਹੋ ਹੈ।

ਰਾਣੀ ਡਢਵਾਲਣ - ਸਭੇ ਝਿਲ ਮਿਲ ਝਿਲ ਮਿਲ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਰਾਇ ਸੋ ਠੀਕ।

ਪਦਮਾ - ਮੇਰੀ ਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ, ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਭੀ ਕੀਤੀ ਹੈ?

ਸਾਰੀਆਂ - ਨਹੀਂ ਜੀ!

ਰਾਣੀ ਡਢਵਾਲਣ - ਸੁਣ ਨੀ ਪੜ੍ਹੀਏ ਗੁੜ੍ਹੀਏ! ਟਕੇ ਸੇਰੀ ਗੱਲ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੀ ਪਰਵਾਨੇ, ਪਰਵਾਨੇ ਜਾਣਨੀਂ ਹੈਂ ਨਾ? ਭੰਬਟ! ਇੱਕ ਤਾਂ ਲਾਟ ਵੇਖਦਿਆਂ ਲਾਟ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਲਾਟ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਹੋ ਪਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹੋ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ। ਉਹ ਪਰਖਦੇ ਪਰਖਦੇ ਖੰਭ ਸੜਵਾ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਕੋਲ ਪੁੱਜਣ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੋ ਗਈ ਕਰਕੇ ਸਿੱਕ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਵਧਦੀ ਸਿੱਕ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੀਏ, ਤੜਫਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਡਿੱਠੇ ਨੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਦੀਵੇ ਦੇ ਹੋਣਾ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਖੰਭ ਸੜੇ ਭੰਬਟ, ਤੜਫਦੇ ਤੇ ਸਹਿਕਦੇ ਤੇ ਲਾਟ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਦੂਰ ਸਿੱਕਦੇ ਤੇ ਸਿਸਕਦੇ।

ਪਦਮਾ - ਜੇ ਕੋਈ ਐਸੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜੋ ਪਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਰਖ ਕੇ ਪਰਖਦੇ ਸਾਰ ਲਾਟ ਵਿੱਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ?

ਰਾਣੀ ਡਢਵਾਲਣ - ਹਾਂ ਨੀ ਕੁੜੀਏ, ਆਹ ਨੀਂ, ਸੱਚੀਂ ਨੀ, ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਨੀ, ਨੀ ਤੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸਿਆਣੀ ਹੈਂ ਨੀ ਪੀਏ! ਲੈ ਹੁਣ ਪਰਖ, ਪਰ ਫੇਰ ਕੁਛ ਸਾਨੂੰ ਬੀ ਦੱਸੋਗੀ ਕਿ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏਂਗੀ। ਪਰ ਅਸਾਂ ਪਰਤਾਵੇ ਦੀ ਸੁਣ ਕੇ ਕੀਹ ਲੈਣਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ ਨਸ਼ਾ। ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਸਿਖ ਗਾਉਂਦੇ ਸੁਣੀਂਦੇ ਸਨ, ਸੋਲੈਲਈਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ। ਸਾਖਯਾਤ ਹੈ ਸਾਖਸ਼ਾਤ।

ਪਦਮਾ - ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੀ ਪਰਖ ਵੀ ਤੁਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਨੈ ਕਰਾਂਗੀ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਤਾਜਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਓ ਕਿ ਇਹ ਜੰਗ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੇ ਇਕ ਭਾਰੀ ਤਾਕਤ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣ ਜਾਵੇ।

ਰਾਣੀ ਡਢਵਾਲਣ - ਆਖਣਾ ਕੀ ਏ? ਇਹ ਪਹਾੜੀਏ ਮਾਹਣੂੰ ਖਿਨ ਤੋਲਾ ਖਿਨ ਮਾਸਾ, ਤਵੇ ਦੀ ਛਿੱਟ, ਪਲ ਭਟ ਸੂੰ ਸੂੰ, ਫੇਰ ਤੱਤੇ ਦਾ ਤੱਤਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੱਟੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਮੇਰਾ ਮੁਣਸ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹੋਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਪਰ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਵਰਤੂ? ਕੌਣ ਜਾਣੇ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੀ! ਤੇਰੀ ਸੁਭ ਹੈ ਤੇ ਹੋ ਬੀ ਜਾਊ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਰਕਾ ਮਾਰੀ ਭਬਕੀ, ਆਇਆ ਅੰਦਰਖਾਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦਿੱਲੀਓ, ਤਦ ਸਭ ਨੇ ਡੱਡੂਆਂ ਦੀ ਪਸੇਰੀ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫਸਾਦ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਨੁਰੰਗੇ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਲੜਾ ਮਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉੱਜ ਕਰੇ ਜਤਨ।

ਪਦਮਾ - ਫੇਰ ਜੇ ਅੱਗੋਂ ਭਗਵਾਨ ਕਰੇ ਪਰ ਇੱਕ ਵੇਰੀ ਸੁਭ ਜਤਨ ਹੋ ਜਾਏ।

ਡਢਵਾਲਣ - ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਕਰੀਂ, ਜੋ ਪਰਖ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਉਤਰੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਕੁਛ ਅਰਪਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਿਓ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੁਣਿਆ ਈ ਬੱਚੀਏ। ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਆਪਾ ਹੋਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੀਆਂ - ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਏ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਦਾ ਹੋ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਪਦਮਾ ਆਪਣੇ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜੀ ਆ ਗਏ।

ਪਦਮਾ - ਪਿਤਾ ਜੀਉ! ਅੱਜ ਅਸਾਂ ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਸੁਣੇ ਹਨ, ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਾਜਾ - ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਬੀ ਇਹੋ ਅਸਰ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਉਥੇ ਗਏ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਅਫਸੋਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜੇ ਕਿਉਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਰਚਾਰ ਪੂਰਨ ਤਿਆਗ ਵਿੱਚ ਬਿਰਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਭਾਰ ਹਰਨਾ ਲੋਚਦੇ ਹਨ। ਭੋਂ ਕਿ ਮਾਲ ਕਿਸ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪਦਮਾ - ਫੇਰ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਐਸੇ ਬੀਤ-ਰਸ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਜੋਗ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਏ।

ਰਾਜਾ - ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਨੂੰ ਬੀ ਕਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਵਾਕਾ ਨੇ ਮੋਹਿਆ ਹੈ।

ਪਦਮਾ - ਫੇਰ ਕੀ ਕਸਰ ਹੈ?

ਰਾਜਾ - ਪਰਮਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਪਰੀ ਓਪਰੀ ਸੁਲ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਵਿੱਚ ਚੌਧਰੀ ਬਣਿਆਂ ਰਹਾਂ। ਇੰਨਾਂ ਮੇਲ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲੋੜ ਉੱਠ ਜਾਵੇ।

ਪਦਮਾ - ਫੇਰ ਰਾਜੇ ਆਪ ਸਮਝ ਲੈਣ, ਇੱਕ ਨੌਕਰ ਦੇ ਵਸ ਨਾ ਪੈਣ।

ਰਾਜਾ - ਉਹ ਬੜਾ ਨਟਖਟ ਹੈ, ਸੱਪ ਹੈ ਲਿਫਣਾ ਤਿਲਕਣਾ ਤੇ ਗੁੱਝੇ ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ।

ਪਦਮਾ - ਪਰ ਜਦ ਮਾਲਕ ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ ਤਾਂ ਫੇਰ?

ਰਾਜਾ - ਠੀਕ ਹੈ ਬੇਟਾ! ਹੁਣ ਆਸ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਹੇਗੀ, ਪਰ.....।

ਪਦਮਾ - ਪਰ ਕਹਿ ਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਹੋ ਪਿਤਾ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ਜੀ?

ਰਾਜਾ - ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ?

ਪਦਮਾ (ਉੱਠ ਕੇ ਤੰਬੂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਗਈ, ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਨਿੱਕੇ ਸੀ, ਸੋ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਗੋਲੀਆਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰ੍ਹੇ ਸਨ, ਸੋ ਮੁੜ ਆਈ) - ਪਿਤਾ ਜੀਓ! ਲਾਗੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਰਾਜਾ (ਹੌਲੇ ਜਿਹੇ) - ਅਸੀਂ ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੇ ਮੋਹਰੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਤੋਂ ਕੰਨ-ਮਰੋੜੀ ਹੋ ਗਈ, ਅਸਾਂ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੀ ਚਾਲ ਟੁਰ ਪੈਣਾ। ਕੌਣ ਰਾਜ ਭਾਗ ਗੁਆਏ ਤੇ ਘਾਣ ਬੱਚਾ ਪਿੜਵਾਏ? ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਜੇ ਨਾ ਛਕਣ, ਸਿੱਖ ਨਾ ਬਣਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਬਣ ਬਣ ਕੇ ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜ ਗਏ ਤੇ ਜੇ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਭਾਗ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਨੂੰ ਨਰਕੀਂ ਠੌਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਾਕੀ! ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹਨ, ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਰਾਣੀਆਂ ਸਭ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਰਮਾ ਅਜਮੇਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਅਜੇ ਬੀ ਭੁਤਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਦਮਾ - ਪਿਤਾ ਜੀ! ਆਪ ਦੀ ਸੋਚ ਠੀਕ ਹੈ, ਜੇ ਕਦੇ ਉਹ ਈਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਯਾ ਬੀਤ-ਰਾਗ ਪਰ-ਸੁਆਰਥੀ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਬੀਰਤਾ ਨਹੀਂ?

ਰਾਜਾ - ਹੈ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਦਿਲ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਧੌਣਾਂ ਭਨਾ ਭਨਾ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ, ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਨਾਕਾਮਯਾਬੀ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੋਚ ਹੈ।

ਪਦਮਾ - ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਏ ਹੋ?

ਰਾਜਾ - ਹਾਂ, ਬੜੇ ਹੀ ਅੱਛੇ ਹਨ।

ਪਦਮਾ - ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਦੇਖਾਂ। ਜੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੋਣ, ਜੇ ਕਰਾਮਾਤ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤਾਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ ਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਰਾਜਾ - ਤੁਸੀਂ ਬੇਟਾ! ਜਾਓ ਮਿਲੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਿਲਣਾ ਸਤਿਸੰਗ ਹੈ, ਰਾਜਸੀ ਮਾਮਲੇ ਹੋਰ ਹਨ।

ਪਦਮਾ - ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਪੱਤਰ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।

ਰਾਜਾ - ਹਰਜ ਨਹੀਂ, ਭੇਜੋ।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਤੰਬੂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਸਨਿੱਕੇ ਆ ਗਈ।

ਪਦਮਾ - ਸਨਿੱਕੇ ਜੀ! ਮੈਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਲਈ ਹੈ।

ਸਨਿੱਕੇ - ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਸਨਿੱਕੇ ਨਾ ਸੱਦਿਆ ਕਰੋ।

ਪਦਮਾ - ਜੇ ਕਹੋ ਸੋ ਸੱਦਾਂ, ਪਰ ਕਿਉਂ?

ਸਨਿੱਕੇ - ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਮਾਨ ਕੌਰ ਬਣ ਗਈ ਹਾਂ।

ਪਦਮਾ - ਭੈੜੀਏ! ਕੱਲੀ ਕੱਲੀ!

ਸਨਿੱਕੇ - ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਅਜੇ ਤੁਸਾਂ ਸੋ ਗਜ਼ ਤੇ ਸੋ ਤਰਾਜ਼ੂ ਲਾਉਣੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਹਾਂ ਸਿੱਧੀ, ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਜਚ ਗਿਆ। ਚੰਬੇ ਹੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਉਸ ਸਦਾ ਖਿੜੇ, ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਦਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤੀਜ ਗਈ ਸਾਂ।

ਪਦਮਾ - ਉਹ ਭਲੇ ਪੁਰਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਸਾਨੀ?

'ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ' ਵਿੱਚ ਜੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ।

ਸਨਿੱਕੇ - ਹਾਂ, ਉਹੋ ਦਾਤਾ ਲੋਕ।

ਪਦਮਾ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸਨਿੱਕੇ - ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ -

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ।

ਹੁਕਮ ਹੈ ਤੇ ਸਾਧੂ ਜੀਭ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸਮਰੱਥ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰੇਗਾ। ਇਹ ਵਾਕ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੀਓ ਜੀ! ਉਹ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਡਲੇ ਬੱਚੇ ਹਨ।

ਪਦਮਾ (ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ) - ਹੱਛਾ ਸਨਿੱਕੇ!

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਫਿਰ ਸਨਿੱਕੇ! ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ।

ਪਦਮਾ - ਭੁੱਲ ਗਈ ਮਾਨ ਕੌਰ ਜੀ! ਦੱਸੋ ਹੁਣ ਦਰਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਚੱਲੀਏ?

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਜਦੋਂ ਆਖੋ, ਹੁਣੇ ਚੱਲੋ।

ਪਦਮਾ - ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਪਹਿਲੇ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜਣ ਤੇ ਹੈ।

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਆਗਯਾ ਮੰਗਣੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਵਿਹਲ ਦਾ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ?

ਪਦਮਾ - ਨਹੀਂ (ਝਿਜਕ ਕੇ) ਕੁਛ ਪਰਤਾ.....ਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਡਰ ਪਿਆਰੀਏ! ਪਰਤਾਵੇ ਲੈਣ ਕਿ ਉਹ ਦੇਣ? ਤਦੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਡਿੰਗੇ ਮਗਜ਼ ਨੇ ਅਜੇ ਕਈ ਵਲ ਫੇਰ ਖਾਣੇ ਹਨ, ਚੰਗਾ ਉਥੇ ਕਿਹੜੀ ਕਸਰ ਹੈ।

ਪਦਮਾ - ਇਹ ਲੈ ਚਿੱਠੀ, ਇਸਦਾ ਲਿਆ ਜਵਾਬ।

ਮਾਨ - ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹਾਂ?

ਪਦਮਾ - ਪੜ੍ਹ ਲੈ।

ਮਾਨ - ਉੱਚੀ ਵਾਚ ਕੇ -

ਸਾਰਾ? ਪੌਣਾ? ਦੂਜਾ ਗਾਉਣਾ?

ਨਰ ਨਾਰੀ ਬੇ ਦੋਨੋਂ ਭਉਣਾ?

ਕੁਛ ਖਾਧਾ ਕੁਛ ਲੈ ਕੇ ਸਉਣਾ?

ਉੱਤਰ ਦਿਓ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਉਣਾ?

ਖੂਬ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜੇ।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤ ਅਤਲਸੀ (ਖਰੀਤੇ) ਲਫਾਫੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਨੌਕਰਾਣੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਓ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਓ।

ਨੌਕਰਾਣੀ 'ਸੱਤ ਬਚਨ' ਕਹਿ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਕੁਛ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਜਵਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਜੇ ਮਾਨ ਕੌਰ ਨੇ ਖੋਹਲਿਆ ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਾਇਆਂ -

ਜਾਣੋ ਸਾਰਾ ਦੇਵ ਦੇਹ, ਪੌਣਾ ਮਾਨਸ ਦੇਹ। ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਜੀ ਗਵਨ ਕਰ, ਨਰ ਨਾਰੀ ਹੁਏ ਖੋਹ। ਉਭੈਲੋਕ ਭਉਂਦਾ ਫਿਰੇ, ਕੁਛ ਖਾਧਾਂ ਖਰਚ ਜਿ ਮਾਲ, ਪੁਲੈ ਭਈ ਸਉਣਾ ਹੂਆ, ਉੱਤਰ ਤੁਮਰਾ ਬਾਲ।

ਸਮਝੋ?

ਪਦਮਾ - ਹਾਂ।

ਮਾਨ - ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਸਮਝਾਓ।

ਪਦਮਾ - ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਸਾਰਾ ਕੌਣ ਹੈ ਤੇ ਪਉਣਾ ਕੌਣ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਜਾ ਤੇ ਗਉਣ (ਟੁਰ ਪੈਣਾ) ਕੀ ਹੈ? ਦੋ ਭੋਣ (ਘਰ) ਨਰ ਨਾਰ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ? ਕੁਛ ਖਾ ਕੇ ਕੁਛ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਸੌਂ ਗਏ, ਦੱਸੋ ਇਹ ਕੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵ ਤਨ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤਨ ਪੌਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਪਉਣਾ ਭਟਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਪਉਣਾ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਦੂਜਾ ਕੌਣ ਹੋਇਆ? ਦੂਜਾ ਦੁਬਿਧਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਮ ਕਰਕੇ ਨਰ ਤੇ ਨਾਰੀ ਖੋਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਲ ਖਾ ਖਰਚ ਕੇ (ਦੁਬਿਧਾ ਕਾਰਨ) ਸਭ ਕੋਈ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਉਣਾ ਪੁਲੈ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਟਕ ਹੀ ਭਟਕ ਹੈ।

ਮਾਨ - ਕੋਈ ਹੋਰ ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ?

ਪਦਮਾ (ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਲਹਿ ਗਈ ਤੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰ ਕੇ) - ਹਾਂ, ਇਕ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਬੀ ਫੁਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਬੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ -

ਦੇਹੀ ਵਿੱਚ ਜੋ 'ਦੇਵ' ਰੂਪ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ (ਮੁਕੰਮਲ) ਹੈ (ਅਤੇ) ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਨਸ (ਮਨ ਯਾ ਲਿੰਘ ਸਰੀਰ ਹੈ) ਸੋ ਪਉਣਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ) ਦੂਜਾ (ਅਰਥਾਤ ਪਉਣਾ ਜੋ ਹੈ ਸੋ) ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਨਰ ਨਾਰੀ (ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ), ਇਹ ਦੋਇ ਰੂਪ (ਨਰ ਤੇ ਨਾਰੀ ਅੰਤ) ਖੋਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਰ ਜੋ ਮਾਨਸ ਹੈ ਉਹ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ

ਭਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਮਾਲ ਨੂੰ ਅਰਥਾਤ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਖਰਚਦਾ (ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ) ਪੁਲੈ ਹੋਈ ਤਦੋਂ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਮਾਨ - ਹੋਈ ਤਸੱਲੀ?

ਪਦਮਾ - ਉਤਰ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੁਦਿੰਮਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਆਪੇ ਦੱਸ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਪੁੱਛ ਦਾ ਤੋਲਵਾਂ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮਾਨ - ਫੇਰ?

ਪਦਮਾ - ਇਕ ਖਤ ਹੋਰ ਘਲਸਾਂ।

ਮਾਨ - ਘੱਲੋ।

ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਲੈ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ।

ਨਕਸ਼ੇ ਖਿੱਚਣਹਾਰਿਆਂ ਕਿਹਾ ਨਕਸ਼ਾ ਵਾਹਿਆ ਈ? ਪੁੱਠੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੰਗ ਡੋਲ੍ਹੇ ਵਿਖਾਇਆ ਈ, ਭਰ ਕਾਗਤ ਚੀਚ ਗਲੋਲਿਆ ਬਹੁ ਕਿਤੇ ਨ ਲਾਇਆ ਈ, ਇਸ ਵਿੰਗ ਤਤਿੰਗੇ ਨਕਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਸਾਨੂੰ ਪਾਇਆ ਈ?

ਗੋਲੀ ਲੈ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਜਵਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਜੋ ਪਦਮਾ ਨੇ ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਿਆ -

ਨਕਸ਼ੇ ਖਿੱਚਣਹਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਕਸ਼ਾ ਵਾਹਿਆ ਹੈ, ਹਰ ਬਿੰਦੀ ਘੁੰਡੀ ਲੀਕ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਆਪਣਾ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਚੀਚ ਗਲੋਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਇਸ ਨਕਸ਼ੇ ਵਾਹਿਆ ਹੈ, ਰਖ ਕੁੰਜੀ ਉਹਲੇ ਏ ਸਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈਰਤ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਹੁਣ ਦੱਸੋ?

ਪਦਮਾ - ਉੱਤਰ ਪੂਰਾ ਹੈ।

ਮਾਨ - ਹੁਣ ਸਲਾਹ ਕੀ ਹੈ?

ਪਦਮਾ - ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਸਖੀਏ! ਕਲਵਲ ਕਲਵਲ ਉੱਠਣ, ਗਗਨ ਦਮਾਮੇ ਅੰਦਰ ਵਾਲੇ ਲਹਿਰ ਉੱਠੀ ਕੁਨ ਸੁੱਟਣ, ਕੀਹ ਆਖਾਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ਕਿ ਨਾਹੀਂ ਧੁਨ ਵਾਂਝੂੰ ਮੈਂ ਕੰਬਾਂ, ਕਿਰਨਾਂ ਵਾਂਝ ਲਹਿਰ ਹਾਂ ਹੋਈ ਬਿਨ ਅੱਗੋਂ ਪਈ ਲੁੱਠਣ।

ਮਾਨ - ਫੇਰ?

ਪਦਮਾ - ਫੇਰ ਓਹੋ ਅਕਲ ਤੇ ਵਿਦਯ। ਇਕ ਵੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਰੋਂ ਦਿਖਾ ਦੇਹ, ਜੇ ਨੈਣ ਬੀ ਸੰਤੋਖੇ ਤਾਂ ਸਾਮਰਤੱਖ ਜਾਵਾਂਗੀ।

ਮਾਨ - ਚੰਗੀ ਗੱਲ। ਕੱਲ ਉਸ ਨੂਰ ਦੇ ਬੁੱਕੇ ਨੇ ਮਾਲਵੀਹ ਪਹਾੜ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਲਓ, ਆਗਯਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਆੜੇ ਚੱਲ ਬਹਾਗੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਆਂਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਹਣੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਖੇਗਾ।

ਪਦਮਾ - ਜੀਉਂਦੀ ਰਹੁ ਸਹੀਏ।

ਚਲਦਾ'....

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - ੨ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 58)

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਗਿਆਨ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਕੀ ਅਨੁਭਵ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਭੈਣਾਂ, ਭਰਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ, ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਤੁਹਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਿਖਦੇ ਹੋ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿਖਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਸਿੱਧਾ ਗਿਆਨ ਕੀ ਹੈ? ਜੋ-ਜੋ ਵੀ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚਾ ਗਿਆਨ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਵਿਦਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਪਰਾਵਿਦਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਅਪਰਾਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ (ਸੰਸਾਰਕ ਗਿਆਨ) ਅਪਰਾਵਿਦਿਆ ਏਥੋਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਪਰਾਵਿਦਿਆ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇੱਕ ਤੀਸਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਗਿਆਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਸੋਚ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਪਰੀਵਰਤਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅਪਰਾ ਵਿਦਿਆ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਸੰਸਾਰ ਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਪਰਾ ਵਿਦਿਆ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਲੋੜ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿੱਚ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਣਨ ਦੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਦਲਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਇਸ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਮਰਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਭਿਆਨਕ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਡਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਗਲਤ ਹੈ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਰਦੇ ਹੋ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਕੌਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਪਤੀ, ਪਿਤਾ, ਭੈਣ, ਭਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਤੀਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪਰੀਵਰਤਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹਿਲਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ,

ਕਿਵੇਂ ਕਰੋਗੇ?

ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਓ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਏਥੇ ਅਸੀਂ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ, ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਮ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੋਗੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਮ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਸਰੀਰ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਡਾਕਟਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵਿਚ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭਾਵ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੁਰੂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਦੇ ਹੋ।

ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਦੇਵੇਗਾ ਮੈਂ ਡਿੱਗ ਪਵਾਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਫਟ ਜਾਣਗੇ ਮੈਨੂੰ ਦਰਦ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਵੀ ਲਗਦੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋ ਕੇ ਫਟ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਉਲਟਾ ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੋਝ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਪੂਰੀ ਸਿਸਟੀ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੁਰਬਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਤ ਉਸ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਹੀ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ, ਪਰ ਪੂਰੀ ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਛੱਡੋਗੇ ਮੌਤ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕੇ।

ਜਦੋਂ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਯੋਗੀ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ, ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਗੁਪਤ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਾਣ, ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ, ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯੋਗੀ ਲੋਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ

ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਤੋਂ ਤਿਆਗਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਮੌਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਰਹੱਸ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਬਦਲਾਵ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਥਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਹ ਦਸਦੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਮੋਹ ਰਖਦੇ ਹਾਂ।

ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਹਾਲਤ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦੀ ਸੀ, ਇਕ ਦਿਨ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ, ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਬਹੁਤ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਵੇ ਉਹ ਤਾਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਵੱਡਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਿਰਧ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਮੈਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਦਿਓ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਏਨਾ ਨਿਰਦਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਬਿਰਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਹਿੰਮਤ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਤੁਰ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਵੱਡਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਓ।

ਸੋ ਮੌਤ ਨਾਰਦ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਲੰਮਾ ਕਾਲਾ ਚੋਗਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ। ਮੌਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੇ ਇਨਸਾਨ ਹੋ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੇ ਹੋ, ਹੋਰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਪੂਰਣ ਕਰਾਗੀ।

ਨਾਰਦ, ਮੌਤ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਅਜੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲਾਂਗਾ।"

ਮੌਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਠੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਨੂੰਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜਦੋਂ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੇ ਤਰਸ ਆਇਆ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ, ਨਾਰਦ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਤੂੰ ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ?"

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਰਦ ਦੇ ਘਰ ਪੋਤਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਾਰਦ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ, ਮੌਤ ਫੇਰ ਆਈ, ਹੁਣ ਸਮਾਂ

ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਚਲੋ ਚੱਲੀਏ, ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ।

ਪਰ ਨਾਰਦ ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਨਾਲ ਖੇਡ ਸਕਾਂ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੁੱਛੜ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾ ਸਕਾਂ।

ਮੌਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਨਾਰਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇੱਕ ਸਾਲ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਦਮ ਮ੍ਰਿਤੂ ਆ ਗਈ, ਨਾਰਦ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਆ ਗਈ ਹੈ?"

ਮੌਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਹਾਂ।"

ਨਾਰਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਐਸਾ ਸੀ, ਐਨਾ ਡੂੰਘਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੌਤ ਦੇ ਸੱਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ ਸੀ, ਮੌਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣ ਆਈ ਸੀ।

ਮੌਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਤੁਸੀਂ ਮਰਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਹੁਣ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ? ਚਲੋ ਚੱਲੀਏ, ਤੁਹਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ਵਿਆਹਿਆ ਗਿਆ, ਪੋਤਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੰਗਿਆ ਸੋ ਸੋ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਚੱਲੋ ਚੱਲੀਏ।"

ਪਰ ਨਾਰਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਮੈਂ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਸਮਾਨ ਲੈ ਜਾਓ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ।"

ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕਥਾ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਮੋਹ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾਂ ਮੋਹ ਹੈ, ਇਹ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਕਦੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਇਛਾਵਾਂ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਬਾਲਣ ਹੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਹ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕੋ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਡੀਊਟੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਤਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਮਿਲ ਗਈ, ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਹੋ ਗਏ, ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ, ਨਿਰਲੇਪਤਾ, ਮੋਹ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਮੋਹ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸੰਤਾਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੋਹ, ਸੰਤਾਪ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੋਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਮੋਹ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਹੀ ਡਰਦੇ

ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਡਰ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਕਲਪਤ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕਦੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦਰਦ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਥੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਉਸ ਭੈ ਦੇ ਦਬਾਅ ਥੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਭੈ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ, ਮਨੋਚਿਕਿਤਸਕ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਇਹ ਆਦਤ ਹੈ, ਇਸ ਆਦਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ 95% ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਜਾਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਮੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਤਲੇ ਹੋ ਗਏ ਫੇਰ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਏ ਹੋ, ਸਰੀਰ ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਸਰੀਰ ਲਈ ਹੀ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਦਸ ਲੋਕ ਕਹਿ ਦੇਣ ਤੁਸੀਂ ਸੋਹਣੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਫੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਭੀਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਨਿਰਬਲ ਹੈ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸਭ ਤੋਂ ਦੁਰਬਲ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਦਰਦਾਂ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ।

ਜੇਕਰ ਗੁੰਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨਕਿ ਸਰੀਰ ਇੱਕ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ? ਸਾਰੇ ਗੁੰਝ ਜਦੋਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਈਸਾ ਜੀ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਪਰ ਉਹ ਸਮਝੇ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਗੁਰੂਦੇਵ! ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।" ਈਸਾ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਅਜਰ, ਅਮਰ ਹੈ ਪਰ ਸਰੀਰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਜਗਿਆਸੂ ਫੇਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ।

ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਪੰਜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦੇਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਅੰਦਰ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚਮਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰਨੇ, ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣੇ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰੇਮਣ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਕੱਪੜੇ ਹੀ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕੱਪੜੇ ਹੀ ਉਤਾਰਦੀ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਮ੍ਰਿਤੂ ਨੂੰ ਫਿਲੋਸਫੀ ਰਾਹੀਂ ਘੋਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣਾ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਤਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਣੇ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਬਦਲਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ, ਆਪਣੇ ਬਾਹਰੀ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਅਲੱਗ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਵੀ ਪੂਰੀ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਇਹ ਸਿੱਖਣਾ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਵੀ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਕਨੀਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸਰੀਰਕ ਚੇਤਨਾ ਮਾਨਸਿਕ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਰਨਾ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਪਰ ਇਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਦ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਡੀਊਟੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਡੀਊਟੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਪੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਦਤਾਂ ਨਵੀਂ ਆਦਤ ਬਣਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ।

ਮਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਮਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ।

'ਚਲਦਾ.....।'

*****

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੱਧ (ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ ਵਾਲੇ)
ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. 98156-07803

ਜੁਕਾਮ - ਭੈੜੀ ਬਲਾ - ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਨੱਕ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਨਜ਼ਲਾ, ਜੁਕਾਮ ਪ੍ਰਤੀਸਿਏ ਜਾਂ ਫਲੂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੁਕਾਮ ਦੇ ਕਾਰਣ - ਵੇਗਾਂ (ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵੇਗ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੁੱਖ, ਤੇਹ, ਮਲ ਮੂਤਰ, ਛਿੱਕ, ਡਕਾਰ, ਨੀਂਦ, ਆਂਸੂ, ਹਾਸੀ, ਉਪਾਨਵਾਯੂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਜੀਰਨ (ਹਾਜ਼ਮੇ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ) ਗਰਦ, ਧੂੰਆਂ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਲਣਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ, ਰੁੱਤਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ, ਸਿਰ ਦੇ ਰੋਗ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਗਣਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੌਣਾ, ਠੰਢੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ, ਧੂਮਰ ਪਾਨ ਕਰਨਾ।

ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ ਖਾ ਕੇ ਠੰਢੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ, ਐਸੇ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੋਸ਼ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਿਰ ਦੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਨੱਕ ਦੁਆਰਾ ਜੁਕਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਵਾਯੂ ਆਦਿ ਦੋਸ਼ ਜੁਕਾਮ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਧਾਤੂ (ਰਸ, ਰਕਤ, ਮੇਦ ਆਦਿ) ਦੇ ਘੋਟਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜੁਕਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੁਕਾਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲੱਛਣ - ਬਾਰ-ਬਾਰ ਛਿੱਕਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਸਿਰ ਭਾਰੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਣਾ, ਜਕੜਰਾਹਟ ਹੋਣੀ, ਸਿਰ ਗਰਮ ਰਹਿਣਾ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਗਰਦਨ ਦਾ ਦੁੱਖਣਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਬੁਖਾਰ, ਭੁੱਖ ਮਰ ਜਾਣੀ, ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਵੱਗਣਾ ਆਦਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਲੇਖ ਵੱਧਣ ਕਰਕੇ ਸੱਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਲੱਛਣ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ।

ਸਾਰੇ ਜੁਕਾਮਾਂ ਦੇ ਉਪਦਰਵ - ਜੇਕਰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੁਕਾਮ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਣ ਤੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੁਣਨਾ, ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਘੱਟ ਜਾਣੀ, ਨੱਕ ਪੱਕ ਜਾਣਾ, ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਆ ਜਾਣੀ ਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਹੱਡੀ ਫੁੱਲ ਜਾਣੀ, ਖਾਂਸੀ ਰਹਿਣੀ, ਅਗਨੀ ਮੰਦ (ਭੁੱਖ ਦਾ ਮਰ ਜਾਣਾ) ਆਦਿ ਉਪਦਰਵ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤਪਦਿਕ (ਟੀ.ਬੀ) ਸਾਹ, ਦਮਾ ਆਦਿ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਭੈੜੀ ਬਲਾ ਹੈ। ਜੁਕਾਮ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਉਪਾਅ -

1. ਮਲ ਮੂਤਰ, ਛਿੱਕ, ਖਾਂਸੀ ਆਦਿ ਵੇਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕੋ, ਹਾਜ਼ਮਾ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ।

2. ਇਸ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਚੂਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

3. ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਾ ਬੋਲੋ।
4. ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਬਦਲਾਵ ਨਾਲ ਭੈੜੇ ਅਸਰ ਦਾ ਬਚਾਓ ਰੱਖੋ।
5. ਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਗੋ ਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੌਣੋ।
6. ਜ਼ਿਆਦਾ ਧੂੰਆਂ ਤੇ ਗਰਦ ਤੋਂ ਬਚੋ।
7. ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੰਢੇ ਪਦਾਰਥ ਠੰਢ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਗਰਮ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਠੰਢਾ ਨਾ ਖਾਓ।

ਜੁਕਾਮ ਹੋਣ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ -

1. ਜੁਕਾਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਪੀਉ।
2. ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭੁੱਖਾ, ਰੁੱਖਾ ਅਤੇ ਸੁੱਕਾ ਭੋਜਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਘੱਟ ਖਾਣਾ ਖਾਵੋ। ਚਿਕਨਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਭੁੱਜੇ ਛੋਲਿਆਂ ਜਾਂ ਸੁੱਕੇ ਮੇਵਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
3. ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਿੰਬੂ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੀਵੋ।
4. ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਦੀ ਭਾਵ ਲਵੋ।
5. ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੌਣਾ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ।
6. ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੂੰ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੋ।
7. ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਨਾ ਰੱਖੋ ਭਾਵ ਸਰ੍ਹਾਣਾ ਆਦਿ ਨਾ ਲਵੋ।
8. ਕਬਜ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਸਵੇਰੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਉ।
- ਜੁਕਾਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਦਵਾਈ ਨਾ ਲਵੋ। ਬਲਕਿ ਬਲਗਮ ਰੋਸ਼ੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ।
10. ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੰਘਾ ਕਰੋ।
11. ਸਵੇਰੇ ਕੁਰਲਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਨੱਕ 'ਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਮੂੰਹ ਥਾਈਂ ਕੱਢੇ ਤਕਰੀਬਨ 10 ਵਾਰੀ ਕਰੋ।
12. ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਮਕ ਪਾ ਕੇ ਗਰਾਰੇ ਕਰੋ।
13. ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਮਕ ਪਾ ਕੇ ਇਤਨਾ ਪੀਉ ਕਿ ਹੋਰ ਇੱਕ ਘੁੱਟ ਵੀ ਨਾ ਪੀਤੀ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਉਂਗਲੀ ਪਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਉ।
14. ਗੁੜ ਅੱਧਾ ਤੋਲਾ (ਪੰਜ ਗ੍ਰਾਮ) ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰਾਮ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਖਾਵੋ, ਉਪਰੋਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਵੋ।

15. ਰੁਕੇ ਹੋਏ ਜੁਕਾਮ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰੂਦ ਦੇ ਪੱਤੇ ਜਾਂ ਵਹੋੜੇ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਪੀਵੋ।

16. ਸੌਣ ਵਕਤ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

17. ਕਣਕ ਦਾ ਛਾਣਸ 10 ਗ੍ਰਾਮ, ਇੱਕ ਪਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਧੋ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿਉ ਫਿਰ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਚਾਰ ਛੋਟੀਆਂ ਇਲੈਚੀਆਂ ਕੱਟ ਕੇ 10 ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, 10 ਪੱਤੇ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪਾ ਕੇ ਉਬਾਲੋ, ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹੇ ਤੋਂ ਪੁਣ ਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਜਾਂ 7 ਪਤਾਸੇ ਪਾ ਕੇ ਪੀਵੋ ਇਹ ਜੁਕਾਮ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ, ਸੁਭਾਅ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ।

18. ਬਹੁਤੇ ਜੁਕਾਮ ਵਿੱਚ ਨੀਲਗੀਰੀ ਦਾ ਤੇਲ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੁੰਘਣ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

19. ਜੁਕਾਮ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਦਰਦ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਚਮਚਾ ਦੇਸੀ ਜਮੈਣ ਲੈ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹਥੇਲੀ ਨਾਲ ਮਲ ਕੇ ਸੁੰਘੋ।

20. ਜਾਪੇ ਵਿੱਚ ਜੁਕਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇ 20 ਗ੍ਰਾਮ ਦਸਮੂਲ ਦਾ ਕਾੜਾ ਲੈ ਕੇ ਛੇ ਛਟਾਂਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲੋ ਦੋ ਛਟਾਂਕਾਂ ਰਹੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਪੁਰਾਣਾ ਗੁੜ੍ਹ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮੱਘ ਪੀਪਲ ਦਾ ਚੂਰਣ ਪਾ ਕੇ ਪਿਲਾਵੋ।

ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦਵਾਈਆਂ (ਫਾਰਮੈਸੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ)

1. ਬਯੋਖਾ ਦੀ ਵੱਟੀ, ਲਵੰਗ ਆਦਿ ਵੱਟੀ, ਮਰੀਚਾ ਦੀ

ਵੱਟੀ, ਏਲਾਦੀ ਵੱਟੀ, ਇਹ ਜੁਕਾਮ, ਖਾਂਸੀ ਵਿੱਚ ਚੂਸਣ ਵਾਸਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ।

ਪੁਰਾਣੇ ਜੁਕਾਮ ਵਿੱਚ - 1. ਮਹਾਂ ਲੱਛਮੀ ਵਿਲਾਸਰਸ ਇੱਕ ਰੱਤੀ ਅਤੇ ਤਾਲੀਸ ਆਦਿ ਚੂਰਣ ਦੋ ਮਾਸੇ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਚੱਟੋ।

2. ਜੁਕਾਮ ਵਾਸਤੇ ਕਾੜਾ - ਨਿਸੂੜੇ ਸੱਤ ਨੱਗ, ਮੁਨੱਕਾ ਸੱਤ ਨੱਗ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਅੰਜੀਰ ੩-੩ ਨੱਗ, ਮੁਲੱਠੀ ਚਾਰ ਮਾਸੇ, ਗਾਜਣਾਂ ਤੇ ਗੁੱਲ ਬਨੱਖਸ਼ਾ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਗ੍ਰਾਮ, ਖਸ ਖਸ 20 ਗ੍ਰਾਮ ਕੱਟ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਕੱਟ ਕੇ ਇੱਕ ਪਾਈਆ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲੋ। 50 ਗ੍ਰਾਮ ਬਾਕੀ ਰਹੇ ਤੋਂ ਪੁਣ ਕੇ ਸੱਤ ਪਤਾਸੇ ਪਾ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਸੁਭਾਅ-ਸ਼ਾਮ ਪੀਵੋ ਜੁਕਾਮ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਦੁਸ਼ਾਦਾ - ਤੁਰੰਜਬੀਨ ਛੇ ਗ੍ਰਾਮ, ਸੌਂਫ, ਗਾਜਵਾਂ, ਮੁਲੱਠੀ, ਖਸਖਸ, ਬਨਖਸ਼ਾ ਸਭ ਛੇ-ਛੇ ਗ੍ਰਾਮ, ਉਨਾਭ ਸੱਤ ਨੱਗ ਸਭ ਨੂੰ ਕੁੱਟੋ ਕੇ 20 ਗ੍ਰਾਮ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾ ਕੇ ਛੇ ਛਟਾਂਕ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਉਬਾਲੋ।

ਸੌ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਣੀ ਰਹੇ ਤੋਂ ਅੱਧਾ-ਅੱਧਾ ਪਾਣੀ ਸੁਭਾਅ ਸ਼ਾਮ ਪੀਉ। ਇਹ ਦੁਸ਼ਾਦੇ ਦੇ ਪੀਣ ਨਾਲ, ਜੁਕਾਮ, ਖਾਂਸੀ, ਕਬਜ਼ੀ, ਦਿਲ, ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਭਾਰੀਪਣ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅਜਮਾਇਸ਼ੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ, ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਪੀਣੀ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

*****

Subscription form			(ਇਥੋ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)	
<p>ਬੋਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।</p>				
<p>ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "ATAM MARG MAG. VISHAV G. R. MISSION CH. TRUST" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।</p>			<p>☒ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ☐ ਰਿਨੀਊਵਲ ☐ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ</p>	
<p>with in India</p>			<p>Foreign Membership</p>	
Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		
1 Year	Rs. 200/220	Rs. 450/520	Annual Membership 2500/-	
3 year	Rs. 500/520	Rs. 1250/1320		
5 Year	Rs. 700/720	Rs. 2450/2520	Life Membership 25000/-	
life	Rs.2000/2020			
<p>ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ☐ ਜਨਵਰੀ ☐ ਫਰਵਰੀ ☐ ਮਾਰਚ ☐ ਅਪ੍ਰੈਲ ☐ ਮਈ ☐ ਜੂਨ ☐ ਜੁਲਾਈ ☐ ਅਗਸਤ ☐ ਸਤੰਬਰ ☐ ਅਕਤੂਬਰ ☐ ਨਵੰਬਰ ☐ ਦਸੰਬਰ ☐</p>				
<p>ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....</p>				
<p>.....Pin Code.....Phone..... E-mail .....</p>				
<p>ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।</p>				
<p>ਦਸਖਤ.....</p>				

ਰਵਿਦਾਸ ਧਿਆਏ ਪ੍ਰਭ ਅਨੁਪ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੯੨

ਰਵਿਦਾਸ ਛੁਵੰਤਾ ਵੇਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ ॥

ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੭

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਸਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ -

ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਜਗਿ ਵਜਿਆ ਚਹੁੰ ਚਕਾ ਦੇ ਵਿਚਿ ਚਮਿਰੇਟਾ।

ਪਾਣ੍ਹਾ ਗੰਢੈ ਰਾਹ ਵਿਚਿ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਢੋਇ ਵੇਰ ਸਮੇਟਾ।

ਜਿਉਂ ਕਰਿ ਮੈਲੈ ਚੀਥੜੈ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਅਮੋਲ ਪਲੇਟਾ।

ਚਹੁੰ ਵਰਨਾ ਉਪਦੇਸ਼ਦਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰਿ ਭਗਤ ਸਹੇਟਾ।

ਨਾਵਣਿ ਆਇਆ ਸੰਗੁ ਮਿਲਿ ਬਾਨਾਰਸ ਕਰਿ ਗੰਗਾ ਬੇਟਾ।

ਕਢਿ ਕਸੀਰਾ ਸਉਪਿਆ ਰਵਿਦਾਸੈ ਗੰਗਾ ਦੀ ਭੇਟਾ।

ਲਗਾ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚ ਦਾ ਡਿਠਾ ਚਲਿਤੁ ਅਚਰਜ ਅਮੇਟਾ।

ਲਇਆ ਕਸੀਰਾ ਹਥਿ ਕਢਿ ਸੂਤ ਇਕੁ ਜਿਉਂ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ।

ਭਗਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਮਾਂ ਪਿਉ ਬੇਟਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੭

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਉਸਤਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤਿ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਰੋਤ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਸੰਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਰਾਹੀਂ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇ ਕੇ ਨਵਾਂ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ।

ਅਧਿਆਤਮਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੁਨਰਜਾਗ੍ਰਤੀ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਜਨਮਤਾ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਫਲ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਨੂੰ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਦਬਾਅ, ਹੀਣ ਭਾਵਨਾ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਵਾ ਕੇ 'ਬੇ-ਗਮ-ਪੁਰੇ' ਦੇ ਵਾਸੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰ ਅਤੇ ਤੱਤ ਬੋਝੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ।

*****

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ 1.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 12 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ (ਸਵੇਰੇ ਸਮੇਂ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 25 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ (ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ 1.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬੱਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	50/-	70/-	150/-
2. ਕਿਵ ਕੁਝੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੧	30/-	35/-	80/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੨	60/-	65/-	
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ੩	100/-	100/-	80/- & 110/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਟਾ	25/-	30/-	
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	70/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	80/-
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-
1੬. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ		100/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-	
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-		
20. ਪਵਿਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	

22. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	5/-
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-		
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-	
25. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	90/-	
26. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	90/-	
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	60/-	
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	60/-	
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		
30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-		
31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-		
32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....I	100/-		
33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-		
34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ? ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਰ			25/-
35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	50/-		
36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-		
37. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	130/-		
38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-		200/-
39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-		
41. 'ਸੋਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	150/-		
42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	160/-		
43. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੋਕਚਰ'	30/-		
44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	30/-		
45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	300/-		
46. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-		
47. ਮਨੋਭਾਵ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-		

Significance and Greatness of Jap Ji Sahib

Sant Waryam Singh Ji

Guru Sahib said, "He is reciting the 'Kirtan Sohila'. When a Sikh reads or recites 'Kirtan Sohila' at night after 'Panj ishnann' (washing of five limbs viz. hands or lower arms, feet or lower legs and face) and squatting on the floor, I am with him. I do not let any stress come on him." Here ladies tell me that stress comes to bear upon them, when they read or recite *Gurbani*. I tell them, "You just read 'bani'; stress will automatically disappear." Some say that ghosts come and cause stress or pressure on them. Guru Sahib said, "It is but natural for the ghosts to come when you yourself are acting like ghosts. None can remove them. Be good men and *Gursikhs*, ghosts will automatically flee and disappear.

'In a lonely state of mind, is he reciting the Sohila with love and devotion.'

Sri Gur Partap Suraj Granth, P. 1164
ਮਨ ਇਕਾਂਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਯੁਤ ਪਵਹਿ ਸੋਹਿਲਾ ਸੋਇ।

He (shepherd-boy) has acquired a solitary state of mind. Focusing his attention on our feet, he is reciting the Sohila with loving devotion -

'Amidst illimitable thorny bushes, is he wandering in loving devotion'

Sri Gur Partap Suraj Granth, P. 1165
ਕੰਟਕ ਝਾਰ ਅਪਾਰ ਜਹਿ ਫਿਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਹੋਇ॥

He is wandering about in thorny bushes. He is oblivious of them because he is intoxicated with God's love.

'I am living very close within him.'

Sri Gur Partap Suraj Granth, P. 1165
ਹੈ ਸਮੀਪ ਬਿਚਰੋ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।

Being with him, I am wandering with him in the bushes.

'I do not let thorns touch his limbs.'
Sri Gur Partap Suraj Granth, P. 1165
ਲਗਨੇ ਦੇਉ ਨ ਕੰਟਕ ਅੰਗਾ।

I go before him, and the thorns which are likely to touch and hurt his limbs, I push them away with my legs. Thus he passes through the bushes unscathed little knowing that it is I who am keeping the thorns out of his way.

'Know this that it is thus that abrasions or scratches, have appeared on my legs.'

Sri Gur Partap Suraj Granth, P. 1165
ਤਹਾਂ ਝਰੀਟ ਲਗੀ ਇਹੁ ਜਾਨਹੁ।

So these abrasions and scratches on our legs, we have received there, you should know this for certain.

'O Lehney! consider this utterance of mine as true.'

Sri Gur Partap Suraj Granth, P. 1165
ਲਹਿਣੇ ! ਸਾਚ ਬਚਨ ਮਮ ਮਾਨਹੁ।

O Lehna Ji! whatever I am saying you should take as true. Besides, this utterance too do I make -

*'Whoever reads the sohila,
Close by him do I surely abide.'*

Sri Gur Partap Suraj Granth, P. 1165
ਪਵਹਿ ਸੋਹਿਲਾ ਜੋ ਕਿਤ ਕੋਊ।
ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਨਿਸਚੈ ਮੈਂ ਹੋਊ।

Wherever 'Sohila' is read or recited by someone, I am present there. Have faith in it." At that time, Bhai Lehna Ji asked, "O Sovereign! where is that young shepherd-boy grazing the sheep?" Guru Sahib told

him the particular place and direction where he was grazing the sheep and sent a Grusikh to summon him in his presence. When the child was summoned, he came. Bhai Lehna Ji said to him, "Look young boy! were you reciting the 'Kirtan Sohila'? Were you reciting it while moving about in thorny bushes?" He replied in the affirmative. Bhai Lehna Ji said, "Look here! scratches have been caused on Guru Sahib's legs because he was moving about with you." Bhai Lehna Ji prayed then to Guru Sahib, "Sovereign! when you have so much love and affection for those who read or recite 'Kirtan Sohila', then let it be that when they go to bed after reciting 'Kirtan Sohila', that is, after receiving the touch of your lotus feet, they may neither suffer from nightmares, nor stress or pressure, nor be visited or troubled by any ghost, goblin or thief." Holy congregation! you can test this by practicing it yourself.

Once a horse merchant came to the Fifth Guru Sahib and said, "O True Sovereign! I have embraced your Gursikhi (Sikhism). But when I go to various markets to sell horses, my horses get stolen. In spite of the fact that I make good profit, I am becoming poor. I am unable to find any cure for the thieves. I do not know what herbs they make the guards smell that they go to sleep and do not come to know when the horses are stolen. O True Sovereign! be kind and merciful to me."

Guru Sahib said, "Look brother! what you should do is to read or recite 'Kirtan Sohila'. When somebody reads or recites Kirtan Sohila, the Guru guards and protects him. But with Sohila combine five hymns too. Note down these hymns, which you should read with the recitation of 'Kirtan Sohila'. All those devotees who tell me -

'We suffer from stress or pressure; we are afraid of ghosts; obstacles arise in our path; such and such things happen in our house, they should mark my words. "Before reading Kirtan Sohila, recite or read the following five 'Shabads' (hymns). Do 'Panj Ishnana' (washing five limbs of the body - hands, legs and face), gargle your mouth, sit on a clean bed, concentrate your attention on Guru Nanak Sahib's; lotus feet. Thereafter, you should first of all read the following hymn -

Sorath, Fifth Guru

'The Guru's word is my saviour.

It is a guard posted on all sides of mine. My soul is attached to the Lord's Name, and so, through shame, the Death's courier has fled away.

O reverend Master, Thou art my Peace-Bestower or Giver of joy.

The Perfect Creator Lord snaps my bonds and renders my mind immaculate. Pause.

Nanak, my Lord is imperishable and His service goes not in vain.

Thy slaves, O Lord, ever make merry, as, by meditating on Thee, their desires are fulfilled.'

P. 626

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਖਵਾਰੇ ॥

ਚਉਕੀ ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥

ਜਮੁ ਲਜਾਇ ਕਰਿ ਭਾਗਾ ॥ ੧ ॥

ਪੁਭ ਜੀ ਤੁ ਮੇਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥

ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਕਰੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਾਨਕ ਪੁਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥

ਤਾ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਸੀ ॥

ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾ ॥

ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਆਸਾ ॥

This hymn is essential to be recited before reading Kirtan Sohila. The second hymn to be read or recited is -

Bilawal Fifth Guru

'Under shelter of the Supreme Being, not a whiff of hot air touches us -

In all four directions around us is drawn the

line of Divine protection.
No suffering touches us.
The True Guru (holy Preceptor), perfection incarnate have we met, who this state has devised.
Medicine of the Name Divine has he administered,
And to the Sole Lord our devotion attached.
Pause.

The Divine Preserver has preserved us, and all maladies removed.

Saith Nanak: In His grace has the Lord our succourer turned.'

P. 819

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥
ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਣਾਈ ॥
ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਕਾਰ
ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਆ ਜਿਨਿ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਅਉਖਯੁ ਦੀਆ
ਏਕਾ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਤਿਨਿ ਰਖਨਹਾਰਿ
ਸਭ ਬਿਆਧਿ ਮਿਟਾਈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਸਹਾਈ ॥

The third is the 'sloka':

Sloka

'Thus admonishes Dharamraja (the Righteous Judge), Saith Nanak:

My minion: wherever the holy ever on the Lord meditate

And His laudation are chanting, Go not near it -

Else neither I nor thou release shall find.'

P. 256

ਸਲੋਕੁ ॥
ਜਹ ਸਾਧੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨੁ ਕੀਰਤਨੁ ਨਾਨਕ ਨੀਤ ॥
ਣਾ ਹਉ ਣਾ ਤੂੰ ਣਹ ਛੁਟਹਿ
ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਈਅਹੁ ਦੂਤ ॥

The fourth hymn to be recited is:

Sloka Fifth Guru

'In my mind I resolve that on waking, in righteous endeavour shall I engage.

Lord, Nanak's true friend! grant to Nanak occupation of Divine laudation.'

P. 519

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੫ ॥
ਮਨ ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਚਿਤਵਨੀ
ਉਦਮੁ ਕਰਉ ਉਠਿ ਨੀਤ ॥

ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਕਾ ਆਹਰੋ
ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਮੀਤ ॥

Read this entire 'Sloka'. The fifth hymn too is a 'sloka' which is in Sakaskrit [This is the name of a vareity of language, close to Sanskrit in form and structure.] -

'The Transcendent Lord has protected my head and brow and the Supreme Lord has protected my hands and body.

The Lord Master has saved my soul and the Lord of the world has saved my wealth and feet.

The compassionate Guru has protected my everything and has destroyed my dread and distress.

Nanak has entered the sanctuary of the imperishable Lord, who is the Lover of His saints and the Master of the Masterless.'

P. 1358

ਸਿਰ ਮਸੂਕ ਰਖਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੰ
ਹਸੁ ਕਾਯਾ ਰਖਾ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥
ਆਤਮ ਰਖਾ ਗੋਪਾਲ ਸੁਆਮੀ
ਧਨ ਚਰਣ ਰਖਾ ਜਗਦੀਸੁਰਹ ॥
ਸਰਬ ਰਖਾ ਗੁਰ ਦਯਾਲਹ ਭੈ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨਹ ॥
ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਅਨਾਥ ਨਾਥੇ
ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤਹ ॥

The last hymn comprises only four verses which too should be read or recited. Only then should you read 'Kirtan Sohila'.

Guru Sahib said to the horse-merchant, "You should read or recite this. A fort-wall will be created round your horses. So thieves will not be able to come." Then he (horse-merchant) asked, "Sir, shall we be able to enter the fort?" Guru Sahib replied, "No; none will be able to enter the fort? Those who are in the fort shall remain in, while those outside shall remain without." Then what should be done in the morning." Guru Sahib said, "The key to the fort is reading of Jap Ji Sahib after taking bath early in the morning. When you or your servants have to go to the horses, recite or read Jap Ji Sahib in a flawless

manner. By doing so, this fort will be removed and you can approach the horses normally. It is a matter of great joy that Guru Sahib has bestowed on us such a powerful mystic formula or chant. Holy congregation! 'bani' (*Gurbani* or Guru's utterance enshrined in *Sri Guru Granth Sahib*, the Sikh scripture) is not without significance; 'bani' is the great mystic formula or holy chant of 'Jap Ji Sahib'. No other hymn in the world can equal its greatness and significance - neither of *Satyuga* (Age of truth and righteousness) nor of *Duapar* (Second age in Hindu mythology), nor of *Treta* (Third age in which truth and righteousness declined), and of the *Kaliyuga* (Dark age of sin and evil). But now we have neglected this great spiritual chant. Ladies continue asking me, "Revered sir, I am ill." I say to them, "Good woman! do you know *Jap Ji Sahib* by heart? Their reply is in the negative. Now tell me - what should the holyman do? I do not cast any spell. I only tell the devotees the greatness and glory of 'bani' (*Gurbani*) that it has power. Anybody can read *Gurbani* and experience its power and effectiveness. It is not essential that there is something in my hands. Anybody who wishes can try it. *Sri Guru Granth Sahib* belongs to one and all. So the horse-merchant started reciting '*Kirtan Sohila*' as advised. While thus practising reading and recitation of *Gurbani*, he came to the place, where earlier thieves used to steal his horses. This time, the thieves failed to have their way, since he practised '*nitnem*' (reading of *Gurbani* compositions prescribed for a Sikh for daily reading or recitation). As the thieves came, their head banged against the fort wall, which was of course not visible to the eyes. It was because the mystic chant or hymn has power. Once I was in Sindh. There a devotee named

Uttam Singh lived in a village. He happened to incur hostility of the village landlord. He cast a spell on his house. Whoever tried to enter the house got a blow on his chest, and came back crying with pain. They were bewildered. He (Uttam Singh) and his family said to me, "Sir, this is what is happening with us." I said, "Now do you want me also to receive blows?" I was then quite young, about twenty years old. I said, "Well! nothing is superior to Guru Sahib's '*moolmantar*' (basic chant)." I recited the '*moolmantar*' and entered the house. I said - 'There is none here to give blows. Where has he gone.' At last, the man was caught. When they began to beat him, he said, "I shall open he house." He recited the chant and removed the spell he had cast on the house.

So, holy congregation this '*Kirtan Sohila*' is a very powerful holy chant. It protects the home, the cattle as well as one's own self or person. I shall tell you something that I have tested myself. You are protected, whether you stray into a wild place or in wilderness, or any other hostile place. Read the '*Kirtan Sohila*' in the prescribed manner described above; none can dare to come near you, that is, no harm can come to you. So the thieves kept walking side by side with the horse-merchant. They knew that he recited some holy chant. Though nothing was visible, yet whenever they tried to go near the horses, their head banged against some wall. They thought that the merchant had cast some magic spell. One day, while reciting '*Kirtan Sohila*', he felt sleepy, and thus they managed to enter the horses, enclosure. When the thieves untethered the horses and were ready to take them away, the merchant woke up and recited the '*Kirtan*

Sohila'. As a result, the fort got built round the horses and the thieves got stuck up inside, and sat by the mangers. In the morning, the fort was removed by reciting Jap Ji Sahib. The servants caught the thieves. They said, "You may catch us all right, but we wish to see your master." They came to the horse-merchant and said, "O merchant! we have stolen many of your horses. It is we that have been stealing your horses. But you know some sacred chant with which, now, you build a fort. We have been following you for the past ten days. Today you did not read the holy chant correctly and so we got a chance to reach your horses. Now you may beat us, or do whatever you like, but tell us this holy chant." The merchant said, "This holy text is not mine; it belongs to the Fifth Guru Sahib." They said, "Then take us to him (Guru Sahib). Now we wish to become Sikhs with our body and mind, because we have seen the immense power of this holy chant."

Holy congregation! God is certainly not annoyed with us. He can be with us also. We too can enjoy the power of this holy chant. But we have gone very far from *Gurbani* and take no steps to align with it!

So as I had stated, '*Kirtan Sohila*' is read or recited after reciting the five '*Shabads*' (hymns) mentioned above. Then is offered is a short prayer and it is prayed, 'O Lord! wake me up at 2 A.M.' You may see it for yourself. God shall surely wake you up exactly at 2 A.M., neither a minute earlier, nor a minute later. You will be roused from sleep at 2 A.M. sharp.

When I was at Patiala, I had no watch. The Raja (ruler) was there and he was the commandant. He lived two to three miles away from the cantonment. He would tell

me to stay with him. I would tell him that I would stay at the cantonment. After reading the '*Kirtan Sohila*', I used to be put on '*Akhand Path*' duty at 2 A.M. The Rani (ruler's wife) had told me that she had to listen to the '*path*' (reading of *Sri Guru Granth Sahib*). I said, "Madam! if you wish to listen to the '*path*' (reading of *Sri Guru Granth Sahib*), then you should wake up at 2 A.M. for my duty is from 2 A.M. to 4 A.M. I shall do '*path*' (reading) upto 5 A.M. if you are fond of listening to it." In those days, veils used to be in vogue, and she listened to '*path*' (reading) from behind a veil or screen. She said, "Inform me when you are on duty. But how will you come? Do you have a watch?" I said, "I have an inner watch." Twenty five '*Akhand Paths*' were performed. Daily I had to go three miles, but never was I late. I would go to sleep after making the prayer, "O True Sovereign! wake me up at 1 A.M." I would take bath and go on my bicycle. So, in this way, there is a watch inside one's self. Make a prayer to Guru Sahib that you are to wake up at such and such hour; He will wake you up at that time. Surrender your all to Guru Sahib.

So we have taken birth to read, listen to, reflect over and imbibe this '*bani*' (Guru's utterance). So Guru Sahib says -

*Refrain: To hear and read the 'bani' hast thou come,
To hear and read the 'bani' .....*
ਧਾਰਨਾ - ਸੁਣਨ ਪੜ੍ਹਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ਆਇਓ
ਸੁਣਨ ਪੜ੍ਹਨ ਕਉ ਬਾਣੀ।

Guru Sahib says, "It is not for building houses, buying lands and hoarding wealth that you have come into the world. So don't wander about in delusion."

*'Saith Kabir: This body must depart, hold it back if thou hast the power.
Even those possessing millions, all barefooted*

have departed.'

P. 1365

ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ

ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ॥

ਨਾਂਗੋ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥

Even those who had billions had to depart from here empty-handed. O man! in what a wrong task you have become involved! You had come into the world to read and hear 'bani' (Gurbani), and imbibe it in your self, but you have become absorbed in earning and spending money. First, 'bani' is heard. See, what its significance and reward is!

'Saith Nanak: God's devotees ever are in bliss. Absorption in holy teaching annuls suffering and sin.'

P. 2

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥

Sins and sufferings are destroyed. Then faith has to be cultivated in 'bani' and thereafter, it has to be followed in life's conduct. Then the Lord, as says the 'bani', is revealed and manifested from within and not outside. Guru Sahib says that it is for this purpose that man has taken birth in this world -

'To listen to, to repeat the Guru's word has man come:

Should man in forgetfulness of the Name, to other temptations be attached,

Wasted is his incarnation.'

P. 1219

ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ॥

ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਲਗਹਿ ਅਨ ਲਾਲਚਿ

ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਪਰਾਣੀ ॥

Then, it comes into our mind that at some other place (in Sri Guru Granth Sahib), Guru Sahib says -

'With the gift of human incarnation granted to thee,

Now is thy opportunity to have union with the Lord.

Nothing else shall avail thee.

In holy company on the Name immaculate meditate.

In achieving the end of liberation thyself

engage!

In Maya attachment is thy life going waste.'

P. 12

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹੁ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥

ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥

ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥

There too it is the 'bani' (Guru's utterance) which is the Name Divine, and part of it. But first it is 'bani' (Guru's utterance). The quintessence of Guru Granth Sahib is 'Jap Ji Sahib', and the essence of 'Jap Ji Sahib' is the 'moolmantra'. The essence of 'moolmantra' (basic chant) is 'Waheguru chant' (God's Name recitation). This is the seed of the entire Gurbani. All is 'bani' (Gurbani). So the Guru's edict is -

'To listen to, to repeat the Guru's word (bani) has man come.'

P. 1219

ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ॥

But what has actually happened?

'In forgetfulness of the Name, man gets attached to other temptations,

And wastes his life.'

P. 1219

ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਲਗਹਿ ਅਨ ਲਾਲਚਿ

ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਪਰਾਣੀ ॥

Man forgets the Name Divine and becomes attached to false temptations. Thus his human incarnation is wasted.

Without reciting God's Name, his human life has been destroyed.

'O my thoughtless mind, reform thyself and contemplate thy Lord.

The saints narrate only the story of the ineffable Lord.'

P. 1219

ਸਮਝੁ ਅਚੇਤ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ

ਕਥੀ ਸੰਤਨ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥

Guru Sahib says - 'O my mind, understand and reform yourself. When you do not give up even the world's temptations and intoxications, how can you think of the world hereafter or the next

world? You do not give up slandering, backbiting, jealousy and enmity; then how will you think of the other world; you are living like an animal.

'Many into the world have arrived, yet are they without realization, as animals and beasts.

Saith Nanak: Such alone by the Guru's guidance have realization, As have good fortune on their forehead recorded.'

P. 251

ਆਵਨ ਆਏ ਸਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਪਸੁ ਢੋਰ
॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਾ ਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ
॥

Guru Sahib says - 'You are an animal, a beast; you are an ass.' If someone else calls us a donkey, we will quarrel with him. But when Guru Sahib says, then the donkey does not understand the meaning and purpose of his life, that is, what for he has come into the world. You turn it him one direction on one side, but he goes in another. Turn him on the road, but he goes straight under the car. He does not understand at all that it will bang into him. Similarly, man is involved in wrong things.

'In enmity, strife, lust, wrath and attachment involved;

To falsehood, evil-doing, great greed and treachery attached.

Engaged in such ways, numerous births has man passed.

Prayeth Nanak: In Thy grace save him.'

P. 267-68

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥

ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧੋਹ ॥

ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥

Now, you should understand this things that you have received the company of Guru Nanak Sahib. All those who are sitting here, have got the holy company of Guru Nanak Sahib. The rest, who haven't got it, are wandering about in the world.

You are fortunate that you have come into the company of the holy-

'Without good fortune is found not the company of the holy,

Away from holy company does impurity of sin accumulate?'

P. 95

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ ॥

'Divine laudation in holy company is the supreme act of piety.'

P. 642

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ
ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥

Two things (holy company and singing of God's praises) are superior to all others. But who gets them -

'Says Nanak: He alone obtains them, who is pre-destined to receive them.'

P. 642

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ .....॥

It is due to some good and noble deed of yours that you have come into the company of the holy. Now that you have come into the holy company, Guru Sahib advises us -

'O my thoughtless mind, reform thyself and contemplate thy Lord.

The saints narrate only the story of the ineffable Lord.'

P. 1219

ਸਮਝੁ ਅਚੇਤ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ

ਕਥੀ ਸੰਤਨ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥

In 'bani' (Guru's utterance), Guru Nanak Sahib has stated something which none else can -

'Take this gain; in your heart on the Lord meditate,

Whereby may transmigration end?'

ਲਾਭੁ ਲੈਹੁ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਅਰਾਧਹੁ

ਛੁਟਕੈ ਆਵਣ ਜਾਣੀ ॥

Take this advantage and contemplate God in your heart and mind. Thus you will be liberated from coming into and going from the world. You will be rid from the cycle of birth and death -

'All endeavour, power, wisdom is Thine;

shoudst Thou grant these to me, the Name I may utter.' P. 1219

ਉਦਮੁ ਸਕਤਿ ਸਿਆਣਪ ਤੁਮ੍ਹਰੀ
ਦੇਹਿ ਤ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ ॥

O Waheguru (God)! kindly grant me effort, power and wisdom, for these things are yours not mine. Please, in Thy mercy, bestow these on me, so that I may then meditate on Thy Name, for otherwise I am a simpleton -

'Saith Nanak: They alone are the devotees and they alone are attached to Thy devotional service, who are pleasing to Thee, O Lord.' P. 1219

ਸੇਈ ਭਗਤ ਭਗਤਿ ਸੇ ਲਾਗੇ
ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੀ ॥

So, in this way, 'bani' (Guru's utterance) should be read and recited with mind and body. There are four 'bani's (speeches) within us. The normal speech, the manner in which I am speaking now is called 'baikhri'. Read and recite *bani*, and recite or meditate on the Name in this manner too. The second is called 'madhma', which we speak slowly in a low tone in the throat. The third is the language of the heart, which is called 'pasanti'; it is telepathy. You are not to speak; you are not to move your lips. It is your inner self or within that is uttering 'bani', that is listening 'bani' and that is experiencing bliss or ecstasy. It is the within that is swinging with joy as if it is listening to *Gurbani*, and hearing Name-sound. Then comes 'prah' *bani* (speech) which rises from 'mooladhar chakra' (ganglion of the anal region which has a four-petaled inverted lotus) which is at the lowest end of the backbone, in which there is no thought or idea. There is perfect silence in it. Guru Sahib says - 'Offer devotional worship with the four *bani*s (speeches). First recite and meditate from the outside, just as when a water pump has to be installed and water

drawn, first water is put from outside into the bore; thereafter comes water from within. Therefore, brothers, first *Gurbani* has to be sung through 'baikhri *bani*' (uttered from the mouth) -

'Come ye the beloved disciples of the True Guru and sing the True hymns of the Guru. Sing ye the word of the Guru, which word is the most sublime of all the words.

Gurbani enters the mind of those, on whom the Lord casts His merciful glance.

Quaff thou Nectar, ever abide in God's love and reflect on God, the Earth - sustainer.

Says Nanak: Ever hymn thou, this true word of the Guru.'

P. 920

ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ

ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥

ਬਾਣੀ ਤ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰੀ

ਬਾਣੀਆ ਸਿਰਿ ਬਾਣੀ ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ

ਹਿਰਦੈ ਤਿਨਾ ਸਮਾਣੀ ॥

ਪੀਵਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ

ਜਪਿਹੁ ਸਾਰਿਗਪਾਣੀ ॥

ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਦਾ ਗਾਵਹੁ ਏਹ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥

Sing this 'bani' (Guru's hymns) to your heart's content. Continue singing, reading and reciting it as much as you can. Then what will happen or what will this result in?

'He who heartily realizes this *Gurbani* (Guru's utterance).

P. 797

ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ .....॥

He, who loves it from the core of his heart -

' ... .. Within his mind shall abide the Lord's Name.'

P. 797

.....ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥

In his heart and mind, God's Name is revealed. Then recite that Name by repeating 'Waheguru, Waheguru (God)' with the beads of a rosary. You may do it slowly or quickly but spend many hours in practising Divine Name meditation.

(... to be continued)

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

(Continued from P. 83, issue Jan. 2013)

Look! let me explain to you. Take the one felled by God as live charcoal. Pick up a live charcoal and role it in the palm of your hand a couple of times, your hand will not get burnt. The saints are dyed in God's love, very much like a piece of iron thrown into the fire. It will become red hot. You will be able to move your hand through the flames, but you cannot touch the red hot iron piece. Your hand will get burnt by touching it. Similarly, one felled by God is lifted by the saint but one felled by the saint cannot be picked up or revived by God. There are hundreds of such examples.

One day, Guru Amar Dass woke up early in the morning. Hearing the sound of weeping, he asked from where the sound was coming. The attendants said: "Brahmin's (Brahmin's wife) son has died." He said, "Go and tell her that her son is alive. So she should not weep." He came back to life. Guru Sahib prohibited the very entry of Death saying: "As long as I am living you are not to kill any child. You are not to enter here." So during Guru Sahib's life-time, Death did not come there. In this way, there are many such examples.

The other thing mentioned in his report by Aurangzeb's spy is that Mata Jito Ji put something in the bowl of water. In this context, history says: When Baba Budha Ji informed Mata Jito Ji that

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

Guru Sahib was making the Sikh Panth so belligerent that nobody would be able to control and manage it. He said, 'Some 'amrit' water fell out of the bowl. Some sparrows pecked at this water. Ever since then, they have been fighting with one another and are bleeding. Therefore, kindly put some sweetness into it.' At this, Mata Jito Ji brought some sugar bubbles and put them into the 'amrit' (nectar) while it was being prepared. At that time, Guru Sahib made the following utterance -

'It's good thou hast come and put sweetness into water.

The Panth, otherwise, would have become very belligerent,

And fought to death.'

ਭਲਹੁ ਭਇਓ ਤੁਮ ਚਲ ਕਰ ਆਈ॥

ਨੀਰ ਵਿਖੇ ਪਾਈ ਮਦੁਰਾਈ॥

ਨਾ ਤਰਿ ਪੰਥ ਹੋਤ ਵਡ ਕਰੂਰਾ॥

ਤੇਜ ਕਰਮ ਕਰ ਕਲਹ ਕਰਿ ਪੁਰਾ॥

If you had not come and put sugar bubbles into the baptismal drink, belligerency would have increased too much. The Sikhs would not have given up fighting without either killing the adversary or dying themselves. In this way, a momentous event took place in spiritual history. Guru Sahib created that nectar, which is called 'Aab-e-hayaat' (Elixir of life). If the sparrows drink it, they can attack even hawks. This nectar raised the Sikhs above death, because only that drink is called 'amrit' (nectar conferring immortality) where death cannot reach. With this 'amrit' (nectar), Guru Sahib

transformed the Sikh community. At that time, came the call – Dear, all of you should partake of this ‘amrit’ (baptismal nectar).

‘The True Lord has made the congregation of the holy His throne.

Nanak, the image of the Fearless and Formless Lord is regarded Supreme among Sidhas and Naths.

The Tenth Guru worshipped the Timeless One while administering ‘amrit’ (nectar) prepared with ‘khanda’ (two-edged sword).

Drink thou this nectar prepared with ‘khanda’ (two-edged sword) to make fruitful this life.

Creating the Khalsa, the Guru has kept it in his company.

The apostates giving up this company suffer.

Blessed is Guru Gobind Singh – both Guru and disciple.’

Bhai Gurdas Ji, Var 41/1

ਹਰਿ ਸਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ।

ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਸਿਧਾ ਖੇਲਾ।

ਗੁਰੁ ਸਿਮਰ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ।

ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।

ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ।

ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ॥

The ‘Five’ (Beloved Ones) were administered ‘amrit’. The author Awal Turani writes: ‘O king! I was simply amazed. When I gazed at their faces and bearings again, I could not recognize them. They appeared dyed in glory. Their faces were glowing red. A wonderful zeal spread in the entire congregation. They became euphoric. The ‘aab-e-hayaat’ (elixir of life) appeared revealed in them. Such a nectar did come into being which could revive the dead.’ Even now there is power in it. When the Five Beloved Ones collectively prepare the bowl of ‘amrit’ (nectar), the Guru acts through them. Holy congregation! the Guru is already present in each one of them. When the five join hands, then no doubt is left about the

presence of the Guru in them.

Another example is of Bhai Sahib Bhai Randhir Singh Ji of Narangwal. He himself writes: “Once we had planned to administer ‘amrit’ (baptismal nectar) at Khalsa College, Ludhiana. In those days, it used to be a school. Of the ‘Panj Piaras’ (Five Beloved Ones) required to administer ‘amrit’ (baptismal nectar), we were told that one was short. We said – ‘Commence the ‘ardas’; the fifth ‘Piara’ (Beloved One) is coming.’ When after offering ‘ardas’ (prayer), we looked behind, the fifth ‘Piara’ (Beloved One) was standing. This fifth Beloved One was your Biji’s (Bibi Ranjit Kaur’s) father. The bowl of ‘amrit’ (baptismal nectar) was prepared. When they started administering ‘amrit’ (nectar), Bapu Ji (Biji’s revered father) first poured five palmfuls in the head, then made the young boy drink it. When he poured the last palmful in the eyes, he said – “Utter ‘Waheguru Ji ka Khalsa, Waheguru Ji ki Fateh’.” (The Khalsa is of the Lord, and victory is to the pious Lord God). The young boy could not speak out the salutation. We started looking at him and observed that he had gone into a trance. We asked him (your Biji’s revered father): ‘Now, what will happen?’ He said: ‘I happened to sprinkle the water (nectar) with a little greater awe and dignity. When the water went from a heart aligned with God, it had a spiritual current. As a result, the boy’s consciousness got elevated. Now his consciousness will descend, that is, he will become normal after 56 hours, because holy water happened to be sprinkled with greater awe and dignity.’ Then we said to the ‘Panj Piaras’ (Five

Beloved Ones) : “Look! impart that much power which the recipient can bear.” The ‘amrit’ (baptismal nectar) was administered; the *Akhand Path* (uninterrupted reading of *Guru Granth Sahib*) was started. Thereafter, when 48 hours had passed ‘kirtan’ (singing of *Gurbani*) was started. After the ‘bhog’ (conclusion of reading of *Guru Granth Sahib*), as ‘kirtan’ (singing of *Gurbani*) was still going on, the child becoming weightless, became air borne. He rose high. He opened his legs and started floating like a fish above the devotees. Floating over our musical instruments, he lay prostrate before *Guru Granth Sahib*. Bapu Ji got up and said, “Bhai Sahib! at this moment, the boy’s soul, standing at the Divine Portal, is seeking union with God. Kindly start singing ‘*laavan*’ (*Gurbani* verses prescribed for solemnizing marriage).” These are meant for the union of the soul with the Lord. Bhai Sahib has written: “We started ‘kirtan’ (singing) of ‘*laavan*’ (verses of marriage ceremony). The boy, lying in front of *Sri Guru Granth Sahib*, got up. When he started walking his feet did not touch the ground. He appeared to be gliding above the floor. He became weightless. Gradually, his feet touched the ground.” These are quite recent happenings not of distant past. Your ‘*Biji*’ (Sant Ji’s wife addressed respectfully and affectionately as ‘*Biji*’) is sitting here and the village people also know how this incident took place.

Here we tell the devotees: “Do readings of Jap Ji Sahib. You will get well. Do it with concentration of mind. Place a bowl of water in front of you. After every ‘*path*’ (reading) of Jap Ji Sahib, the water is

stirred with a ‘*kirpan*’ (small sword) five times. Neither is there a doctor to give medicine, nor any medicine is taken; then how is it that a person is cured? It is because there is ‘power’ in ‘*bani*’ (Guru’s utterance). Holy congregation! people suffering from serious ailments have gone cured from here by following this Name-therapy. They render voluntary service and practise Divine Name meditation. There is power in *Gurbani*. When man’s mind becomes aligned with God, a kind of Divine electric current starts flowing in him. The same is the case with ‘*amrit*’ (baptismal nectar). It is such a thing which we cannot describe. It reaches the Name abiding within our inner self. God’s Name is lying within us –

‘The nine treasures and the Nectar are Lord’s Name.

Within the human body itself is its seat.

There is deep meditation and melody of celestial music there.

The wonder and marvel of it cannot be described.’ P. 293

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸਮੁ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥

When the boon of the Name Divine is forcefully given from outside, the recipient becomes aligned with the Name. The Name Divine is revealed from within the self, and Guru Sahib describes ‘*amrit*’ as the ‘Name’ itself –

‘Nectar is the Name of the Lord God, O my soul. By the Guru’s instruction the Name-Nectar is attained.

Poisonous is the pride of worldly valuables (Maya), O my soul.

Through God’s Name-nectar this poison is eliminated.’ P. 538

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ॥
 ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ॥

Only 'amrit' which is called the Name Divine, has the power to annul the poison of egoism. The Name is revealed from within the self. The Name destroys ego. So, in this way, Guru Sahib administered 'amrit' (baptismal) in groups, and, according to contemporary estimates, 20000 Sikhs became 'amritdhari Singhs' (duly administered baptismal nectar). Assembling them all, Guru Sahib said, "From today onwards, you are to have faith in and worship Timeless One God and none else. You are not to consider anyone greater than Him. You are to consider the Guru as God's image. He is the Living wakeful Light pervading everywhere -

'All over the earth and the sky is present One Sole Light.

Neither less nor more is it anywhere, and nor does it decrease or increase.'

Akal Ustat

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ।
 ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ, ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥

In whichever direction, you look, God's might is pervading; God Himself is present everywhere in a subtle form. That Eternal Light has to be meditated upon by repeating - *Waheguru, Waheguru* (God's Name). You are not to let your faith and belief in God waver -

'He whose mind dwells, night and day, on the Ever-effulgent Light and who gives not a moment's thought to aught but the one, Who wears Perfect Love, within faith, and believes not even mistakenly in fasting, tombs, crematoriums and hermitages, Nor in pilgrimages, nor customary charities, nor a set code of self-discipline. And believes in the One alone and not another;

And when God's Light illumines perfectly his heart, then is he known a Khalsa, purest of the pure.'

Tenth Guru, Swaiyyas

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ,
 ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
 ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ,
 ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥
 ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ,
 ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥
 ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ,
 ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥

Guru Sahib said: "O Khalsa! today, we have made a pure man, a *Brahmgyani* (one who has realized the Ultimate Spiritual Reality). From today, you are not to worship any tomb or crematorium, nor any *Gugga* (serpent god), because the Guru is capable and all-powerful. You are to pay obeisance only to *Sri Guru Granth Sahib*. Don't worship tombs, crematoriums or hermitages even by mistake. The Name Divine is the greatest pilgrim centre. When one gains 'Brahmgyan' (knowledge of Ultimate Spiritual Reality) and God is revealed within the self, one becomes a 'Khalsa' (The Pure).

'The true Khalsa is one who experiences the ecstasy of self-realisation. There is no difference between God, I and him.'

Sarb Loh Granth.

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
 ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

Guru Sahib says - "Brothers! he who has gained self-realisation, between him, God and me, there is no difference. But one does not become a 'Khalsa' by writing this appellation after one's name. How can he be a *Khalsa*, who tells lies, practises deceit and hungers for wealth? A *Khalsa* is he in whom has been manifested the Divine Light.' Guru Sahib says - 'Do not consider such a person as an ordinary

mortal.

*'The Khalsa is God's own army.
The Khalsa has emerged as a result of God's
Will.
So long as the Khalsa maintains his
distinctness,
I shall grant him all my glory.
When he strays and treads another path,
He shall lose all my confidence.'*

Sarb Loh Granth

*ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ ॥
ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ ॥
ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ ॥
ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈ ਸਾਰਾ ॥
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ ॥
ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥*

Akal Purkh's (Timeless One, God) ki Fauj' is neither India's army, nor Pakistan's and nor Afghanistan's.' The Khalsa is a Lighthouse for the whole world. As long as his (Khalsa's) ideals remain high and noble, he remains aligned with Gurbani and strictly follows the code of conduct and prohibitions enshrined in Guru Granth Sahib, he will enjoy my love and confidence. What does the prohibition prescribed in Guru Granth Sahib say?

*'Farid, return thou good for evil; in thy heart
bear no revenge.
Thus will thy body be free of maladies,
And thy life have all blessings.' P. 1382
ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਵਾਇ ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਾਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥*

If you have become annoyed with someone, if somebody has done evil unto you, do not harbour any ill-will against him in your heart. What will God bestow on you in return? You will not suffer any maladies because half the world is suffering from jealousy. Jealousy is a very serious malady. Just as termite eats into a tree, similarly, jealousy eats into a man. When a man suffering from jealousy does

not get well, it is said that medicine is not proving to be efficacious. How can medicine be effective, when jealousy is burning him? There are many people who are afflicted with anxiety; there are many who are afflicted with animosity; and many also are they who are afflicted with anger. Guru Sahib advises man to give up these propensities and start returning good for evil."

Guru Sahib says - "As long as my Sikh follows these prohibitions or abides by these rules of conduct, the world will respect him and bow to him. But when he becomes caught in jealousy and factionalism, then I won't trust him. Then he will be like other human beings. He will lose inner goodness and strength."

Once, during Guru Sahib's time, Bhai Bachittar Singh killed a huge tiger. Its hide was brought before Guru Sahib. Guru Sahib said, "Have you skinned the tiger carefully?" He said: "Yes Sir." Guru Sahib then said, "Catch hold of a donkey and put this hide on it." Accordingly, the hide was put on a big-sized donkey. When the tiger-skin was put on the donkey, it wandered away. When it entered standing crops, nobody stopped it. Wherever it went, people ran away in fear. Its master looked for it, but in vain. At last, people complained to Guru Sahib: "O True Sovereign! We cannot look after our crops because a tiger has entered the fields and lives there only." Guru Sahib said, "You are so many persons. Join hands and turn it out of the fields." He said, "Sir! it is so big that whomsoever, it attacks will not escape death." Guru Sahib said to a *Gursikh*, "Go, beat the animal with a stick

and turn it out.” He went in obedience to the Guru’s command, beat it with a stick believing it to be some miracle. The donkey ran out of the fields and came back home. The donkeys standing there tethered tried to break loose out of fear. Similarly, its master bolted the door of his house from inside, thinking that a tiger had come from whom he would not be able to escape. Ash was lying there, and the donkey in tiger-skin started rolling in it. It started braying. When it did so, its master realized that it was his missing donkey. The other asses also stopped fearing it. Its skin was removed and it was given a sound beating saying that it had remained hidden for a number of days. It was brought before Guru Sahib. It generated much fun and laughter. The *Gursikhs* said: “True Sovereign! what is all this? Explain to us also. Have you enacted a farce or worked some miracle?” Guru Sahib said, “Dear brothers! we have imparted glory unto you. We have given you a lofty character for which you will be respected all over the world. But if good qualities vanish from within you, the Name Divine becomes feeble within you; if you don’t read *Gurbani* and fall into sins and evils, the world will come to know that you are tigers only outwardly, and from within you are counterfeit and dross. Then, nobody will bother about you and show respect unto you.

*‘So long as the Khalsa maintains his distinctness,
I shall grant him all my glory.
When he strays and treads another path.
He shall lose all my confidence.’*

Sarb Loh Granth

ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ॥

*ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈ ਸਾਰਾ॥
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਗੀਤ॥
ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ॥*

So, in this way, on this day of *Baisakhi*, Tenth Guru Sahib imparted us many teachings. He told us to eschew casteism –

‘First God created light and then, by His omnipotence, made all the mortals.

From One Light has welled up the entire universe. Then who is good and who is bad?

P. 1349

*ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ
ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ
ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ॥*

The whole world has been created from One Light. Castes have been made by man. Regard all as your brothers. Do not consider anyone high or low, noble or inferior. Keep your intellect or thinking exalted, but keep your mind humble. Never be proud and arrogant. Always remain modest and gentle and say – ‘All, that is happening is with God’s grace.’ Read and recite *Gurbani*. *Gurbani* will transport you to the other world from where it has come. Do not pay obeisance at a tomb or a shrine. Do not follow bad customs and traditions, rites and rituals. Always consider the world as a dream and treating it as such, you have to depart from here. So, when you depart from here in this manner, you will be at ease in this world, and shall be happy in the world hereafter. So such a historic event took place on this day that the same people who were so weak that they used to say, ‘We have no strength. Whoever may be the rulers they are going to exploit us,’ realized their sense of pride. When innate strength was awakened, they realized. ‘We are not powerless; we are not helpless

sparrows. If the rulers have strength, we have greater strength than they, because we have partaken of 'amrit' (nectar). In this manner, Guru Sahib transformed the nation and its destiny. For eight hundred years, hordes of invaders from Iran, Afghanistan, Turkestan, Iraq and Arabia kept attacking the country and spoliating its wealth and killing its people. One of them was Mohammed Qasim, who came with only 800 raiders. He attacked Raja Dehar, who did not put up a fight at all. Mohammed Qasim looted the fort and took away two of Raja Dehar's daughters. Returning to his country, he told the people that the people of India were weak and feared weapons. Consequently, invaders from abroad started coming one after the other. Babar came with an army of just 12000 soldiers. On this side was an army of two lakh soldiers but they could not face even 12000. As a result, seven to eight generations of Babar continued to rule this country. It was the Tenth Guru who stemmed this offensive and turned the tide towards the oppressors. The Sikhs from here started attacking the foreign invaders and went up to Jamrud. Alas! while the Guru bestowed many blessings, our Rajas (rulers) drowned themselves in drinking and fell a prey to disunity. What had been achieved with lakhs of sacrifices was destroyed in a matter of days. So, their conduct invited the Guru's wrath; the Sikhs failed to keep their uniqueness; their character suffered decline. Therefore, holy congregation! on this day of Baisakhi, remember the Guru's teaching -

'He alone is the great king, within whose mind abides the Lord's Name.' P. 1155

ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋਈ ਵਡ ਰਾਜਾ ॥

He, who has God's Name lodged in his heart is the king of kings -

'Should his heart with love of the Name Divine be suffused,

Is king over the whole world.' P. 707

ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥

And king too of what kind -

'He, whose word is accepted in the Lord's Court, whom does he care for?' P. 186

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ॥

ਸੋ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥

He does not care for anyone else because his word is accepted at the Divine Portal. Therefore, ennoble your life; exalt your character and cultivate love and devotion for the Guru. This is our prayer.

'The Khalsa is of the Lord, and victory is to pious Lord God.'

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

Chapter II

Khalsa is God's own army

(Baisakhi and the creation of the Khalsa)

'How in Baisakh may the abandoned wives (image for the seeker) be consoled, who in separation of love are in torment?

Disregarding or forgetting the true Beloved, the Lord,

To Maya are they attached.

Progeny, wife, wealth - nothing with man shall last,

But only the Lord immortal.

All creation, in false concerns and illusions is involved,

And towards destruction moving.

Those bereft of devotion to the Lord's sole Name,

In the Hereafter are robbed:

In being unmindful of the Lord lies ignominy

-

Pure is the repute of such as to the feet of the Beloved in devotion are attached.

Nanak thus supplicates the Lord:

Pray grant union with Thyself: annul separation.

Happy is Baisakh made by union with the Lord's devotees.'

P. 133-134

ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ

ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ॥

ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ

ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ ॥

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥

ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ

ਅਗੈ ਲਈਅਇਹ ਖੋਹਿ ॥

ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ

ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਣੀ ਜੋ ਲਗੇ

ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ

ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਹੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥

Revered saintly congregation! concentrate your mind. Loud be thy utterance - 'True and Supreme is God's Name.' Getting free from worldly tasks, you have come on the great day of *Baisakhi*, when an event of great import took place in the history of India and the world. It is not an ordinary day. People spend thousands on an individual's birthday, invite prominent singers and artists. Today is both '*Sangrand*' (First day of the Indian Solar month) and the birth anniversary of the *Guru Khalsa*. On this day, a great event was wrought in India's history. The memory of this great event shall live in the minds and hearts of the people as long as the world lasts. While *Baisakh* (April-May) is the first month of the solar year, it is the second in the lunar year which begins with the month of *Chet*

(March-April). *Guru Sahib* has described this month in two ways. To some, it appears to be very pleasing and full of joys, while in the hearts of some, there is sadness and sorrow. In this month, the crops become ripe and the *koel* (Indian cuckoo) starts singing. The season changes. The blood in the veins starts melting and becomes thin. The farmers start hoping that now their economic condition will improve and they will be able to meet their expenses. May God bless them with rich and ripe crops! They look towards the sky praying - 'O God! for the time being, keep the clouds away. It is your creatures who are to eat the foodgrains. Be kind and let us gather our crops.' At that time, a wave of joy and gratitude rises in man's heart. He dances with joy. There is greater movement and activity in him. So, *Guru Sahib* has described both the states. One are those, who become sad in this month, while others are those who are filled with joy. Sad are those who get separated from their Beloved (Lord); they do not achieve union with Him. They who are inspired with love for God, have joy in their hearts. About them *Guru Sahib* writes - '*The month of Baisakh is pleasing and beautiful if one continues enjoying the company of the holy.*'

'How in Baisakh may the abandoned or separated wives be consoled, who in separation of love are in torment?'

P. 133

ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ॥

Guru Sahib says - 'How can those persons find comfort and consolation who are separated from God?'

'Disregarding or forgetting the true Beloved, the Lord,

To Maya (material riches) are they attached.'

P. 133

ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ
ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥

They have forgotten that Master, who is the bestower and nurturer of all, who has given them mother and father, a beautiful home and excellent health. They have become oblivious of Him.

As a result -

'Progeny, wife, wealth - nothing with man shall last;

But only the Lord immortal.' P. 133

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ ॥

Neither while departing from the world, nor while living in this world, all friends and relatives do not stand by man. They abandon him in the course of his worldly sojourn. Guru Sahib says that neither wealth nor man's kith and kin accompany him to the world hereafter. It is God's Name that accompanies him -

'All creation in false concerns and illusions is involved,

And towards destruction moving.' P. 133

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਤੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥

It is not a few who get destroyed in this manner, but the entire world suffers the same fate. Man continues suffering in this manner through numerous births and deaths. In the circle of birth and death does man continue wandering -

'Those bereft of devotion to the Lord's sole Name,

In the Hereafter are robbed.' P. 133

ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ ॥

Nothing else except the Name Divine goes with man to the other world.

'Ritual actions and poses of piety that you behold, them plunders Yama, the tax-gatherer.'

P. 747

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ

ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੁਟੈ ॥

Death's messengers loot them on the way itself, because it is so written that when this 'jeev' (soul, sentient being) goes to the other world, he has to go through 21 'puris' (cities) before he is presented to the Dharamraj (Righteous Judge). Just as toll tax is imposed on travellers as they move from one city to the other, similarly, he has to pay tax as he moves from one 'puri' to another. He has to pay this tax in the form of ritual actions and deeds of piety performed by him during his stay in the world. Then, Guru Sahib says that it is a very fearful path -

'O my soul! on that path where neither mother, father, progeny, friend or brother accompanies thee,

The Lord's Name alone shall thy helper be.

There, where terrible minions of Yama will oppress thee,

The Name Divine alone shall thy companion be.

There, where unbearable hardships shall befall, The Name Divine in an instant shall relieve thee.' P. 264

ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ॥

ਮਨ ਉਹਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ॥

ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਦੁਤ ਜਮ ਦਲੈ ॥

ਤਹਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ ॥

ਜਹ ਮੁਸਕਲ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥

ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਉਧਾਰੀ ॥

When man has to travel on such a difficult path, he suffers agony.

'On the path darkened by terrible blinding darkness....' P. 264

ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥

They (Death's minions) ask - 'Have you performed any deeds of piety or given charities?' Man thinks of the charitable and virtuous deeds performed, and accordingly, they brighten the path up to a certain

distance. Many persons are sceptic about the tales told about the world hereafter. They wonder: Are the holy men's accounts of the other world and the difficult and dark path leading to it true or false? Are these designed simply to frighten us? First of all, you should know that whatever is recorded in 'Gurbani' is perfectly true. Secondly, this 'bani' (speech or utterance) has come from the Timeless One, God.

'As the Word of the Lord comes to me, so do I utter, O Lalo.' P. 722

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ
ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

Guru Sahib himself is telling us - 'Such dark and difficult paths will you have to tread on your journey to the other world. Listen to the discourses of saints and holy men and set aright your stay in the world hereafter, otherwise you will be in great difficulty and suffer terribly.' According to them, these things are very much there.

Once Bibi Ji (Sant Ji's revered wife) was going to Gurdwara Sahib, Sector 34, Chandigarh. On the way, she met a woman. She too lived in our neighbourhood. She carried small bundles of flour, pulses, salt, chilli powder etc. Your 'Bibi Ji' (Sant Ji's wife) said - "Sister! why are you carrying so many bundles?" She said, "If you want to listen to the entire account, then sit down." There was green grass there. They sat on it. She said - "I had died. When Death's minions were taking me away to the other world, there came a way where I felt very thirsty. I was virtually dying of thirst. I said - 'Brothers! kindly give me water to drink.' These agents of Death were kind and gentle.

They were not the type who take away beating and dragging the human souls who have sinned in the world, caused pain to others, usurped other persons' properties, spoken ill of others and harmed them. Such persons depart weeping and crying -

'In this alien wilderness, there is tumult and confusion and shrieks resound along the path.' P. 520

ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਹੁੰਮਸ ਕੁਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀ ॥

The other type are those who lead a life of piety and rectitude. They have done no harm to anyone. They live on their honest earnings, but have not made any spiritual achievement with which may be set aright their stay in the world hereafter. Guides come to take them away. They go easily and comfortably with the guides telling them the path, but they have nothing to give or grant. She (the woman) said, "Brothers! I am feeling very thirsty. Give me water to drink. Water came, but whichever vessel (of water) I touched became dry. I said, "Brother! what is all this which is happening? Whichever vessel I touch becomes dry." They said, "Listen! you are not moving about in the material world. You are traversing the journey to the other world. Here -

'Nanak, in the next world, that alone is received, which one gives (to the needy) from his earnings and toil.' P. 472

ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਸੋ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ ਦੇਇ ॥

In the hereafter, you will receive only that which you have gathered from your honest work. Did you ever offer water to a thirsty man." She said - "No brothers. I never quenched anybody's thirst." They said - 'Therefore, you will not receive any water here.' She said - "In the meantime, I felt hungry." Trays of food came at once.

But whichever tray I tried to hold rose higher. I said - "Trays are not coming into my hands." They said, "Sister! did you ever serve food to a hungry person?" She replied in the negative. At this they said, "Then don't expect anything here. You will receive here only what you have sown in the world. It will multiply hundred-fold." Thereafter, she was presented before the Righteous Judge. He said, "You have brought a wrong woman. You have to bring another woman with the same name, who lives in her neighbourhood." She said, "So they left me back here when my body was lying on the hearse. My hands and feet started moving. My kith and kin remarked - 'Look! she has come back to life.' They were happy that I had revived." I said, "It is they (Death's agents) who have left me back here. the woman living in the house behind ours has the same name as mine. They left to take her away. After a short while, they were surprised to hear wailing and weeping from that house."

She further said, "At this, I was convinced that what had happened to me was neither a dream nor a state of unconsciousness. It was perfectly true because I had come back to life while the other woman had died. What other proof can there be about the existence of the other world. Sister! since then I have started bringing food articles to the gurdwara - pulses, sugar, salt, chillies etc. because there (in the other world) you receive only what you have sown in this world. Nothing is obtained there without sowing here.

'Nanak, in the next world, that alone is

received, which one gives (to the needy) from his earnings and toil.' P. 472

ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਸੋ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ ਦੇਇ ॥

Man receives only what he offers from his honest earnings, and nothing else.

So, Guru Sahib says that when we go on this path to the world hereafter, then -

'Those bereft of devotion to the Lord's sole Name,

In the Hereafter are robbed.' P. 135

ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ ॥

If the 'jeev' (man, soul) has the capital of God's Name, he will reach his goal, otherwise, he will be robbed of all ritual actions and poses of piety.

'In being unmindful of the Lord lies ignominy

-

Other than the Lord no other help is for man.'

P. 133

ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ

ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥

By forgetting God, one is bound to suffer disrepute. There is none other than the Lord who can help him.

'Pure is the repute of such as to the feet of the Beloved in devotion are attached.' P. 133

ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਣੀ ਜੋ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥

Those who are aligned with the Guru's feet and become attached in devotion are saved. Those who only formally pay obeisance to the Guru do not come to belong to him.

He, who receives the 'Gur-mantar' (initiatory chant) from the Guru comes to belong to him. And this 'mantar' (chant, or formula) is received after partaking of 'amrit' (baptismal nectar). Therefore, those who become attached to the Guru in devotion, are able to reach up to God.

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879

Voicemail : 0044-8701654402

Raj Mobile : 0044-7968734058

Email :
info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable
Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji
Atwal, Po. Box No. 32845,
Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-7788389135

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379

09814612900, 9417214378

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bhai Gurinder Singh

Cell : 469927233, Phone : 394091040